

**T. C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ VE SANAT TARİHİ
ANABİLİM DALI**

EDİRNE TÜRBELERİ

42531

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Özkan ERTUĞRUL

TEZİ HAZIRLAYAN
Selma ÖZKAN

EDİRNE - 1995

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ÖZET (İNGİLİZCE).....	III
I - GİRİŞ	1
II - TÜRKLERDE MEZAR İNANCI	3
A - ÖLÜM-GÖMÜLME VE MEZAR KAVRAMLARI.....	3
B - ORTA ASYA'DA GÖMÜ GELENEĞİ.....	4
C - TÜRK-İSLAM TOPLULUĞUNDA GÖMÜ GELENEĞİ.....	5
III - TÜRKLERDE MEZAR MİMARİSİ	7
A - TÜRK KÜLTÜRÜNDE MEZAR MİMARİSİYLE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	7
B - İSLAMİYETTEN ÖNCE TÜRKLERDE MEZAR MİMARİSİNİN GELİŞİMİ.....	8
C - İSLAMİYETTEN SONRA TÜRKLERDE MEZAR MİMARİSİNİN GELİŞİMİ.....	9
1 - Kumbet ve Türbe Kavramlarına Genel Bakış.....	9
2 - Türbe Mimarisinin Gelişimi.....	12
a) Orta Asya'da Türbe Mimarisinin Gelişimi.....	12
b) Anadolu'da Türbe Mimarisinin Gelişimi.....	13
IV - EDİRNE TÜRBELERİ	19
A - EDİRNE'NİN TARİHİ.....	19
B - EDİRNE TÜRBELERİ HAKKINDA GENEL BİLGİ.....	22
C - KATALOG.....	26
1 - Günümüze Ulaşan Edirne Türbeleri.....	32
a) Şehzade Türbeleri.....	32

b) Devlet Büyükleri ve önemli Kişilerin Türbeleri.....	43
c) Evliya Türbeleri.....	66
2 - Günümüze Ulaşamayan Edirne Türbeleri.....	88
a) Türbesi Yıkılmış Olup, Günümüze Mezarları Ulaşan Edirne Türbeleri.....	88
b) Türbesi Yıkılmış Olup, Kaynaklarda Hakkında Bilgi Edinemediğimiz Edirne Türbeleri	111
c) Günümüze Ulaşamayan Ancak Yeri Tespit Edilebilmiş Olan Edirne Türbeleri.....	132
V - EDİRNE TÜRBELERİNİN ANALİZİ.....	147
A - PLAN ÖZELLİKLERİ.....	147
B - YAPI ÖZELLİKLERİ.....	148
C - MALZEME ÖZELLİKLERİ.....	149
D - SÜSLEME ÖZELLİKLERİ.....	149
VI - SONUÇ.....	151
VII - BİBLİYOGRAFYA.....	153
VIII - FOTOĞRAF LİSTESİ.....	156
IX - PLAN LİSTESİ.....	159

ÖNSÖZ

Geçmiş dönemlerin kültür izlerini taşıyan Edirne türbeleri her geçen gün yokolmaktadır. Bu türbelerin korunmaları ve gelecek kuşaklara aktarılmaları amacıyla yapılacak olan çalışmalara yardımcı olmak, bu tür yapıların tespit ve belgeleme çalışmalarının titizlikle ve doğru bir şekilde yapılmasına bağlıdır. Bu tür çalışmalar, yapıların koruma çalışmaları sırasında, uygulamaların aşına uygun alabilmesi için belge niteliğinde olacaktır.

Bu çalışmanın yapılması sırasında değerli önerileri ile çalışmamı yönlendiren hocam, Sayın Yrd. Doç. Dr. Özkan Ertuğrul'a teşekkürlerim sonsuzdur.

Ayrıca çalışmalarım sırasında, plan çizimlerini yapan ve Osmanlıca metinleri yazan kardeşlerim Melek ve Semra Özkan'a manevi desteklerinden ötürü anne ve babama teşekkür ederim.

Selma ÖZKAN

ÖZET

Bu tezin amacı Edirne'de yer alan türbeleri tesbit etmek ve varolanların karakteristik özelliklerini incelemektir.

Edirne'nin çeşitli semtlerinde belli bir dönemin kültür izlerini taşıyan ve her geçen gün sayıları azalan, genellikle kesme taş ve çok az sayıda tuğla-taş malzemenin birlikte kullanıldığı türbeler bulunmaktadır. Bu türbelerin geçmişe ait, kültür ürünleri olmaları nedeniyle korunmaları ve gelecek kuşaklara aktarılmaları gerekmektedir. Böylece yapılacak olan çalışmalara, yardımcı olabilmek amaçlanmış ve bu türbeler incelenerek tesbit edilmeye ve belgelenmeye çalışılmıştır.

Tezin birinci bölümünde Türklere mezar inancı konusuna yer verilmiştir.

İkinci bölümde, İslamiyet öncesi ve sonrası tarihsel gelişim sürecinde Türklere mezar mimarisi incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, Edirne'nin tarihi, Edirne Türbeleri hakkında genel bilgi ve Edirne Türbeleri Kataloğuna yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde ise, Edirne Türbeleri hakkında yapılan incelemeler sonucunda, türbelerde plan, yapı, malzeme ve süsleme açısından elde edilen tez sonuçları ele alınmıştır.

Summary

The goal of this thesis, is to do research on the turbehs in Edirne and examine the characteristics of being in our times. There are some turbehs in different parts in Edirne which decrease the numbers of them and show the culture of an evident period. It was usually used hewn stones and seldom brick-stones materials together. Those turbehs are shown the culture of the past period of time. So, they should need to be preserved and be transferred the future generations. Those turbehs were researched, examined and tried to be documented to be able to help which will be done works.

In the first chapter of the thesis, the subject of the belief of graves of Turks;

In the second chapter, the historical development of 'Turks' grave architectural just before Islamic religion and then.

In the third chapter, the general Information about turbehs in Edirne and Edirne Turbehs catalogue.

In the fourth chapter, it was researched and examined the turbehs of Edirne and it is included the results of the thesis in the turbehs in Edirne about plan, building, material and decoration.

I - GİRİŞ

Erken devir Osmanlı sanatının gelişmesi, bugün de bütün canlılığı ile aktettiiren üç merkezden biri de Edirne'dir. Diğer iki merkez, İznik ve Bursa'nın, bu erken Osmanlı sanatı çerçevesinde kalıp, daha sonraki gelişmelere uzak olmasına karşılık, Edirne, Osmanlı İmparatorluk sanatının en fazla yükseldiği devri de aynı zamanda sembolize etmektedir. Bir yüzyıla yakın devlet merkezliği etmiş ve İstanbul'un fethinden sonra da, gene iki yüzyıl imparatorluğun büyük ilim ve kültür merkezlerinden biri olarak kalmıştır. Bu nedenle Edirne, tarihi dönemler yaşamış, pek çok tarihi olaylara sahne olmuştur. Onun içindir ki, geçmiş dönemlerin, her biri birbirinden değerli abideleriyle doludur.

Bu abideler içersinde önemli bir yeri olan Edirne türbeleri üzerinde yapmış olduğum araştırma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Türklere mezar inancı, ikinci bölümde Türklere mezar mimarisi, üçüncü bölümde Edirne türbeleri, dördüncü bölümde ise, Edirne türbelerinin analizi ana başlıklar altında konu ele alınmıştır.

Birinci bölüm olan, Türklere mezar inancı konusunda ölümlle ilgili kavramlara, Orta-Asya ve Türk-İslam düşünce yapısında gömü geleneği konularına yer verilmiştir.

İkinci bölüm olan, Türklere mezar mimarisi konusunda ise, mezar mimarisi dini inançlarla bağlantılı olduğundan, islamiyetten önce ve islamiyetten sonra Türklere mezar mimarisinin gelişimi başlıklarla ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise, Edirne Türbeleri konusunda, katalog kısmına geçilmeden, Edirne'nin tarihi ve Edirne Türbeleri hakkında, genel bir bilgi verilmektedir.

Son bölümde ise, Edirne Türbeleri hakkında yapılan incelemeler sonucunda türbelerde, plan, yapı, malzeme ve süsleme açısından elde edilen sonuçlara yer verilmektedir.

Bu sonuçlara göre, Edirne türbeleri içerisinde padişah türbesi yoktur. Osmanlı Padişahları, türbelerini yaptırmak için, öncelikle Bursa ve İstanbul'u tercih etmişlerdir. Bunun bir nedeni, Osmanlı Devleti'nin kurucusu olan Osman Bey'in vasiyeti üzerine

Bursa'ya gömülmesi, diğer bir nedeni ise, İstanbul'un fethinden sonra Fatih Sultan Mehmed'in türbesini İstanbul'da yaptırmış olmasıdır. Edirne'de 4 şehzade türbesi vardır. Bunlar, Darü'l-Hadis Cami, Mihrap tarafındaki kapalı ve açık türbeler ile Selimiye Cami haziresindeki Şehzade Selim Türbesi ve Yıldırım Bayezit cami haziresindeki Şehzade Ahmed türbeleridir. Şehzade Ahmed türbesi bugün yıkılmıştır.

Edirne Türbeleri içerisinde, şehzade türbelerinden sonra, paşa, beylerbeyi ve vali gibi devlet büyüklerine ait türbeler de bulunmaktadır. Bu türbeler, Vali Hacı İzzet Paşa Türbesi, Şah Melek Paşa Türbesi, Beylerbeyi Türbesi, Rıdvanî Ahmed Bey (Tütünsüz Baba) Türbesi, Kesikbaş Baba ve Fatma Hamm türbeleridir. Bu türbelerin içinde, 19. yüzyıla ait olan Vali Hacı İzzet Paşa Türbesi ile Fatma Hamm Türbeleri günümüze kadar ayakta kalmış olup, diğer türbeler harap bir haldedir.

Edirne'de bunlardan başka Rumeli Fatihlerinin de türbelerine rastlanmaktadır. Halk bu kişileri sevip saydığı için "Baba" adını vermiştir. Bugün de bu kişilerin türbeleri söylenirken halk "Baba" adını kullanır. Tütünsüz Baba, Koyun Baba, Kıyak Baba, Kesikbaş Baba ve Hüysüz Baba türbelerinde olduğu gibi. Bu kişilerin türbeleri genellikle yıkılmış olup, mezarları günümüze ulaşmıştır.

Edirne türbeleri içerisinde sayıca en fazla yapılmış olan türbeler ise evliya türbeleridir. Evliya ve Rumeli Fatihlerinin türbelerinin çoğu bir tekke veya zaviyenin (dergah) haziresinde yer alırdı. Ancak evliya türbelerinin çok azı günümüze ulaşabilmiştir.

II - TÜRKLERDE MEZAR İNANCI

A - ÖLÜM-GÖMÜLME VE MEZAR KAVRAMLARI

İnsanlar ötedenberi sonsuza kadar yaşamayı düşünmüşlerdir. Gerçekten her canlı ölecektir. Bu, ayrıcalık tanımayan bir doğa yasasıdır.

İslam inancına göre, öldükten sonra dirilmek, cennet, cehennem, ruhun sonsuza dek yaşaması, vücudu tüketmesi işlemi, ölümlle başlayan ve öbür dünyaya yönelik kültürlerdir.

Ölünün gömülmesi, ölüm anlayışına, etnik gruplara ve belli bir grup içindeki sosyal sınıflara göre değişir. Türklerde bunların değişik yöntemleri vardır. Bunlar yakma, sergileme ve toprağa gömmedir.

Yakma işlemi M.Ö. 1200'lerde Orta Asya Boylarında görmeye başlıyoruz. Bu yöntemi, Göktürkler, Hazarlar, Kırgızlar, Komanlar, Tuna Bulgarları Moğollar ve Burtaslar da uyguladılar. Moğollarda ve Yu-kilerde Lomamizimin etkisiyle cesedin vahşi hayvanlara yedirildiği görülmüştür.

Orta Asya'da Hunların ve Göktürkler'in bazı ilkel boylarında, ölümlerin tabuta konulup, ağaca asıldığı da görülmüştür.

Cesedi gömme işlemi içinde en yaygın kuşkusuz toprağa gömülmeydi. M.Ö. 3000 yıllarına inen kurganlarda Türklerin ölümlerini toprağa gömdüklerini görüyoruz. Giderek Göktürklerin Oğuzların, Hunların, Bulgarların, Hazarların, Kırgızların, Karlukların da bu yöntemi sürdürdükleri anlaşılıyor(1).

Mezarlar, ölümlerin gömüldüğü veya konulduğu yerlerdir. Mezar yapma geleneği, insandaki dini inançlar kadar eski ve değişiktir. Ölünün gelecekteki durumunu gösteren inançlarla bağlantılı olan mezar yapımının hangi çağda başladığı kesin olarak bilinmiyor. Totem inançlarına göre ölümlü gömme gerekliliği insanlarda mezar yapımına sebep olmuştur. Eski Anadolu, Hint, Çin, İran, Mısır, Fenike, Roma, Sümer ve öteki Mezopotamya kavimlerinde mezar kavramının en gelişmiş biçimi görülmektedir(2).

Öldükten sonra dirilme inancı, mezar yapımına ayrı bir özellik getirmiştir. Mezarın içine, ölü dirildiği zaman ona gerekli olacak her türlü eşya ve araç konulmuştur.

Tek tanrılı dinlerin ortaya çıkışıyla mezar yapımında önemli değişiklikler olmuştur. Bugün bütün dinlerde ayrı bir mezar geleneği vardır.

B - ORTA ASYA'DA GÖMÜ GELENEĞİ

Orta Asya'da yaşayan Türklerde gömü geleneği, dini inançlarla bağlantılıdır. M.Ö. 3000 yıllarına inen kurganlarda da Türklerin ölümlerini toprağa gömdükleri görülmektedir. Giderek, Göktürkler, Oğuzlar, Hunlar, Bulgarlar, Hazarlar, Kırgızlar ve Karlıklar döneminde de bu yöntem kullanılmıştır.

Oğuz ve Uygurlarda ceset mezara konulurken elbisesi giydirilip, silahla kuşatılmaktaydı. Orta Asya boylarında şeklini koruyabilmesi için, devlet büyüklerinin cesetlerinin mumyalandığını da görmekteyiz.

Orta Asya'da ölümler için yapılan cenaze törenlerine yuğ denilmekteydi. Yuğ (cenaze) töreni, ölümlerin toplum içindeki değeriyle orantılıdır. Geri kalmış boylarda yuğ töreni çok sadeydi.

Yuğ esnasında, ölen kimse için kurbanlar kesilir, şölen yapılır bunlar dinsel anlam taşır ve kesilen kurbanların etlerinden yemek sevap sayılırdı. Törende at koşularının yapıldığını da görüyoruz.

Eski Şaman Türklerinin ve diğer Orta Asya uluslarının gömme törenleri için ilk bilgileri Çin kaynaklarından elde etmekteyiz. Bu kaynaklardan, Hunların, ölümlerini iç içe iki tabuta koyup, altın ve gümüş işlemeli kumaşlar yada kürklerle örttüklerini öğrenmekteyiz.

Göktürklerin gömme yöntemlerine yine Çin kaynakları yer vermektedir. Göktürkler ölümlü çadıra koymakta, ölünün yakınıları atlar, koyunlar kesip, çadırın önüne sermekte, ölü bulunan çadırın çevresinde yedi kez dolanmakta ve tören yedi kez

tekrarlanmaktadır(3). Belirli bir günde ölünün bindiği ata, bütün eşyalar ölü ile birlikte yakılıp, külü, yılın belli bir gününde mezara gömülmekteydi.

Orta Asya'da Türkler ölüleri gömdükleri yerlerde, kurgan, bark (Göktürkler döneminde), stupa (Uygurlar döneminde) denilen anıt mezarlar yapmışlardır.

C - TÜRK-İSLAM TOPLULUĞUNDA GÖMÜ GELENEĞİ

İslam dini inançlarına göre, ölüleri, belli ölçülerle açılan bir mezara koyma geleneği vardır. Bu gelenek, bir dini emir niteliğindedir. Genel olarak, erkekler belden, kadınlar göğüs hizasından aşağı derinlikte bir mezara konulmaktadır.

Müslümanlar, ölünün üzerine, genel olarak mezarın üst yan kenarından tabanına doğru, çaprazlama olarak tahta dizmekte, ölü bu eğik tahtaların altına konulup, üzeri toprakla örtülmektedir. Böylece ölü, mezar içinde dar bir boşlukta kalmaktadır. Bütün tek tanrılı dinlerde, mezarın baş tarafı, ölünün mezara konuluş durumuna göre güneye döndüktür. Müslümanlar kabeye yöneldiği için, ölüler mezar içinde başları kibleye gelmek üzere yerleştirilmektedir.

Peygamberimiz bir hadisinde(4) "Mezarların en hayırlısı, yeri kaybolan mezarlardır" buyurmuşlardır. Bu sözü onun, putperestliği önlemek, ölen kişiye ya da kişilere tapınılmamayı sağlamak için söylediği düşünülebilir. Bu düşüncede olduğu, önceleri Hz. peygamberin mezar ziyaretini dahi yasaklamasından anlaşılmaktadır. Bir süre sonra bu yasaklama peygamberimiz tarafından kaldırılmıştır.

İslam dininde süslü, gösterişli, halk arasında mali durum ayrılığını, sınıf farkını gösterecek nitelikte mezar yaptırma geleneği yoktur. Hz. Muhammed'in "Mezarları düz yapın, gösteriştan kaçının" anlamında bir hadisinin bulunduğu söylenir(4). Başlangıçta müslüman mezarları bu dini anlayışa uyularak yapıldı. Sonraları bu gelenek bırakıldı. Emevi ve Abbasiler çağında süslü, gösterişli ve bir köşkü andıran mezar evler yapımı yaygınlaştı.

Türkler islamiyeti kabul ettikten sonra ise devlet büyükleri ve önemli şahsiyetler için kümbet ve türbe adı verilen anıt mezarlar yapmışlardır.

DİPNOTLAR

- 1 - Orhan Cezmi Tuncer, *Anadolu Kumbetleri, I. Selçuklu*, Ankara 1986, s.254
- 2 - Anonim; Mezar, *Meydan Larous*, c.13, İstanbul 1994, s.483
- 3 - Orhan Cezmi Tuncer, *ay. es.*, s.257
- 4 - Anonim; *ay. es.* s.484-485

III - TÜRKLERDE MEZAR MİMARİSİ

A - TÜRK KÜLTÜRÜNDE MEZAR MİMARİSİYLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Kurgan:Kurganlar, Orta Asya'da Türklerin ilk amtsal mezarlarıdır. Dıştan bakıldığında bir tepe görüntüsündeki bu mezar yapılarının, iç düzeni, toprak altında ayrıca planlanmış bir mezar odasından oluşmaktadır. Mezar odası içerisinde, bazı kurganların ahşap sandukaya sahip olduğu ve ölünün mumyalanarak gömüldüğü görülmektedir. Bozkır kavimleri arasında, şamanizm inancına sahip Türklerin, en eski mezar yapısı olan kurganlar, toprak üstünde gözle görülebilen yığma bir tepe ve toprak altındaki mezar odası olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır(1).

Berk:Kurganlardan sonra, Göktürkler döneminde, ahşap, tuğla veya taştan yapılmış amtsal mezarlardır. Berklarin duvarlarının iç yüzlerinde, gömülü olan hakan ve beylerin yapmış oldukları savaşlar resmedilmiştir(2).

Stupa:Budizmi devlet dini olarak benimseyen, Uygurlarda, Budaların küllerini ve kutsal emanetlerini saklamak için yaptıkları kubbe ile örtülü amts mezarlardır(2).

Kümbet:Kümbetler, genellikle cenazelik veya mumyalık (kripta) gibi adlarla anılan bir kaide üzerinde silindirik veya çokgen bir gövde ile piramidal bir üst örtüye sahip mezar anıtlarıdır. Mumyalık (kripta), ölünün mumyalanarak muhafaza edildiği bölüm olup, bunun üzerinde ziyaretgah olarak adlandırılan gövde kısmı bulunmaktadır. Kümbetlerin üst örtüsü pramidal veya konik külahtır. İlk kümbet örneklerini Büyük Selçuklularda görmemize rağmen, en gelişmiş ve zengin örneklerine Anadolu Selçuklularında rastlamaktayız(3).

Türbe:Türbe, önemli kişilerin mezarını koruma amacıyla mezar üzerine yapılan genellikle kare, altıgen, sekizgen veya dairesel planlı, üst örtüsü kubbe olan, tuğla veya taştan yapılmış amts mezarlardır. Orta Asya'da ilk defa, Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklular döneminde karşımıza çıkan türbeler, Anadolu'da, Anadolu Selçukluları ve Osmanlı türbeleriyle en gelişmiş şekline ulaşmışlardır.

B - İSLAMİYETTEN ÖNCE TÜRKLERDE MEZAR MİMARİSİNİN GELİŞİMİ

Türk tarihinin başlangıcından beri Türklerde ölü ve mezar geleneğinin varlığı bilinmektedir. Günümüze kadar uzanan bu gelenek, değişik dönemlerde farklılıklar göstermekle beraber, ana hatlarıyla aynı anlayışın ürünüdür.

Türklerde, islamiyetten önce mezar mimarisinin, günümüze kadar uzanan geçmişi başlıca özellikler dikkate alınarak şu şekilde özetlenebilir:

Türkler islamiyetten çok önce, hakanlarına, komutanlarına ve büyük din adamlarına "kurgan" denilen mezarlar yapmışlardır. Kurganlar, Ural Dağlarından Yenisey Irmağına kadar devam etmekte olup, tunç ve demir çağına aittirler. Orta Asya'da binlerce kurgan vardır. Kurganlar Türklerin ilk anıt mezarlarıdır(4).

M.Ö. IV-II yüzyıllarda "kurgan" adı verilen Türk mezarları, Moğolistan'ın Altay Dağları çevresinde XX. yüzyılda yapılan arkeolojik kazılarda bulunmuştur(4). Hunlara ait olduğu belirtilen bu kurganların, iç yapısı ve yapım tekniği hakkında bilgiler kazılarda elde edilmiştir. Dıştan bakıldığında bir tepe görünümündeki bu mezar yapılarının iç düzeni, toprak altında ayrıca planlanmış bir mezar odası sistemine sahiptir. Mezar odasında duvarlar, ağaç kütüklerinin düşey ve yatay olarak sıralanmasıyla, örtü sistemi ise, ağaç gövdelerinin birbirine bitişik kirişler şeklinde dizilmesiyle meydana getirilmiştir. Bu hücre içerisinde, bazı kurganların ahşap sandukaya sahip olduğu ve ölünün mumyalanarak gömüldüğü görülmektedir. Mezar odası, üstündeki tepe, alt yapıyı tamamen kapatacak şekilde korur. Özetleyecek olursak, bozkır kavimleri arasında şamanizm inancına sahip Türklerin, en eski mezar yapısı olan kurganlar toprak üstünde gözle görülebilen yığına bir tepe ve toprak altındaki mezar odası olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır.

Göktürkler de (M.S. VI-VIII. Yüzyıl) şamanizmi benimsemişlerdi. Bir kişi öldüğünde, kurgan şeklindeki mezarın üzerine, büyük bir taş "Bengütaş" dikildiğini ve etrafına da bu kişinin hayatta iken öldürdüğü düşman sayısı kadar "Balbal" adı verilen portre karakterinde heykellerin daire biçiminde sıralandığını Orhun yazıları ile bugünkü kalıntılardan anlıyoruz. Mezarların uzaktan görülmesi için, yambaşına genellikle

tamınmış kişiler için ahşap, fevkalade zamanlarda da, taş malzemeyle bir "Bark" yapılırdı.

Bu kısa bilgilerden de anlaşılacağı üzere, Göktürk mezar geleneği, Hunların devamı olmakla beraber yeni unsurlar taşımaktadır.

Uygurlar, Göktürklerden sonra şamanizmi terkederek Budizmi devlet dini şeklinde benimsemişlerdir. Hoça ve çevresindeki kalıntılardan anlaşıldığına göre, Uygurlar "Stupa" adı verilen kubbe ile örtülü mezar anıtları yapmışlardı. Uygurların, stupa denilen bu kubbeli mezar yapıları, daha sonraları Türk sanatında yaygın bir şekilde görülen türbe mimarisinin ilk örneklerini oluşturmaktadır.

C - İSLAMİYETTEN SONRA TÜRKLERDE MEZAR MİMARİSİNİN GELİŞİMİ

1 - Kumbet Ve Türbe Kavramlarına Genel Bakış

Sanat Tarihi, terminolojisinde Türbe, Kumbet gibi tipolojik ayrımları etimolojik bakımdan farklılıklar gösterir.

Türbe denilince; ölünün doğrudan toprağa verildiği, biçimi ne olursa olsun, üzeri genellikle kubbe ile örtülü, çoğunluğu kare veya çokgen anıtlar anlaşılmaktadır.

Kumbet denilince cenazelik, mumyalık ve kripta gibi isimlerle anılan bir zemin (hatta bodrum) katı üzerinde ziyaret yeri olarak kullanılan gövde, bunun da, üzerinde kubbeli örtü anlaşılmaktadır. Ama kumbetin kubbesinin üstü genellikle bir külah ya da ikinci bir kubbe ile örtülü olmaktadır. Genellikle ziyaret edilen bölüm olan gövdelerde, mihrap veya kıbleyi belirten bir niş bulunmaktadır. Bunlar genellikle bilinen özelliklerdir. Ancak, kumbet tarzındaki mezar anıtlarında çoğunlukla mumyalama geleneğinin devam ettiğini, bunun XIII-XIV. yy. Anadolu'sun'da da sürdürüldüğünü görmek, ölü gömme geleneklerinin ve mezar anıtı fikrinin Türkler arasında ne kadar köklü bir devama sahip olduğunu göstermesi bakımından ilgi çekicidir.

X. yy'dan itibaren islamiyeti kabul eden Türkler, geleneklerine bağlı olarak, kumbet dediğimiz anıt mezarlar yapmışlardır(5).

Kümbet genellikle silindirik veya çokgen bir gövde ile pramidal bir üst örtü sistemine sahip mezar anıtlarıdır.

Kümbetler genellikle, biri cenazelik diğeri ziyaret veya dua odası diyebileceğimiz iki kattan oluşan yapılardır. Değişik plan ve örtü şekline sahip cenazelik katları, mumyaların konulup muhafaza edildiği hacimler olup, çok kere dışta gövdenin oturtulduğu kaide içinde yer alırlar. İkinci kat ise, ölen şahsın ruhuna Fatıha okumak veya dua edilmek üzere tasarlanmış mekanlar olup, mihrap ve temsili sandukalar ile zenginleştirilmiştir(5).

Kümbetlerin üst örtü sistemi, piramit veya konik külahtan oluşmaktadır. Dışta pramidal örtü, içte ise kubbe yer almaktadır. Bu sisteme "çift cidar" denilmektedir.

Kümbetler, böylece dış görünüş olarak üç bölümden oluşmaktadır:

- 1 - Kaidе (mumyalık, cenazelik, kripta)
- 2 - Gövde (ziyaretgah)
- 3 - Konik çatı

Kümbetleri genellikle gövde plan şekillerine göre 2'ye ayırıyoruz.

- 1 - Silindirik kümbetler
- 2 - Çokgen kümbetler

Çokgen kümbetler, ongen, sekizgen ve onikigen plan şemasından oluşmaktadır.

Türklerin islamiyeti kabul ettikten sonraki mezar anıtlarından olan kümbetleri ilk defa Büyük Selçuklularda görüyoruz. İlk zamanlarda tuğladan yapılan kümbetler sonradan yalnız taştan yapılmaya başlanmıştır.

Kümbetler, başlangıçta bağımsız eserler halinde iken, zamanla medrese ve cami yapılan içinde, onların planlarına bağlı olarak da sık sık görülmeğe başlamıştır.

Türkler yerleşik hayata geçince "yurtlarının" şeklini mezar anıtlarında da devam ettirmişlerdir.

Kümbetlerin proto tipi olarak konik çadırlar veya "yurtlar" kabul edilmektedir. Joseph Strygowski (6) ve D. Talbot Rice(7)'de kümbet biçiminin tamamen göçebelik devri Türk çadırına bağlamaktadır. Biz, çadır şeklinin, kümbetin kaynağı olduğu görüşüne katılıyor ve buna ek olarak kümbet formunun "Bark" adlı, çadır türünden kaynaklandığını ekliyoruz. Bark sözcüğü, Orhun amtlarında da görülmektedir. Daha sonraki dönemlerde de ölüyü gömene kadar, içine koyup beklettikleri ve kapısı doğu yöne bakan çadırlara bu ad verilmesi görüşümüzü doğrulamaktadır.

Kümbetlerin en eski örneklerine Kuzey İran ile Kafkasya bölgelerinde rastlamaktayız. Sonra Anadolu'ya yayılan bu yapılara başka yerlerde rastlanmamaktadır.

Türbeler, önemli kişilerin mezarını korumak amacıyla, mezar üzerine inşa edilen özel yapılardır. Türbeler genelde kare, daire, altıgen ve sekizgen plan şeması göstermiş olup, üst örtüsü kubbedir. Türbelerin önlerinde taşkapıları, revakları, dehlizleri ve türbedar odaları vardır.

Kubbeleri devrin mimarisine göre, çadır, beşik, küre ve sivri kubbe olarak yapılmıştır. Mimari unsurları ve süslemeleri, devrin üslubunu gösterir.

Türbe kapıları üzerinde genellikle ölen kişinin kim olduğunu belirten kitabeler bulunur. Bazen bu kitabeler, kuşak halinde türbe duvarlarının üst kısmına konur. Bazen de türbenin en fazla görünen cephesinin duvarında, türbe duvarlarının iç ve dış taraflarında bulunur.

XVIII. yüzyıla kadar, Selçuklularda olduğu gibi ölü, türbenin altına yapılmış özel bir mekana konulurdu(8).

Türbenin içinde, mezarın üstüne gelen yere, genellikle kıymetli ve dayamlık ağaçtan yapılmış bir sanduka konulmaktadır. Bunun en basitleri tahtadan tabut şeklindedir. Bu sandukaların üstüne türbe yeşili denilen, yeşil renkte çuhadan veya o devrin ağır kumaşlarından, üzerine surma ile ayet ve hadis işlenmiş "puşide" denilen örtüler serilir. Puşidelerin işlenmiş olanları da vardır. Bu şekildeki sandukaların baş tarafına genelde camlı bir çerçeve içinde ölümlün ismi, künyesi ve ölüm tarihi yazılı bir levha konulmaktadır.

Bazı ağaç sandukaların yanları üstü kazıma ve oyma yazılar ve süslemelerle donatılmıştır. Bu sandukaların baş tarafındaki cephede ölümlün künyesi ve uç tarafında ise ölüm tarihi, yanlarda da ayet ve hadisler yazılıdır.

Mezarların üstüne sanduka yerine, lahid şeklinde taşlar da konulur. Lahid taşlarının da, çeşitleri vardır. Tam tabut şeklinde olan lahit taşlarının yazılı, yazısız, süslemeli veya süslemesiz çeşitleri vardır. Bunlardaki yazı ve süsleme de sandukalardaki gibidir.

Yekpare çimden yapılmış, çeşitli renklerde yazı ve süslemeleri olan sandukalar da vardır. Bursa Yeşil türbe içindeki Çelebi Mehmed'in çini sandukası buna örnektir.

2 - Türbe Mimarisinin Gelişimi

a) Orta Asya'da Türbe Mimarisinin Gelişimi.

Türklerin, konar-göçerlikten yerleşik hayata geçişleri asırlar gerektirmiştir. Ancak bugün Orta Asya Türk boylarının genelde yerleşik düzende ağırlık kazanmaları Karahanlılar (840-1220) ve İslam dinine geçişle eş anlamda tutulmaktadır.

Karahanlılar ilk müslüman Türk Devletidir. Türklerin Karahanlılar zamanında X. yüzyılda büyük yığınlar halinde İslamiyeti kabul ettikleri görülmektedir. X. yüzyıldan itibaren, müslümanlığın Türkler arasında güçlenmesiyle mezar anlayışı ve geleneği kısmen değişmekle birlikte, kişilerin ölümsüzleştirilmesi ve mezarlarını anıtlarlaştırma düşüncesi silinmemiş; başka biçimlere bürünerek yaşamakta devam etmiştir. İslami anlayışa ters düşse bile önceki gelenekler kısmen devam etmekte, yeni inançların, adetlerin, sanat anlayışlarının ve bölgelerin şartlarına bağlı kalarak değişik tipte mezarlar ortaya çıkmaktadır.

Büyük ve ünlü kişilerin mezarlarını simgeleştirme İslam-Türk Devletlerinde Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklularda da devam etmektedir(9).

Karahanlılar döneminde ilk defa türbe adı verilen birbirinden ilginç mezar anıtları yapılmıştır. Erken İslam mimarisinde sık karşılaşılmayan bu tür yapıların, özellikle Türkler tarafından zengin bir denemeye konu edildikleri görülmektedir.

Değişik planları, güçlü bir bezeme düzeniyle karşımıza çıkan bu yapıların ilk örnekleri Karahanlılar zamanından kalmadır. Bir bakıma ölünün mezarını simgeleştirmek amacıyla yönelik bu mezar anıtlarına verilebilecek örnekler arasında, Özbekistan'da Tim'de yer alan Arap Ata Türbesi, Kırgızistan'da Talas'ta Ayşe Bibi ve Balaca Hatun, Fergana'nın kuzeyinde Sefid Bulan'daki Seyh Fazl Türbesidir(9).

Gazneliler türbe mimarisi bakımından Karahanlıların yanında çok sönük kalır. Gazneliler döneminde konusu edilebilecek özellikte türbe sayılıdır. Verilebilecek en seçkin örnek, Sengbest'de Aslan Cazip Türbesidir. X.Yüzyılın ilk çeyreğinde yapılmış olan bu türbe, Karahanlılar dönemi türbeleriyle sıkı ilişkiler göstermektedir(10).

Büyük Selçuklular döneminde mezar anıtı olarak türbe ve kümbetler karşımıza çıkmaktadır. Büyük Selçuklu türbelerindeki gelişme Karahanlı ve Gaznelilere bağlanmaktadır. Büyük Selçuklular zamanında, geçmişteki ürünlerin yeniden yorumlandığı, yoğun uygulamalara olanak tanıdığı gözlenmektedir. Büyük Selçuklu türbelerine, Merv'de Sultan Sencer Türbesi, Serahs'ta Ebul Fazl Türbesi, Mihne Ebu Sait Türbelerini örnek verebiliriz.

Kümbetler ilk defa, büyük Selçuklular döneminde bol sayıda ve zengin örnekleriyle karşımıza çıkmaktadır. Büyük Selçuklu kümbetleri silindirik veya çokgen gövdeden oluşmakta olup, ölü yapının bodrum katındaki mumyalık (kripta) kısmına gömülmekte, üst katta ise sembolik bir lahit bulunmaktadır. Üst örtü içte kubbe, dışta konik külahtır. Günümüze ulaşan örneklerde, genellikle kubbe görülmekte olup, pramidal külah yıkılmıştır. Kümbetlerde Orta Asya'da malzeme olarak tuğla kullanılmıştır.

Büyük Selçuklu kümbetlerine örnek olarak, Karagan (Harekkan) kümbetlerini, Meraga'da kümbeti Kırmızı, Nahcivan'da Mümine Hatun Kümbeti, Doğu Radkan Kümbeti, Sultan Tekeş Kümbetini örnek olarak verebiliriz.

b) Anadolu'da Türbe Mimarisinin Gelişimi

Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklu mezar anıtları yanında, Anadolu'daki kümbet ve türbeler çok mütevazı ölçülerde yapılmışlardır. Bununla beraber mimari

bakımdan inanılmaz bir zenginlikte çeşitli kümbet ve türbe şekillerinin yaratıcı bir araştırma ve deneme çabası içinde geliştiği görülmektedir.

Anadolu'nun değişik bölgelerinde yoğun bir türbe ve kümbet yapımının varlığı, geçmiş değerlerin köklü bir biçimde aktarıldığını ortaya koymaktadır. Anadolu örneklerinin önemli bir özelliği de, bezemeleri oluşturan zengin motifleri tekrar uygulama alanına getirmesidir. Anadolu dışı, erken dönem türbe ve kümbetleri, mimari ve süsleme açısından, Anadolu'daki gelişmeler için tam bir ön örnek niteliğinde yapılarıdır.

Anadolu Selçukluların zamanında yapılmış türbeler özde Büyük Selçuklu türbeleriyle birlik gösterirlerse de tarihi, coğrafi, doğal ve kültürel şartların farklılaşması, yapıların form, nisbet, süsleme ve malzemesinde değişikliklere ve yeniliklere yol açmıştır. Malzeme olarak Anadolu Selçuklu türbelerinde önceleri tuğla veya kesme taş, daha sonraları ise tamamıyla kesme taş kullanılmıştır. Anadolu Selçuklu türbelerinde mükemmel bir taş işçiliği vardır. Gösterişli kapılar kullanılmıştır. Anadolu Selçukluların, İran'da denedikleri tiplerin, Anadolu'da değişik örneklerini ortaya koymuşlardır. Ayrıca, yeni türbe tipleri de yaratmış ve devamlı bir arayış ve denemenin içinde olmuşlardır. Anadolu'da Selçuklular devrinde gerçekleştirilmiş belli başlı tipler ile onların seçkin örneklerini kısaca şu şekilde sıralayabiliriz(11).

A - Kübik Gövdeler: Melik Gazi Türbesi (Kayseri)
Ali Tusi Türbesi (Tokat)

B - Poligonol Gövdeliler:

- a) Sekiz Kenarlılar: Sitte Melik Türbesi (Divriği)
Huand Hatun Türbesi (Kayseri)
- b) On Kenarlılar: II. Kılıç Arslan Türbesi (Konya)
- c) Oniki Kenarlılar: Döner Kümbet (Kayseri)
Padişah Hatun Türbesi (Erzurum)

C - Silindirik Gövdeliler: Usta Şagird Türbesi (Ahlat)
Hasan Padişah Türbesi (Ahlat)

D - Dilimli Gövdeliler: Mevlana Türbesi (Konya)

E - Eyvan Tipi Türbeler:Emir Yavtaş Türbesi (Akşehir)

**F- Eyvanla Kümbetin Birleşmesinden Oluşan Türbeler:Sahib Ata Türbesi
(Konya)**

G - Bir Medrese veya Caminin

**Bünyesine Dahil Edilmiş Türbeler:L İzzettin Keykavus Türbesi (Sivas)
Karatay Türbesi (Konya)**

**H - Müferrit Planlı Türbeler: Mama Hatun Türbesi (Tercan)
Toruntay Türbesi (Amasya)**

Anadolu Selçuklu türbeleri, taş, tuğla, çini, ahşap ve alçı süslemeleri, alt katlarının plan (tertipleri), mermer, taş, çini ve ahşap sandukaları, mihrapları, cephe düzenlemeleri, portal tertipleri ve figürleri plastik süslemeleri ile çok çeşitlilik ve değişiklik gösteren, devamlı arayış ve yenilikleri sergileyen eserler olarak, Türk türbe mimarisinde önemli bir yer tutarlar.

Osmanlı Türbelerinin ilk örnekleri İznik ve Bursa'da görülmektedir. Bu dönemde yuvarlak Selçuklu kümbetleri yerine, altıgen veya sekizgen planlı türbeler yapılmıştır. Gövde ve kubbe kasnağına çok sayıda pencere açılmıştır. Ayrıca cephedeki taş süsleme çini ve kalemşi olarak türbenin iç kısmına uygulanmaya başlanılmıştır. İstanbul'un fethinden sonra Bursa türbelerine benzeyen bir çok türbe yapılmıştır.

XIV. yüzyıl sonları ile XX. yüzyıl başlarına kadar yapılmış olan Osmanlı türbelerini dört devir içerisinde inceliyoruz(12).

- 1) Erken Devir Osmanlı Türbeleri (XIII yy. sonu - XV. yy ortası)**
- 2) Klasik Devir Osmanlı Türbeleri (XV.yy ortası - XVII yy'ın sonu)**
- 3) Batı Etkisindeki (Barok, Ampir Uslup) Osmanlı Türbeleri
(XVII.yy sonu - XIX. yy'ın son çeyreği)**
- 4) Son Devir Osmanlı Türbeleri: (XIX. yy. son çeyreği - 1930)**

Osmanlı türbelerinin plan şemaları, türbelerin yapıldığı devirlere göre şu şekilde sınıflandırılabilir:

1 - Erken Devir Osmanlı Türbeleri:

- a) Kübik Gövdeliler:** Yıldırım Beyazıt Türbesi (Bursa)
G l çek Hatun Türbesi (Bursa)
- b) Poligonal Gövdeliler:** Yeşil Türbe (Bursa)
- c) Açık Türbeler:** Devlet Hatun Türbesi

2 - Klasik Devir Osmanlı Türbeleri

- a) Kübik Gövdeliler:** G lruh Hatun Türbesi (Bursa)
Őirin Hatun Türbesi (Bursa)
- b) Poligonal Gövdeliler:** Şehzade Mustafa Türbesi (Bursa)
Cem Sultan Türbesi (Bursa)
- c) Açık Türbeler:** Fatma Sultan Türbesi (Bursa)
- d) M nferid Planlılar:** Kanuni Sultan Süleyman Türbesi (İstanbul)
II.Sultan Selim Türbesi (İstanbul)

3 - Bah Etkisindeki Osmanlı Türbeleri

- a) Köşeleri Yuvarlatılmış Kübik Gövdeliler:**
- b) Poligonal Gövdeliler:**
- c) Dilimli Gövdeliler**
- d) Silindirik Gövdeliler**

4 - Son Devir Osmanlı Türbeleri

Sultan ReŐat Türbesi (Eyüp - İstanbul)

Osmanlı döneminde, Anadolu Selçuklular döneminde olduğu gibi, sekizgen g vdelilerle, kubik g vdeliler daha çok benimsenip kullanılmıştır. Osmanlılarda açık türbeler, hem adet itibariyle, hem de zaman içindeki yaygınlıkları ile sekizgen ve kubik gövdeli türbeleri takip etmektedir. Erken devrin denemelerinden sonra, çok değişik tiplerin aranmasından çok, bunların en olgun  rnemleri verilmeye çalışılmıştır.

Klasik devirde Mimar Sinan, bu tiplere farklı bir yorum getirerek, adeta münferit türbe tipi vucuda getirmiş, daha sonra bunlar aynen tekrarlanmamıştır. Bu tiplerin oluŐturduĐu farklılıklar ve istisnalar g z nt nde tutulmadığı zaman, Osmanlı

Türbeleri, önünde revak ihtiva eden, üzeri kubbeyle örtülü, cepheleri iki veya üç sıra pencere ile hafifletilmiş tek katlı taş yapılar olarak tanımlanabilir.

Osmanlı türbelerinin Bursa'da olanlarının çoğu, taş yada sırlı tuğladan yapılmışlardır. İstanbul'dakiler ise kesme taş veya mermer kaplamaya sahiptirler. Genellikle kemer örgüleri iki renkli taşın kullanılmasıyla gerçekleşmiş olup, bazı yapılarda renkli taş kakmaya da yer verilmiştir.

Osmanlı türbeleri, dışta genellikle sade olup, süslemede aşırılığa kaçılmamış, kapı ve pencerelerin etrafı silmelerle çevrenmekle yetinilmiştir. Buna karşılık, iç mekan, çoğu kez çinilerle, kalem işleriyle, yazı kuşakları ve madalyonlarla zenginçe süslenmiştir.

DİPNOTLAR

- 1 - Orhan Cezmi Tuncer, *Anadolu Kümbetleri, I. Selçuklu*, Ankara 1986, s.253
- 2 - Doğan Hasol; *Mimarlık Sözlüğü*, Beşinci Baskı, İstanbul 1993, s.416
- 3 - Orhan Cezmi Tuncer, *ay. es.*, s.253
- 4 - Enver Behnan Şapolyo; "Türbe ve Kümbetler", *Önasya* Dergisi 4/39, Yıl 1968, s.12
- 5 - Orhan Cezmi Tuncer, *ay. es.*, s.347-367
- 6 - Birsen Peköz; "Türk Mimarisinde Göçebelikten Medeniyete Geçiş Kümbetler"
Önasya sayı 2/17, yıl 1967, s.7
- 7 - Enver Behnen Şapolyo; *ay. es.*, s.13
- 8 - C. Esat Arseven; *Türk Sanatı Tarihi*, "Menşeyinden Bugüne Kadar Mimari, Heykel
Resim, Süsleme ve tezyini Sanatlar", İstanbul 1955-1959, s.461
- 9 - Metin Sözen; *Tarihsel Gelişimi İçinde Türk Sanatı*, İstanbul 1983, s.16-18
- 10 - Oktay Aslanapa; *Türk Sanatı*, İstanbul 1984, s.20
- 11 - Hakkı Önkal; *Tire Türbeleri*, Ankara 1991, s.4-6
- 12 - Hakkı Önkal; *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, Ankara 1992, s.7-34

IV - EDİRNE TÜRBELERİ

A - EDİRNE'NİN TARİHİ

Edirne, Marmara Bölgesinin kuzey bölümünde, Türkiye-Yunanistan ve Türkiye-Bulgaristan sınırları yakınında, Tunca ve Meriç ırmaklarının kavşağında yer alan bir ildir.

Bugün bir bölümü Türkiye sınırları dışında kalan ve oldukça büyük bir alana yayılmış bulunan Trakya Bölgesi'nin doğu ucundaki Edirne şehrinin ilk kurucularının Traklar olduğu bilinmektedir. Ancak Trakların hangi boyunun bu şehri kurduğu konusunda sorunlar bulunmaktadır. Ancak son yıllardaki araştırmalar sonucunda Meriç ve Tunca nehirlerinin kesiştiği noktada bir şehri kurdukları bilinen Odrislerin şehrinin burası olduğu kabul edilmektedir. Trakların soyundan gelen ve bir kolu olan Odrisler'in Persler'in Anadolu'da ve Trakya'nın büyük bir bölümünde egemen oldukları bir dönemde yaklaşık M.Ö. 1200 yıllarında hangi boy olduğu anlaşılamayan ilk Trak kavimlerine mesken olmuştu. Özellikle Trakya'nın kıyı kesimlerinde başlayan bu yerleşimler, Persler'in Anadolu'ya girişleri ile bir süre kesilmiş, 5.yüzyılın sonlarından itibaren ise özellikle Edirne ve çevresinden başlayarak devam etmiştir. Bunun sonucu olarak da Varna'dan Edirne'ye bir yayılım sahası içinde Odrisler yerleşmiştir.

Odrislerin tarihten silinmesi ise 4.yüzyılın sonlarında Makedonya Kralı II.Philip'in büyük hayali olan Balkanlar hakimiyeti sonucu olmuştur. Makedonya Kralı Odris veya Odrisia diye bilinen bu toprakları aldıktan sonra bütün bu bölgede, aynı kelimelerin bozulması sonucu Orestia veya Orestan isimleri kullanılmaya başlanmıştır. Yunanistan'ın kuzeyinde yaşayan Makedonyalı'lar, zaten uzun zamandır içiçe yaşayan ancak hiç de sıcak ilişkileri olmayan Epeiros ve Trakya devletleri ile bağlarını koparmaya başlamıştı. İşte II. Philip'in M.Ö. 344'de teselya Birliğinin başına geçmesi sonucu, hemen Trakya Kralı Kersepleptse'i, tahttan indirdi. Ardından bütün Trakya'yı geçip İstanbul'a geldi. Bu esnada Odrisleri'de ortadan kaldırdı. M.Ö. 168'e kadar Makedonyalı'ların elinde kalan Edirne nihayet bu tarihte Romalılar tarafından ortadan kaldırılmıştır. Ancak arada özellikle M.Ö. 280-279 yıllarında Gotların akınlarına maruz kalan Edirne'li Makedonyalı'lar dayanmasını bilmişlerdi. Ezici bir güçle bölgeyi etkisi altına alan Romalı'lar, Edirne'nin stratejik durumunu kavramış, burayı tam anlamıyla şehirleşmeye açmıştı. Bunun sonucu olarak da M.Ö. II.yüzyılda Roma İmparatoru olan

Hadrianus (117-138) Orestia isimli bu kasabayı surlarla çevirip adını da değiştirmiştir. Zaman içinde ise Hadriano-polis, Adrianopolis, Adrianapolis şekli ile de karşımıza çıkmıştır. Bugün kullanılan Edirne ismi de bu ismin değişmiş şeklerinden başka birşey değildir. Adrinope, Adrianopel, Edrinus, Edrune, Edrinabolu, Endriye ve nihayet Edirne ismi doğmuştur. Ancak Osmanlı Devri başlarında Edirne adının kullanıldığını bilmekteyiz. 1476 yılında ise Aşıkpaşazade Tarihinden öğrendiğimize göre kentin adı Edrene diye geçmektedir. Fakat 16.yüzyılın başlarında ise kentin adı Edirne diye anılmaktadır.

Romalıların eline geçen kent sadece II.yüzyılda birara İskitlerle akraba olan Sarmatlar tarafından saldırıya uğramış ancak sonuç alınamamıştı. Bunun yanında Romalılar'ın Trakya'da sürekli olarak bulunmaması ve halkın üzerinde de fazla etkili olmaması sonucu bütün bölge sık sık istilalara uğramakta idi. Bütün başarıları bölgedeki küçük yerleşimlerin kendilerine olan bağlılıkları idi. Bunların içinde en önemlisi hiç şüphesiz bugün Vize adı ile bilinen Bizye'nin başkentliğini yaptığı Doğu Trakya Krallığı idi. Ancak bu krallığın da yetersiz kalması üzerine İmparator Claudius (M.S. 44-46) bölgeyi tekrar işgal ederek Provincia Thracia yani Trakya Eyaleti adı ile Roma'nın bir eyaleti haline getirdi. Bütün bu eyaletin merkezine ise Marmara ereğlisi (Perinthos) getirildi. Bu çerçevede ise Edirne yönetim serbestliği kazanarak kendi kendini yönetmeye başladı. Bunun sonucu olarak da büyük bir hızla gelişti. Edirne ve çevresinin bu yıllarda M.S. 313 yılında iki Roma İmparatoru olan Maximianus Daia ve Licinius arasındaki savaşa sahne olması, adım adım bir kez daha duyulmasına sebep olmuştur. Ardından bu savaşın galibi olan Licinius'un, Constantin'e yenilip Edirne'ye sığınması bu şehre biraz daha şöhret kazandırmıştır. Ancak Constantin'in, Licinius'u tekrar yenmesi ve başkenti Roma'dan İstanbul'a getirmesi Edirne'nin de stratejik olarak yol üstünde kalması şehre verilen önemi oldukça arttırmıştır. 395'de ikiye ayrılan Roma İmparatorluğu'nun ardından şehir sık sık saldırılara uğradı. Özellikle 582'de Avarların, 914 ve 923'de Bulgarların akınları şehre büyük zararlar vermiştir. 3951'den itibaren başkenti Constantinopolis olan Bizans İmparatorluğu'nun hakimiyeti altında Osmanlı Devleti'nin eline geçinceye kadar Edirne birçok akınlara ve kuşatmalara sahne olmuştur. Osmanlıların Edirne ile ilk ilişkileri Kantakuzenos zamanında başlamıştır. Özellikle 1346 yılından beri Edirne ve Dimetoka'ya merkez olmak üzere İstanbul'a karşı mücadele eden Kantakuzenos sürekli olarak Osmanlılar tarafından, desteklenmiştir. Daha sonra ise oğlu Matheus'u da desteklemişlerdir. Bunun sebebi ise Trakya'daki konumlarını güçlendirmektir. Ancak Matheus'un, da bir süre sonra Sırlar tarafından

İstanbul'a teslim edilmesinin ardından 1359 yılında Osmanlılar'ın Bizans'a bağlı yerlere saldırıya geçmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda ise, Orhan Bey'in oğullarından Murad Süleyman Paşa'nın ölümü üzerine Edirne yolu üzerindeki Çorlu, Misini ve Lüleburgaz'ı ele geçirdi. Böylece Edirne'ye gelecek bütün yardımı engellemiş oldu. Ardından Babaeski'de karargah kurarak Lala Şahin Paşa'yı Edirne üzerine gönderdi. Edirne Kalesi dışında meydana gelen olayda Bizanslılar yenilerek kaleye çekildiler.

Bunun üzerine uç beyleri olan Hacı İlbey ve Evrenos Beylerin desteğiyle kaleyi kuşatan Murad'a kale hiç direnmeden teslim olmak zorunda kalmıştır. Ardından tahta geçen Yıldırım Bayezid Edirne'yi askeri bir üs olarak kullanmaya başlamıştır. Ardından 1402 Ankara savaşından sonra Edirne Süleyman Çelebi tarafından başkent yapılmıştır. Fatih döneminde en önemli askeri üssü olma özelliğini koruyan Edirne, 19.yüzyıla kadar bu önemini korumuştur. Ancak 1877-78 Osmanlı Rus savaşında Ruslarca işgal edilmiştir. 1912'de Bulgarların, 1920'lerde de Yunanlıların eline geçen Edirne 25 Kasım 1922'de işgalden kurtulmuş, Lozan Antlaşması ile de Türkiye sınırları içinde kalmıştır. Bugün Trakya Bölgesi'nin en büyük şehri olarak 2000'li yıllara hazırlanan Edirne 1982'de kurulan Trakya Üniversitesi ile de kültürel çıkış yapmıştır.

Edirne bulunduğu mevki itibari ile en çok uğranılan merkezlerin başında gelmektedir. Öyle ki, zaman içinde buradan geçen birçok kişi Edirne hakkında bir şeyler yazmıştır.

Bir kaç cümle ile Edirne'den bahseden sayyahlar bir kenara bırakılacak olursa 1573'de burayı ziyaret eden Philippe du Fresne-Canay özellikle verdiği bilgiler açısından önemli bir yere sahiptir. Fresne Edirne'nin ahali ve önemli yapılarından bazıları "Le Voyage du Levant", isimli kitabında anlatmaktadır. 1608-1619 yıllarında Edirne'ye uğrayan Polonyalı Simeon İstanbul'dan Edirne'ye varışında altı günlük yol katettiğini burada beş hafta kaldığını, sosyal hayatı ve kısa da olsa bazı yapıları hakkında bilgi vermektedir. 1673 tarihinde ise Chevalier d'Arvieux Edirne'yi ziyaret etmiş, daha çok mimari anıtları incelemiştir. Bunları yazdığı anılar kitabı olan "Mémoires IV" Paris'te 1735 yılında basılmıştır. Osmanlı Devletinde seyahatnamesi ile meşhur olan Evliya Çelebi ise Edirne'ye en geniş yer verenlerin başında gelmektedir. 17.yüzyıla parmak basan seyahatnamesinde Edirne'yi uzun uzun anlatmıştır.

Edirne'deki Kale, nehirler, camiler, mahalleler, saray, han ve kervansaraylar, hamamlar, köprüler gayet teferruatlı olarak işlenmiştir. Bütün bunların yanında günlük hayattan bilgi vermeyi de unutmamıştır.

Yine 17.yüzyılda Edirne'yi ziyaretinde Katip Çelebi, "Rumeli und Bosna" isimli eserinde merkez ve çevre ilçelerden bahsetmektedir. Bunun yanında doğal zenginliklere ve coğrafi duruma daha fazla yer verdiği de anlaşılmaktadır. 1707'de Edirne'yi ziyaret eden A. de Motraye, "Travels I-II" adlı eserinde özellikle camilerden ve nüfusun çeşitli dağılımlarından bahsetmektedir. Özellikle Selimiye ve Eski Cami önemli bir yer tutmaktadır. 1835 yılı ise Helmuth von Moltke'nin geliş tarihidir. Kısa olmasına karşın verdiği bilgiler bu tarihte Edirne'nin durumu açısından önemlidir. Daha sonra bir kısmı Türkçeleşen "Moltke'nin Türkiye Mektupları" kitabı önemini halen korumaktadır. "A Winter's Journey from Constantinople to Tekhran I. London 1838" isimli kitabı ile Edirne'den Anadolu'nun en büyük kentlerinden biri diye bahseden James Baillie Fraser, Edirne'yi 1835 yılında ziyaret etmiştir. Kentin nüfusu, ahalisi ve doğal güzellikleri hakkında da bilgi vermektedir. 1878 yılında Edirne'yi ziyaret eden Annie Brassey, mimari eserlerin yanısıra sosyal yaşantıya da değinmiştir. Hatta siyasi ortam hakkında da bilgi aktarmıştır. Özellikle geliş tarihi kurban bayramına denk geldiğinden, bayram törenlerini de anlatmıştır.

Bunların dışında Edirne hakkındaki seyahatler için verilecek örneklerin başında; Bertrand de la Broquiere, O. Gh. de Busbecq, Barbaroe Contanini, Courmenin, J. Couel, Robert de Dreux, Bonse Ewald, A. Galland, Khalkohondyles, Klaus Kreiser, V. Langmantel, Montani Lounay, Nicolas de Nicolay, Pouqeville. C. Sayger, A. Vignesnel sayılabilir(1).

B - EDİRNE TÜRBELERİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

Edirne'de Osmanlı sultanlarına ait, hiç bir türbe yoktur. Sadece Şehzadelere ait dört türbe bulunmaktadır. Bu türbelere üçü günümüze ulaşmış olup, biri yıkılmıştır. Edirne'de yer alan, şehzade türbeleri, Darü'l-Hadis camii mihrap tarafındaki Şehzadeler Türbesi, Selimiye Camii haziresindeki Şehzade Selim Türbesi ve Yıldırım Bayezit Camii haziresindeki Şehzade Ahmed Türbeleridir.

Edirne türbeleri içerisinde, şehzade türbelerinden sonra, paşa, beylerbeyi ve vali gibi devlet büyüklerine ait türbeler de bulunmaktadır. Bu türbeler, Vali Hacı İzzet Paşa Türbesi, Şah Melek Paşa Türbesi, Rıdvani Ahmed Bey (Tütünsüz Baba) Türbesi, Beylerbeyi Türbesi, Kesikbaş Baba Türbesi ve Fatma Hanım Türbeleridir. Vali Hacı İzzet Paşa Türbesi ile Fatma Hanım Türbeleri günümüze kadar ayakta kalmış olup, diğer türbeler harap bir haldedir. Bu türbelerde gömülmüş kişiler, yaşadıkları dönemin ünlü bir devlet adamı, şairi veya hatibiydi. Örneğin, Hacı İzzet Paşa, Edirne'de iki kere valilik yapmış ünlü bir devlet adamıydı. Şah Melek Paşa ise II. Murad dönemi Rumeli Beylerbeyi idi. Tütünsüz Ahmed Bey ise Asker ve Sancak Beyi idi.

Edirne'de Rumeli Fatihlerinin türbe ve mezarlarına da sıkça rastlanmaktadır. Bu kişiler halk arasında sevilip sayıldığı için bunlara "Baba" adı verilmiştir. Bu türbelere, Kıyak Baba, Hıdır Baba, Koyun Baba, Osman Baba, Huysuz Baba, Topçu Baba, Kargı Baba, Tütünsüz Baba, Balaban Baba ve Kesikbaş Baba türbeleri örnek verilebilir. Bu türbelerin çoğu yıkılmış olup, çok azının mezarı günümüze ulaşmıştır. Hatta Edirne'de bugün bile söylenen bazı mahallerin adı, bu kişilerin isimlerinden gelir. Kıyak Senti Kıyak Baba'nın adını taşır. Bu kişiler yalnızca, Türk Akıncı Beyleri değil, aynı zamanda ermiş kişilerdir. Türbeleri de genellikle bir tekke veya zaviyenin haziresinde yer almaktadır. Bugün Hıdır Baba'nın mezarının bulunduğu yerde, I. Murat ve paşaları Edirne'yi aldıklarında bir mescit ve dergah yapmışlardır. Burası, Tarik-i Bektâş Meşahir, yani Bektâşi Tarikatının ziyaret edilen kutsal bir yeri olmuştur. Kanuni döneminde, mescid camiye çevrilmiş ve burada bir mahalle oluşturulmuştur. Günümüzde ise burada yalnızca Hıdır Baba'nın mezarı yer almaktadır. Tekke ve mescit'ten bir iz kalmamıştır. Ahmed Badi Efendi burada Hilali Baba ve Yahşi Kalender türbeleri olduğunu tespit etmiştir. Hıdır Baba'nın türbesi yoktur.

Edirne'de sayıca en fazla evliya türbesi yapılmıştır. Evliya türbeleri genellikle tekke haziresinde yer alırdı. Tekkeler genellikle bir dini tarikat seyhlerinin oturdukları binalardır. Tekke ve zaviyeler, Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş dönemlerinde önemli bir rol oynamışlardır. Edirne evliyaları ve Rumeli fatihlerine ait kişilerin türbelerinin çoğunun bir tekkenin yanında yapılmış olması, Edirne'de bu kuruluşların önemli bir yeri olduğunu göstermektedir. Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş dönemlerinde, Edirne'nin alınması ile birlikte hemen tekkeler kurulmaya başlanmıştır. Örnek olarak, Hızır Baba'nın Hızırkıdaki, Sefer Şah'ın Orta İmaretteki Bektâşi tekkeleriyle II. Murad'ın Muradiye'de yaptırdığı Mevlevi Tekkesi gibi(3).

Günümüze yıkılmadan ulaşan Hasan Sezai Türbesi ve Koyun Baba Türbeleri, bir tekkenin haziresi içinde yer almaktaydı. Tekkeleri yıkılmış olup, türbeleri kalmıştır. Bu türbelerden Hasan Sezai Türbesi, Gülşeni dergahı içinde, Koyun Baba Türbesi ise Nakşi tarikatının tekkesi olan Koyun Baba Tekkesi içinde yer almakta idi.

Edirne'de 1930-1940 yılları arasında tekke ve zaviyeler yıkılırken, bu türbeler de yıkılmıştır. Bugün bu türbelerin, büyük bir çoğunluğunun yerinde ya apartmanlar vardır ya da arsadır. Örnek olarak Kervan Otelin arkasındaki Şeyh Davud Türbesinin bulunduğu yer arsadır. Kargı baba Türbesi ise bugün Kargı Baba Sok. Sarıca Paşa Mahallesi 2 nolu evin bulunduğu yerde idi.

Ahmed Badi Efendi Edirne'de 103 türbe tespit etmiştir(4). Rıyaz-ı Belde-i Edirne adlı eserinde, Edirneli Arab-zade İlmi Efendi'nin "Türbeler" adlı manzumesine yer vermiştir(5).

Arab-zade İlmi Efendi "Türbeler" adlı manzumesinde 41 türbeden bahsetmektedir. Ahmed Badi Efendi ise 41 türbeden başka 62 tane türbe daha tesbit etmiştir. Bu türbeler Edirne'de cami mescit ve tekke hazirelerinde yer almış olup ermiş kişilere aittir. Kubbeli veya kubbesiz olan bu türbeler malzeme olarak taştan, tuğladan, hımsı veya ahşaptan yapılmıştır(6).

Ahmed Badi Efendi'nin Edirne'de 19.yüzyılda, tespit etmiş olduğu 103 türbeden günümüze ancak 12 türbe ulaşabilmiştir. Bunlardan 9'u tamamen ayakta olup, 2'sinin sadece üstörtüsü, 1'inin ise yan duvarları ve üstörtüsü yıkılmış durumdadır.

Günümüze ulaşamayan Edirne türbeleri içersinde, türbesi yıkılmış olup, günümüze mezarları ulaşan türbeler 7 adet, türbesi yıkılmış olup, kaynaklarda hakkında bilgi edinebildiğimiz türbeler 8 adet, günümüze ulaşamayan ancak yeri tespit edilebilmiş olan türbeler 7 adet, kaynaklarda adı geçen fakat hakkında hiç bir bilgi edinemediğimiz türbeler 74 adet olmak üzere toplam 108 adet türbe vardır. Bunlardan 5'i Ahmed Badi Efendi'nin Rıyaz-ı Belde-i Edirne adlı eserinin haricinde diğer kaynaklardan yararlanılarak tespit edilmiştir.

DİPNOTLAR

- 1 - Özkan, Ertuğrul; *Edirne'nin Kültür Tarihinde Özel Bir Albüm*, İstanbul 1995, s.7-15
- 2 - Rifka, Melül Meriç; "Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında", *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I*, İstanbul 1963, s.480
- 3 - Osman Nuri Peremeci; *Edirne Tarihi*, İstanbul 1939, s.116-117
- 4 - Oktay, Aslanapa; "Edirne'de Türk Mimarisinin Gelişmesi", *Edirne 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı*, Ankara 1965, s.231
- 5 - Badi, Ahmet Efendi; *Rıyaz-ı Belde-i Edirne*, c.I, s.96-102, Beyazıt Umumi Kütüphanesi'nde Bulunan 10393 no'lu Orjinal Metnin Edirne İl Halk Kütüphanesi'ndeki Nüshası
- 6 - Rifka, Melül Meriç; *ay. es.*, s.480

KATALOG

1 - GÜNÜMÜZE ULAŞAN EDİRNE TÜRBELERİ

a) Şehzade Türbeleri

- 1 - Darü'l Hadis Kapalı Türbe
- 2 - Darü'l Hadis Açık Türbe
- 3 - Selimiye Açık Türbe

b) Devlet Büyükleri ve Önemli Kişilerin Türbeleri

- 1 - Vali Hacı İzzet Paşa Türbesi
- 2 - Şah Melek Paşa Türbesi
- 3 - Beylerbeyi Türbesi
- 4 - Rıdvani Ahmed Bey (Tütünsüz Baba) Türbesi
- 5 - Kesikbaş Baba Türbesi
- 6 - Fatma Hamım Türbesi

c) Evliya Türbeleri

- 1 - Hasan Sezai Efendi Türbesi
- 2 - Şekmeti Mehmed Efendi Türbesi (Kız Türbe)
- 3 - Koyun Baba Türbesi

2 - GÜNÜMÜZE ULAŞAMAYAN EDİRNE TÜRBELERİ

a) Türbesi Yıkılmış Olup, Günümüze Mezarı Ulaşan Edirne Türbeleri:

- 1 - Vizeli Hamza Çelebi (Edirneli Şair Hayali Bey) Türbesi
- 2 - Kabuli Şeyh Mustafa Efendi Türbesi
- 3 - Başca Mustafa Efendi Türbesi
- 4 - Kıyak Baba Türbesi
- 5 - Fazlullah Paşa Türbesi
- 6 - Huysuz Baba Türbesi
- 7 - Orman Baba Türbesi

b) Türbesi Yıkılmış Olup, Kaynaklarda Hakkından Bilgi Edinemediğimiz Edirne Türbeleri:

- 1 - Seyid Celalettin Türbesi
- 2 - Balaban Paşa Türbesi
- 3 - Recep Enis Dede Türbesi
- 4 - Osman Bey Türbesi
- 5 - Boyacı Baba Türbesi
- 6 - Abdülhamid Bey Türbesi
- 7 - İbrahim Ecel Türbesi
- 8 - Hacı İbrahim (Saçlı İbrahim) Türbesi

c) Günümüze Ulaşamayan Ancak Yeri Tespit Edilebilmiş Olan Edirne

Türbeleri:

- 1 - Şeyh-ül İslam Ali Efendi Türbesi
- 2 - Topçu Baba Türbesi
- 3 - Kesikbaş Mehmed Efendi Türbesi
- 4 - Kargı Baba Türbesi
- 5 - Şeyh Davud Türbesi
- 6 - Karaca Ahmed Türbesi
- 7 - Şehzade Ahmed Türbesi

d) Kaynaklarda Adı Geçen Fakat Hakkında Hiçbir Bilgi Edinemediğimiz

Edirne Türbeleri:

- 1 - Şerbettar Beyazıt Halife Türbesi
- 2 - Üçler Türbesi
- 3 - Helvacı Baba Türbesi
- 4 - Güzelce Baba Türbesi
- 5 - Şüca Baba Türbesi
- 6 - Eğlence Baba Türbesi
- 7 - Balcı Baba Türbesi
- 8 - Yatağan Baba Türbesi
- 9 - Mumya Baba Türbesi
- 10 - Bahri Baba Türbesi
- 11 - Mumcu Baba Türbesi
- 12 - Saka Baba Türbesi
- 13 - Zindani Baba Türbesi
- 14 - Cafer Baba Türbesi
- 15 - Kız Baba Türbesi
- 16 - Yunus Baba Türbesi
- 17 - Kaplan Baba Türbesi
- 18 - Cafer Baba Türbesi
- 19 - İshak Baba Türbesi
- 20 - Bayram Baba Türbesi
- 21 - Timur Baba Türbesi
- 22 - Çıkrıkçı Baba Türbesi
- 23 - Musa Baba Türbesi
- 24 - Topçu Baba Türbesi

- 25 - Telli Baba Türbesi
- 26 - Haydar Baba Türbesi
- 27 - Turgut Baba Türbesi
- 28 - Nazar Baba Türbesi
- 29 - Kara Baba Türbesi
- 30 - Hilal Baba Türbesi
- 31 - Yahşi Kalender Türbesi
- 32 - Çizmeçi Şeyh Mushhiddin Efendi Türbesi
- 33 - İznikli Mevlana Işık Kasım Türbesi
- 34 - Tirid Baba Türbesi
- 35 - Sadık Baba Türbesi
- 36 - Veli Dede Türbesi
- 37 - Şeyh Müsellim Efendi Türbesi
- 38 - Üsküfçü Hızır Türbesi
- 39 - İslahi Mehmet Efendi Türbesi
- 40 - Sarı Şeyh Mehmed Efendi Türbesi
- 41 - Tabaklar (Debbağlar) imamı Şeyh Mushhiddin Efendi Türbesi
- 42 - Tuğlalı Baba Türbesi
- 43 - Ömer Baba Türbesi
- 44 - Şehid Abdi Baba Türbesi
- 45 - Sivasi Şeyh Abdülaziz Efendi Türbesi
- 46 - Yediler Türbesi
- 47 - Alemdar Hasan Baba Türbesi
- 48 - Sofu İlyas Baba Türbesi
- 49 - Derviş Abi Türbesi
- 50 - Taraklı Baba Türbesi
- 51 - Şeyh Ramazan Halife Türbesi
- 52 - Hacı Alemüddin Türbesi
- 53 - Seyyid Ali Türbesi
- 54 - Himmet Dede Türbesi
- 55 - Tavla Baba Türbesi
- 56 - Karamani Seyh Efendi Türbesi
- 57 - Dizdar-zade Ahmed Efendi Türbesi
- 58 - Kastamonili Şeyh Halil Efendi Türbesi
- 59 - Hekim-zade Hattat Mehmed Efendi Türbesi

- 60 - Nüve Şeyh Üsküdari Mustafa Efendi Türbesi
61 - Zeyrek-zade Mevlana Kadı Rükneddin Türbesi
62 - Şeyh İbrahim Efendi Türbesi
63 - Cafer Baba Türbesi
64 - Süle Çelebi b. Sinan Türbesi
65 - Halveti Şeyh Hacı Mustafa Efendi Türbesi
66 - Şair Sagari Kazzaz Eli Efendi Türbesi
67 - Vezir İbrahim Paşa Türbesi
68 - Ali Senai Efendi Türbesi
69 - Hekim Lari Türbesi
70 - Şair Salih Efendi Türbesi
71 - Şeyh Hasan Efendi Türbesi
72 - Şair Ali Galip Türbesi
73 - Hasan Paşa Türbesi
74 - Sadık Baba Türbesi

**1.GÜNÜMÜZE ULAŞAN EDİRNE
TÜRBELERİ**

A - ŞEHZADE TÜRBELERİ

1. ADI	: DARÜ'L HADİS ŞEHZADELER TÜRBESİ
YAPTIRAN	: II. Sultan Murad
TARİH	: 838 (1434/35)
MİMARİ	: Bilinmiyor
PLANI	: Sekizgen planlı kapalı türbedir.
BULUNDUĞU YER	: Darü'l Hadis Camii kible yönündedir.
ADA	: -
PARSEL	: -
PAFTA	: -

BİBLİYOGRAFYA :

Aslanapa, Oktay; *Edirne'de Osmanlı Devri Abideleri*, İstanbul 1949, s.97 / Ayverdi, Ekrem Hakkı; *Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri 806-855 (1403-1455) Cilt II.*, İstanbul 1972, s.384-385 / Ertuğrul, Özkan; *Darü'l Hadis Külliyesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 8, İstanbul 1993, s.535 / Peremeci, Osman Nuri; *Edirne Tarihi*, İstanbul 1939, s.68/

a) Kitabesi:

Türbenin kitabesi yoktur. Ancak türbenin içinde yer alan şehzade ve sultanların lahitleri'nin mezar kitabeleri vardır.

Bu kitabeler şunlardır:

a) Şehzade Mehmed'in lahdi'nin, baştaşındaki, mezar kitabesi:

ایندی شهزاده محمد رحمت
 ابلیوب عزم سرای عقبا
 دیدی تاریخ وفاتی هانف
 قصر فردوس اوله شهزاده بهما
 سنه ۱۱۳۰

1-İtti Şehzade Muhammed Rihlet

2-Eyleyüb, azm-i sarayı Ukba

3-Didi tarih-i vefatın Hatif

4-Kasr-ı firdevs ola şehzadeye ca

sene 1125 (1713)

b)Şehzade Ahmed'in lahti'nin, baş taşındaki mezar kitabesi:

أعد أولاد سلطان مصطفى كيم مادری
لهم عقیفه نامرر هم خیر نوان زمان
نور سیده طفلد ایکن دهرک فناسین فهم ایروب
أیلدی عزم بقا اولدی زین باغ بینان
یاد ایروب اول مادر ذک شافی دیر شارنج اعیون
أیلدی شهزادم احمد گلشن عرش مکان
سنة 1110

1-Emced-i evlad-ı sultan Mustafa kim maderi

2-Hem afife nam'dır. Hem hayr-ı nisvan-ı zaman

3-Nev-reside tıfl iken dehrin fenasın fehm edüp

4-Eyledi azm-i beka oldı zeyn(-i) bağ-ı cinan

5-Yad idüp ol mader-i zışarı dir tarih içün

6-Eyledi Şehzadem Ahmed Gülşen-i adni mekan

sene 1115 (1703)

c)Şehzade Selim'in lahti'nin baş taşındaki mezar kitabesi:

حضرت مولا محمد ابره سلطان احمدی
عزم عقبا ایلدی شہزادہ سی سلطان سلیم
دیدی فوجینہ دعا کر نہ صغی تاریخین
ابہ حق جان مکان قصر گلزار نفیم

- 1-Hazreti Mevla muammer ide Sultan Ahmed-i
2-Azm-i ukba eyledi şehzadesi Sultan Selim
3-Dedi fevtine dua-gune sun'i tarihini
4-İde hak cay-ü mekanın kasr-ı gülzar-ı niam

1127 (1715)

d)Rukiye Sultan'ın lahti'nin baş taşındaki mezar kitabesi:

دره التاج بہا نفی رقبہ سلطان
کہ اور بنت شہنشاہ فلا طون ادراک
ناکہان ایلدی کہوارہ دنیادن عزم

- 1-Dünettüt tac-beha yani Rukiyye Sultan
2-Ki odur, bint-i şehin şah-ı Felatun-idrak
3-Nagehan eyledi gehvare-i dünyadan azm

e)Zeynep Sultan'ın lahti'nin baş taşındaki mezar kitabesi:

ایلدی عزم بقا دفتر سلطان احمد
أمرن امسان ابره اصفاف مضاعف سبحان
دیدی تاریخ دوشیجک فاکہ اور ریقتا
کور عونله نزیبن اولہ زینب سلطان

- 1-Eyledi azm-i bekaa duhter-i Sultan Ahmed
 - 2-Ferri ihşan ide ez'af-ı mezaif süphan
 - 3-Dindi tarih düşicek hake o dürr-i yekta
 - 4-Gür-ı adn ile tezyin ola Zeynep Sultan
- 1127(1715)

b) Mimarisi:

838 (1434/35) yılında yapıldığı tahmin edilen türbe, erken devir Osmanlı türbelerindedir.

II. Murad'ın şehzadelerine ait olan türbe, sekizgen gövdeli olup, üzeri kurşun kaplı bir kubbe ile örtüldür (Resim 2).

Yapının iç mekanı toprak seviyesinden 45cm santim yüksek bir kotta yer almaktadır.

Darü'l hadis kapalı türbenin sekizgen planın her bir kenarı 2.40 m ebatındadır. Sekizgen planın köşesinde, sekiz tane plastır yer almaktadır. Bu plastırlar, cephede sağır sivri kemerin üzengi noktasında bitmektedir. Köşelerde yer alan plastırlar (5 adet silme) silmelidir.

Pencereler düz atkılı olup, sağır sivri kemerlerle çevrelenmiştir (Resim 3).

Mekan, alt sıralarda açılmış yedi pencere ile kesnekta açılmış sekiz fil pencere ile aydınlatılmıştır. Fil pencereler üzerinde mihrap nişi şeklinde saçak silmeleri görülür (Resim 4).

Alt sıradaki pencereler silmeli sövelere sahip olup, pencere ve üzerindeki sağır kemeride içine alan sivri kemer, ile duvardan 2-3 cm ileride bir satıhla çerçevelemiştir.

Kasnağın altındaki, sağır, silmeli, sivri kemerler türbenin köşelerindeki plastırların üzerine oturmaktadır. Bu kısmın üzerindeki silmelerle kasnağa geçilmektedir. Kasnakta yer alan 8 fil pencere'de silmeli olup, üzerinde mihrap nişi

şeklinde süslemeler vardır. Onun üzerinde de yer alan silmelerle saçak bitirilerek kubbeye geçilmiştir.

Silmelerle sonuçlanan saçığın üzerine kurşun kaplı bir kubbe yer almaktadır.

Malzeme olarak, yekpare taş kullanılmıştır.

Kubbeye geçiş ögesi olarak fil pencerelerin yer aldığı bir kasnak görülmektedir.

Türbede mihrab ve revak bulunmamaktadır.

Bugün içerde, II. Murad'ın şehzade ve sultanlarına ait 8 adet mermer lahit bulunmaktadır. Bu lahitle bir kaide üzerinde yer almaktadır (Resim 5).

Badi Efendi ve Rifat Osman Bey bu türbede gömülü olan şehzade ve sultanların bir listesini vermişlerdir.

Bu listeden kapalı türbede yer alan lahidler II. Sultan Murad oğlu Hüseyin Çelebi 853 (1449/50), II.Sultan Murad Oğlu Orhan Çelebi 855 (1451), III. Sultan Ahmed kızı Rukiye Sultan 1110 (1698/99), III.Sultan Ahmed'in kızı Hatice Sultan 1110 (1698/99), III.Sultan Ahmed'in oğlu Şehzade Ahmed 1115 (1703/4), III. Sultan Ahmed oğlu Şehzade Mehmed 1125 (1713), III.Sultan Ahmed oğlu Şehzade Selim 1127 (1715), III.Sultan Ahmed kızı Zeynep Sultan 1127 (1715)'a ait oldukları tesbit edilmiştir.

c) Süslemesi:

Mekanın ve kubbenin içinde hiç bir süslemeye rastlanmamıştır (Resim 6).

1951'de türbenin içi sıvalıydı. Bugün ise sıvaları dökülmüştür.

Türbenin dış mekanı sağlam olmasına rağmen, iç mekanda yer alan mermer lahitlelerin temizlenip, kırılanlarının restore edilmesi ve türbenin bugün de ziyaret edilebilir bir hale getirilmesi gerekmektedir.

2.ADI	: DARÜ'L HADİS SULTANLAR TÛRBESİ
YAPTIRAN	:II. Sultan Murad
TARİH	:838 (1434/35)
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Altıgen planlı, açık türbedir.
BULUNDUĞU YER	:Darü'l Hadis Camii kible yönündedir.
ADA	:--
PARSEL	:--
PAFTA	:--

BİBLİYOGRAFYA :

Aslanapa, Oktay; *Edirne'de Osmanlı Devri Abideleri*, İstanbul 1949, s.97 / Ayverdi, Ekrem Hakkı; *Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri, 806-855 (1403-1451)*, Cilt II, İstanbul 1972, s.384-385 / Ertuğrul, Özkan; *Darü'l Hadis Külliyesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, cilt 8, İstanbul 1993, s.535 / Peremeci, Osman Nuri; *Edirne Tarihi*, İstanbul 1939, s.68

a) Kitabesi:

Türbenin kitabesi yoktur.

b) Mimarisi:

Darü'l Hadis camisinin mihrabının sol kısmında yer alan II.Murad'ın sultanına ait olan açık türbe. 6 taşıyıcı ayak üzerine oturan bir kubbe ile örtülüdür (Resim 7).

Türbe zeminden 30 cm yükseklikte yer alan bir kaide üzerinde kurulmuştur.

Altıgen planın kenar uzunlukları 2.70 m ile 2.90 m arasında değişmektedir. Kemerlerin bastığı taşıyıcı ayaklar da bir kaide üzerine oturtulmuştur.

6 taşıyıcı ayak arasında basık sivri kemer yer almaktadır. Kemerlerin üzengi noktalarında, ahşap gergi çubukları yer almaktadır (Resim 8).

Taşıyıcı ayaklar ve kemerin üst kısımlarında 1 sıra taş 3 sıra tuğlanın kullanıldığı almalı sistem görülür. Tuğla aralarında harç kullanılmıştır. Kemerlerde ise kilit taşı dışında, tamamen tuğla kullanılmıştır (Resim 8).

Silme ile nihayetlenen saçığın üzerinde kurşun kaplı bir kubbe yer almaktadır. Kubbenin üzerinde alem görülmektedir.

Türbenin içinde baş ve ayak taşı olmayan mermer bir lahit bulunmaktadır. Rıfat Osman ve Abdurrahman Hibri Efendi gibi müelliflerin burada Hafsa Sultan ile Ümmü Gülsüm Sultan'ın kabirlerinin olduğunu ileri sürmelerine rağmen bugün bu mezarın kime ait olduğu anlaşılamamaktadır.

c) Süslemesi:

Açık türbede herhangi bir süsleme yoktur (Resim9).

Dart'ı Hadis Camii bahçesinde Karamanoğlu Mehmed Bey'in mermer bir kahti bulunmaktadır (Resim 10).

3.ADI	: ŞEHZADE SELİM TÛRBESİ
YAPTIRAN	:Sultan III. Ahmed
TARİH	:1130 (1717/18)
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Kare Planlı, Açık Türbe
BULUNDUĞU YER	:Mihrabın yakınında yer alır.
ADA	:--
PARSEL	:--
PAFTA	:--
BİBLİYOGRAFYA	:

Osman, Rifat;; *Edirne Rehnüması*, (yayınlayan: Dr. Ratip Kazancıgil), Edirne 1994, s.56.

a) Banisi:

Selimiye Camii mihrap tarafında yer alan bu türbede, Sultan III. Ahmed'in 1310 (1717/18) yılında ölen Selim adında küçük bir şehzadesi gömülmüştür.

b) Kitabesi:

صلىب پاكندن وجوده كلوى سلطان احمدك
 بر كوزل شهزاده اما قیلوی آهنگ نغم
 دریا دیوی جناندن فورلر تاریفین
 برکنار دایه عون اولوی شهزاده سلیم

- 1 - Sulb-i pakinden vucuda geldi Sultan Ahmed'in
- 2 - Bir güzel Şehzade amma kıldı aheng-i naim
- 3 - Dürriya dedi cinandan hurlar tarihine
- 4 - Berkenar-ı daye-i adn oldu Şehzade Selim.

1130 (1117/18)

c) Mimarisi:

Şehzade Selim Türbesi, kare planlı açık bir türbedir. Türbe 1310 (1717/18) yılında yapılmıştır.

Türbe zeminden 45 santim yukarıda yer alan bir kaide üzerinde bulunmaktadır. Türbenin sütunları arasındaki açıklık 3'er metredir.

Kare planın köşelerinde yer alan 4 mermer sütun kubbeyi taşımaktadır. Sütunlar arasında basık sivri kemer yer almaktadır. Kemerler arasında demir gergi çubukları vardır (Resim 11).

Sütunlar aşağıdan yukarı doğru daralmakta olup, mukarnas şeklinde sütun başlıkları görülmektedir. Sütunların arası kaideden itibaren 50 santim yüksekliğinde taş ile çevrilidir. Bu taşın üzerindeki koruyucu amaçlı parmaklıklar türbenin dört yanını çevrelemektedir.

Türbenin içinde Şehzade Selim'in mermer bir lahti bulunmaktadır (Resim 12).

Türbede malzeme olarak kesme taş kullanılmakla birlikte yalnızca sütunlarda ve lahitte mermer kullanılmıştır.

Kubbeye geçiş ögesi olarak ise pandantif kullanılmıştır.

c) Süsleme:

Kubbe ve pandantiflerde kalemşi süsleme görülmektedir. Bu kalemşiler barok üslupta yapılmıştır. Kubbenin tam ortasında bir çiçek demeti ve onu çevreleyen tığ motiflerinden oluşan bir desen görülür. Kubbe eteğinde de, kenar suyu şeklinde barok motifler yer almaktadır. Pandantiflerde de, silik de olsa barok motifler görülmektedir (Resim 13).

Kubbenin ortasındaki çiçek demetleri motifi sağlam bir şekildedir. Bu motifi çevreleyen tığ motifinin bir kısmı silinmiştir.

Kubbenin iç kısmındaki sıvaların bir kısmı dökülmüş ve desenler akmıştır. Bu nedenle kubbe ve pendentiflerdeki desenlerin biran önce restore edilmesi gerekmektedir. Yoksa varolan motiflerin de kaybolma tehlikesi vardır.

**B - DEVLET BÜYÜKLERİ VE ÖNEMLİ
KİŞİLERİN TÜRBELERİ**

1. ADI	:VALİ HACI İZZET PAŞA TÜRBESİ
YAPTIRAN	:Hacı İzzet Paşa
TARİH	:1310 (1892/93)
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Altıgen planlı, kapalı türbedir.
BULUNDUĞU YER	:Üç Şerefeli Camiin yanındadır.
ADA	:--
PARSEL	:--
PAFTA	:--

BİBLİYOGRAFYA :

Onur, Oral:*Edirne Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler*, İstanbul 1972, s.194-195/
Osman, Rifat:*Edirne Rehnüması*, (Yayınlayan:Ratıp Kazancıgil), Edirne 1994, s.63 /
Peremeci, Osman Nuri:*Edirne Tarihi*, İstanbul 1939, s.162-164.

a) Banisi:

Hacı Ahmed İzzet Paşa, Erzincanlı Hacı Haşim Osman Paşa'nın oğlu olup, babası Girit Valisi bulunduğu sırada 1214 (1799) yılında doğmuş, 1310 (1892/93) yılında Edirne'de ölmüştür.

Çocukluğu Girit'te geçen Hacı Ahmet İzzet Paşa, babasının burada öldürülmesi üzerine ailece İstanbul'a gelmişlerdir. Dört sene kadar İstanbul'da kaldıktan sonra 1242 (1826/27)'de Erzincan Voyvodanlığına gönderilmiştir. 1251 (1835)'de binbaşılıkta asker olmuş, bir sene sonra albaylığa yükselmiştir. 1256 (1840)'da Çıldır kaymakamı, 1257 (1841)'de tuğgeneral, 1264 (1847/48)'de Şam valisi olmuştur.

Cidde, Kürdistan, Trablusgarp, Erzurum, Sivas, Hicaz, Hüdavandigar Edirne valiliklerinde ve İstanbul'da bir çok önemli hizmetlerde bulunmuştur. 1301 (1883/84) yılında yeniden Edirne valiliğine atanmış ve on yıla yakın bir süre bu görevde kalmıştır.

Hacı İzzet Paşa ilerlemiş yaşına rağmen çok dinç, şuuru yerinde ve gözleri de çok kuvvetli olup gözlük kullanmayan bir kişiymiş. İzzet Paşa'nın ilk Edirne Valiliği

1288 (1871) yılında bitmiştir. Edirne'ye ilk İstanbul-Edirne Tren yolu onun zamanında gelmiştir. Açılış töreni için, İstanbul'dan bütün bakanlar gelerek büyük bir tören yapılmıştır. Merhum buna bir tarih söylemiştir.

Kaydeyledim Edirne'de tarihin İzzeta
Geldi şimendifer açılıp rahı Rumeli
1288 (1871)

İzzet Paşa, ilk valiliği sırasında Edirne sarayını dikkatli ve güzel bir şekilde restore ettirmiştir. Ancak 1777-1878 Osmanlı-Rus savaşında saray cephanelik olarak kullanılıyordu. Plevne düşüpde Ruslar Balkanları aşarak Edirne üzerine yürütüncü, bu beş yıllık saraylar cephaneyi Ruslara bırakmamak için ateşlenmiştir.

Hacı İzzet Paşa ikinci valiliği sırasında bu sarayların restorasyonu için projeler hazırlatmışsa da gerçekleştirememiştir. Ondan sonra gelen valiler ise o sarayları yıkarak, enkazını kışlalara ve diğer yerlere sarfetmişlerdir.

Hacı İzzet Paşa Edirne'de pek çok medrese, cami ve tekke yaptırmıştır. Kazandırdığı eserler arasında en önemlileri, saat kulesi ve Meriç Köprüsünün başındaki çeşmedir.

İzzet Paşa'nın evliliğinden Hürrem adlı bir oğlu olup yetişmiş, Hürrem Paşa olmuş, ancak paşanın sağlığında ölmüştür, oğlunun ölmünden sonra eşi de öldüğünden bir daha evlenmemiştir. Oğlunun adına, Erzincan'da iki minareli bir cami, Harput ve sivas'ta birer cami yaptırmıştır. Mekke'de de hayrat bırakmış, Edirne'de de Sultan Selim kütüphanesine bazı kitaplarını bağışlamıştır.

İzzet Paşa, son derece zengin bir kişi olup Osmanlı-Rus savaşında devlete o zamanın parasıyla on bin lira yardımda bulunmuştur. Öldüğü zaman mirasçılarına milyonlarca para bırakmıştır.

Hacı İzzet Paşa islam eserlerine saygılı dönemine göre çok okumuş, bilgün, şair ve edip bir kişiydi. Espri yapma gücüyle ünlü olup, hikayeleri ve sözleriyle Edirne'nin Nasrettin Hocası olmuştur. Pek çok hikayeleri halk arasında hala söylenmektedir.

Müşir Arif Paşa'nın anlattığı bir hikayesi şöyledir: Kirişhane Semtinde, bir kilisenin yapımına izin verilip inşaata başlandığı sırada, yakın mahalleler halkı toplanarak vilayet konağında paşanın odasına giderler ve yapının durdurulması için istekte bulunurlar. Paşa içlerinde sözanelar bir heyetin kurulup yanına getirilmesini ister. Dileklerini dinledikten sonra, (Hey şaşkınlara paralarını kilise için harcasınlar, ya o para ile okul yapacak olurlar ise halimiz neye varır.) uyarısında bulunarak hepsini dışarı çıkartır.

İzzet Paşa, ikinci Rus istilasında Edirne Şehrinde harab olmuş camii, mescit ve kurumların büyük bir bölümünü yemiden yaptırmış ve özellikle ilk öğretimi yaygınlaştırmak için, okullar açıp, bilimi ve eğitimi koruma altına almıştır.

Vali Hacı İzzet Paşa, aynı zamanda güzel şiirler yazan bir şair ve edip bir kişiydi, Hacı İzzet Paşa'nın şiirlerinden bir örnek.

GAZEL

Liyali gamda ben yar olan gönülcüğezim
Benimle her gece bidar olan gönülcüğezim
Tararını zülfünü yarım misali şane acep
Esiri Turrai tarar olan gönülcüğezim
Şikayet eylesin kendi itti kendisine
Belayı icre giriftar olan gönülcüğezim
Derunum eyledi ma'mur kendi etti harap
Binayı ışka sinimmâr olan gönülcüğezim
Tutuldu damı garibi cihana mürgasa
Safhayı bal ile tayyar olan gönülcüğezim
Sabaha dek dolayır ruyi dilberi İzzet
Benimle her gece bidar olan gönülcüğezim.

b) Kitabesi:

Türbenin kitabesi, giriş kapısının üzerinde değil de mihrap duvarının penceresi üzerinde yer almaktadır. Kitabe Osmanlıcadır.

1310(1892/93)'te Edirne'de ölen, Vali Hacı İzzet Paşa türbesinin kitabesini, tarihçi Ahmet Badi Efendi manzum şeklinde yazmıştır.

والحق ادرنه دستور مكرم يعنى
هاجى عثمان باشازاده هاجى عزت باشا
نامى احمد ايدى اول ذات جليل القدر
مظهر لطف محمد اوله درروز جزا
عالم وفاضل و شاعر و وزير ابن وزير
صاحب سين و قلم هم دفتى شيخ الوزرا
نام نامينه ديرلر سه اگر اهرادر
افتخار الوزرا و فضلا و ادبا
سنه ل اولمش ايدى بيك ايگى يوز الفش بش
قدر و شانى ده وزارته اولونلاى اعلا
نجيه منصبلر گنمشدى نههايت بورنه
اربعين اميرين آلوب ابلد عزم مقبا
سنى سكان بوز يقش ايدى مى ريب و كان
هين ايله اولدوشى دم تارك اعلم مننا
خاله جالدى او و جولدو ده كوشش كى فلان
نظر ايت ذره چه ميل اينكه دگمزدنيا
تربىسى هيانته ساده باقرب لجه همان
اوقوبر رومنه برفاتمه ايله اهيا
باش دوشوب ايگى كوزنون ديدى بادي تاريخ
كوشى فرغوس سلايه هاجى عزت باشا

سنه ۱۳۱۰

- 1 - Vali-i Edirne düsturi mükerrem yani
- 2 - Hacı Osman Paşa zade Hacı İzzet Paşa
- 3 - Namı Ahmed idi ol zatı celilül-kadrin
- 4 - Mazher-i lütf-i Muhammed ola der-ruz-i ceza
- 5 - Alimü fadilü şair ve vezir ibni vezir
- 6 - Sahib-i seyfu kalem hem dahi Şeyhül-vüzera
- 7 - Nam-ı namisine derlerse eğer ahradır
- 8 - İftiharül veziravü fîdalavü üdeba
- 9 - Seneler olmuş idi bin ikiyüz altmış beş
- 10 - Kadrü şani de vezaretle olurdu f'la
- 11 - Nice mansıplara gitmişti nihayet bunda
- 12 - İrci'i emrin alıp eyledi azm-i ukba

- 13 - Simi seksen bire yetmiş idi bireybü guman
- 14 - Hüznile oldugı dem tarik-i iklim-i fena
- 15 - Hake çaldı o vücudu da güneş gibi felek
- 16 - Nazar et zerrece meyletmeğe değmez dünya
- 17 - Türbesi heyetine sade bakıp geçme heman
- 18 - Okuyup ruhuna bir fatiha eyle ihda
- 19 - Yaş düşüp iki gözünden didi Badi tarih
- 20 - Göçtü firdevs-i ulaya Hacı İzzet Paşa

1310 (1892/93)

c) Mimarisi:

Türbe 19.yy batı etkisindeki Osmanlı türbeleri içine girip Ampir üsluptadır.

Vali Hacı İzzet Paşa'ya ait olan türbe altıgen gövdeli olup kurşun kaplı bir kubbe ile örtülmüştür(Resim 14).

Yapının iç mekânı zeminden 30 cm aşağıdadır. Vali Hacı İzzet Paşa türbesinin iç kenar ölçüleri 2.12 ile 2.29 m arasında değişmektedir.

Altıgen planın köşesinde 6 tane plastr yer almaktadır.

Türbe 5 adet pencere ile aydınlanmaktadır. Pencereleler daha iyi ışık alabilmek için dışta dar içte geniş yapılmıştır. Pencereleler sövelidir.

Silme ile sonuçlanan saçağın üzerinde de kurşun kaplı bir kubbe yer almaktadır.

Günümüzde, türbenin gövdesi sıvalı olup beyaz badanalıdır. Badananın altındaki malzeme taştır.

Türbenin yapımında yekpare taş kullanılmıştır.

Türbenin mihrabı ve revağı bulunmamaktadır.

Türbenin içinde Vali Hacı İzzet Paşa'nın ahşap bir sandukası yer almaktadır. Sanduka bir kaide üzerinde bulunmaktadır(Resim 15).

d) süsleme:

İç mekanda kubbenin tam ortasında kalemişi süsleme görülmektedir. Kalemişinin etrafı sıva ile kaplıdır, kubbenin ortasındaki çok az bir bölüm günümüze kadar ulaşmıştır(Resim 16).

Ampir üslûpta yapılmış bir kalemişidir. Renk olarak sarı, yeşil ve siyah renk kullanılmıştır.

Kalemişi motifin etrafı sıva ile kaplandığından raspa çalışması yapıp, sıvanın altındaki motifler ortaya çıkarılmalı ve restore edilmelidir.

2.ADI	: ŞAH MELEK PAŞA TÛRBESİ
YAPTIRAN	:Şah Melek Paşa
TARİH	:845 (1441)
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Kare planlı, açık türbedir.
BULUNDUĞU YER	:Gazi Mihal Köprüsünün yakınında Şah Melek Camiine bitişiktir.
ADA	:--
PARSEL	:--
PAFTA	:--
BİBLİYOGRAFYA	:

Aslanapa, Oktay;*Osmanlı Devri Mimarisi*, İstanbul 1986, s.61 / Ayverdi, Ekrem Hakkı;*Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri, 806-855 (1403-1451)*, II.Cilt, İstanbul 1972 / Ersoy,Bozkurt; "Edirne'de Şah Melek Camii'nin Tanıtım ve Mimari Özellikleri Hakkında Düşünceler," *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, s.6 (İzmir 1992) s.50

a) Banisi:

Yıldırım Bayezit, Fetret Devri, Çelebi ve II. Sultan Murad devirleri beylerinde Amasyalı Şah Melek Paşa'nın 806 (1403/4)'de, Amasya'da Musa Çelebi'ye Lala olduğu ve 829 (1425/26)'da Rumeli Beylerbeyi görevinde bulunduğunu, Amasya tarihi bildirmektedir. Şah Melek Paşa'nın Bulgaristan vilayetimizde pek çok eseri vardır. Bu eserler sırasıyla Edirne'de bir cami bir mescit, bir medrese ve bir imarettir. Şah Melek Paşa'nın iki vakfiyesi olup, 835(1431) ve 840(1436) tarihlidir. Suretleri Vakıflar Genel Müdürlüğündedir. Vakfiyeyi Kadı Abdurrahman bin Abdülkerim bin Abdülcebbar onaylamıştır. Şah Melek Paşa'nın ünvanı Şihab'üd Devletü Ve-ddin Şah Melek Bey İbni Şadi'dir.

Şah Melek Paşa, köprü yakınında inşa ettiği medreseye vakıflar ayırıyor. Ancak aynı yerde kitabesiyle beraber hala mevcut olan mescitten bahis yoktur. Ancak vakfiye tarihinden üç sene evvel olan mescid için vazifeler tayin olunmuştur. Vakıflar şöyledir:

1-Medrese ve han ile çevrilmiş 5 dükkan, 2-Medrese arkasında 13 hücre, 3-Debbagiyn Mahallesi'nde 30 dükkan, 4-Tekrar 4 dükkan, 5-Buzhane, Mihal Hamamı yanında (Mihal Hamamı mescidin karşısındadır), 6-3 üstte, 3 altta dükkan, buzhanenin arkasında, 7-Buğday pazarında Doğan Abdullah ve Hacı Bayezit ile ortak 100 dükkanın dörtte biri, 8-Buğday pazarında İstanbul kapısında 5 dükkan, 9-Tahta Kal'e de biri helvacı olan 2 dükkan, 10-Köprü yakınında dükkan, 11-2 sabuncu dükkanı, 12-Üç Şerefeli Camii ve Han-ı Bezzaza arasında 50 dükkanın yan hissesi, bunlardan evvela medresenin imaretine ve vakıfların tamirine günde 10 dirhem talebeye, 10 müderrise (medrese hocası), 4 muide (Müderris yardımcısı), 3 imam, 2 müezzin ve bevva (Kapıcı), yağ ve kandile 2 dirhem tahsis ediyor. Tarihi 5 Muharrem 835 (13 Eylül 1431)dir. 29 şahid imzası vardır. Zamm-ı vakıf aym defterde olup 1-Dimetoka'da 5 dükkan, 2-3 dükkan, 3-5 sabunhane ve erazi vakfediyor. Bunun da tarihi Evahir-i Muharrem 840 (Temmuz 1436)'dir.

Şah Melek Paşa, Yıldırım Bayezit ve II. Murad döneminin ünlü alimlerinden Sefer Şah'a damat olmuştur.

b) Kitabesi:

Şah-Melek Paşa'nın lahtı'nın baş taşında mezar kitabesi yer almaktadır.

۱- شاه ملك بن
۲- شادی تاریخ
۳- سنه خمس واربين

1-Şah Melek bin

2-Şadi tarih

3-Sene hamse ve erbain

845 (1441)

Baş taşındaki kitabe, dört satırdan oluşmaktadır. Dördüncü satır, taş oturtmak için kullanılan çimento ile kaplıdır, fakat sermanemi'etin olacaktır. Yani 845 (1441)'dir.

c) Mimarisi:

Şah Melek Camii'nin doğu cephesinin güney ucuna bitişik olarak yapılmış olan Şah Melek türbesi açık türbeler gurubuna girmektedir(Resim 17).

Türbe kare planlıdır. Türbenin güney ve kuzey kemerleri, batıda harim cephesine, doğu da ise taştan iki kare ayağa oturmaktadır. Üstü ise pendentif ile geçilen kubbe ile örtülüdür. Malzeme olarak kesme taş kullanılmıştır. Türbe içinde bir taş sanduka bulunmakla beraber kitabelisizdir.

Bugünkü Şah Melek türbesi, 1965 yılında caminin doğu cephesinin güney ucuna bitişik olarak yapılmıştır. Türbe içinde kitabelisiz yekpare taştan bir sanduka bulunmaktadır. A. Kuran bu türbede Şah-Melek Paşa'nın yaptığını söylemektedir. Ayverdi ise buraya Sefer Şah isimindeki bir kişinin yazısız lahti'nin yerleştirildiğini, asıl orjinal lahtin caminin haziresi içinde yer aldığı söylemektedir. Bugün de Şah Melek Paşa'nın Orjinal lahti caminin solunda haziresi içinde yer almaktadır(Resim 18).

Şah-Melek türbesi'nin içinde yer alan sandukamın Şah Melek'e ait olmayıp asıl orjinal lahtin cami haziresi içinde olması ilgi çekicidir. Bu da bizde cami haziresinde, Şah Melek adına yapılmış başka bir türbe olduğu fikrini uyandırmaktadır. Ahmed Badi efendi'nin tespiti'nde de türbenin yerinin cami haziresi olarak gösterilmesi bu düşüncemizi doğrulamaktadır. Yaptığım araştırmada cami haziresinde bir türbe kalıntısına rastlamadım. Büyük olasılıkla türbe yıkılmış olup, yalnızca lahti günümüze ulaşmıştır.

Şah Melek Paşa'nın kabri yüksek bir lahtin üzerinde iki taş ve bir sandukadan oluşmuştur. Lahtin etrafında kuş gagası şeklinde zikzak bir kenar suyu vardır. Baş taşı yerindedir, diğeri kırık bir halde lahtin üstündedir, bunların köşeleri burmalı, ortaları kitabelidir.

3.ADI	: BEYLERBEYİ TÛRBESİ
YAPTIRAN	:Beylerbeyi Sinaneddin Yusuf Paşa
TARİH	:Cami ile birlikte 832 (1428/29) tarihine ait olabilir.
MİMARİ	:Bilinmiyor.
PLANI	:Sekizgen planlı, kapalı türbedir.
BULUNDUĞU YER	:Beylerbeyi Camii haziresindedir.(Saraçhane yolu üzerindedir.)
ADA	:--
PARSEL	:--
PAFTA	:--
BİBLİYOGRAFYA	:

Ayverdi, Ekrem Hakkı;*Çelebi ve II. Sultan Murad Devri, 806-855 (1403-1451)*, II.Cilt, İstanbul 1972, s.377-381 / Demriz, Yıldız;*Osmanlı Mimarisinde Süsleme I erken Devri (1300-1453)* İstanbul 1979, s.469 / Ertuğrul, Özkan;*Edirne'nin Kültür Tarihinde Özel Bir Albüm*, İstanbul 1995, s.24

a) Banisi:

II.Murad devrinde Rumeli Beylerbeyi Sinaneddin Yusuf Paşa için yapılmış olabilir.

b) Kitabesi:

Türbenin kitabesi yoktur.

c) Mimarisi:

Yusuf Sinaneddin Paşa'ya ait olduğu sanılan Beylerbeyi türbesi sekizgen planlıdır.

832 (1428/29) yılında yapıldığı tahmin edilen Beylerbeyi türbesi, erken devir Osmanlı türbelerindedir.

Türbe zemin penceresinin üstünde yer alan ikinci pencere hizasının yanısına kadar yıkık bir haldedir(Resim 19). Girişin sağ yanında yer alan iki duvar ve türbenin üst örtüsü ise tamamen yıkılmış olup, diğer altı duvar ise kısmen günümüze kadar ulaşmıştır(Resim 20). Sekizgen planlı türbenin her bir kenarı 4.25 cm'dir.

Türbenin giriş kapısı sivri kemerli olup, etrafı dikdörtgen bir çerçeve ile sınırlıdır.

Beylerbeyi Türbesi'nin günümüze ulaşan kısmında zeminde 5 pencere yer almaktadır. Yalnız bunlardan mihrap kısmındaki pencere mozaik dolguludur. Dolgu malzemesi olarak furize renkli sırlı ve sırsız tuğla kullanılmıştır. Furize renkli sırlı tuğlalar günümüze çok az ulaşmış olup, çoğu dökülmüştür. Zeminde yer alan diğer pencereler ise atkılı olup, sağır bir sivri kemer ile çerçevelenmiştir. Bu pencerelerin üzerinde yer alan diğer pencereler ise yarı hizasına kadar yıkılmış olduğundan, pencerelerin üst kısmının nasıl olduğunu tahmin edemiyoruz.

Türbenin üst örtüsü kesin olarak bilinmemekle birlikte kubbe ile örtülmüş olabileceğini söyleyebiliriz.

Malzeme olarak dış mekanda kesme taş kullanılmıştır. İçteki duvar örtüsü ise taş ve yer yer tuğla hatılardan oluşmuştur(resim 21)

Türbe içinde lahit olmamakla birlikte etrafında Osmanlı dönemine ait pek çok bulunmaktadır.

Edirne'de erken devir Osmanlı türbelerinin güzel bir örneği olan, Beylerbeyi türbesi, bir an önce restore edilmelidir. Çeşitli arşivlerden elde edilebilecek bilgi ve eski dönemlere ait fotoğraflar'dan yararlanarak üstte yer alan yıkılmış kısımlar aslına uygun bir biçimde restore edilmelidir.

d) Süslemesi:

Beylerbeyi Türbesi'nin, mihraba raslayan, güney dış duvarındaki penceresinde, sağır niş içinde, sırlı tuğla süsleme görülmektedir(resim 22)

Malzeme olarak Firuze renkli sırlı tuğla ve kırmızı srsız tuğla kullanılmıştır.

Teknik olarak sırlı ve srsız tuğlaların alternasyonu ile mozaik süsleme elde edilmiştir.

Firuze renkli sırlı tuğla ve srsız tuğlalar, belli bir düzene göre, dizilerek kilim desenini andıran geometrik bir desen meydana getirilmiştir. Selçuklu halı ve kilimlerinde buna benzer geometrik desenler görülür.

Çok sade bir yapı olan Beylerbeyi Türbesinde, tek süsleme, sırlı tuğla dolgudur. Geometrik desen basit fakat ilginçtir.

Süslemenin yapıldığı tarih kesin olarak bilinmemekle birlikte 832(1429/29) yılına ait olabilir.Sslemeyi yapan kişi belli değildir.

Edirne türbeleri içinde dış cephede, sırlı tuğla süsleme'nin olduğu tek rnek, Beylerbeyi türbesidir.

Edirne türbelerinde, i ve dış mekanda ini veya sırlı tuğla süslemeye raslanmamaktadır.

4.ADI

:**RİDVANİ AHMET BEY TÜRBESİ**

(*Tütünsüz Baba Türbesi*)

YAPTIRAN

:Ahmet Rıdvani Bey

TARİH

:905 (1499/1500)

MİMARİ

:Bilinmiyor.

PLANI

:Onkigen planlı, kapalı türbedir.

BULUNDUĞU YER

:Mevlana Kara Rüstem Gazi Hoca Camii ile
Endüstri Meslek Lisesinin yanındadır.

ADA

:208

PARSEL

:3

PAFTA

:66

BİBLİYOGRAFYA

:

Anonim;Tütünsüz Baba, *Evliyalar Ansiklopedisi*, c.12, İstanbul 1992,s.27 / Bayık Atalay, *Edirne*, İstanbul1973,s.60-61 / Ertuğrul Öskan, *Edirne'nin Kültür tarihinde Özel Bir Albüm*, İstanbul1995, s.28 / Onur,Oral; *Edirne Türk Tarihi Vesikalarından Kütabeler*, İstanbul 1972, s.191 / Osman, Rıfat:*Edirne Rehnüması*, (Yayınlayan, Doktor Ratıp Kazancıgil), Edirne 1994, s.93 / Peremeci, Osman Nuri: *Edirne Tarihi*, Edirne 1940, s.177 / Seçkin, Necati:*Edirne Evliyaları*, İstanbul 1971, s.34-35 / Yıldız Zekiye,Yıldız Hüseyin; *Turistik Edirne*, 1966 Bursa, s.127

a) *Banisi:*

Ahmed Badi Efendi Rıyaz-ı Belde-i Edirne eserinde Arap-zade İlmi Efendi'nin Türbelerler adlı manzum eserinde, Rıdvani Ahmed beyden şöyle bahsetmektedir:

Bi-duhan Baba aceb sultandır
Evliya içre azimü'ş-şandır.

Ahmet Badi Efendi, Tütünsüz Baba Türbesinden şöyle bahsetmektedir.

"Gazi Hoca-Molla Fahreddin mahallesinde, Tütünsüz Tekkesi sokağının sol tarafındadır. Bu zat, şair ve sipahi Ahmed Rıdvan Bey'dir. "Tütünsüz" ve "Bi-duhan" sıfatları ile ünlüdür.

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Tütünsüz Baba Türbesinden şöyle bahsetmektedir: "Ağaç pazarında Tütünsüz Sultan, hala cesedi mezarı içinde, bir sedir üzerinde pembe beyaz taze bir na'aş olarak yatar. Tekkesi içindeki türbesinde bulunmaktadır. Daima saç ayaklarını kurup, üzerlerine kazanları oturtup ateşsiz yemek pişirdiğinden adı, Tütünsüz Baba kalmıştır. Hala tekkesinde nice yüz dervişi lezzetli yemeklerini yiyerek, Tanrıya yakarılırlar. Acaip bir ziyaretgahtır. Ayrıca, uçlar ve yediler makamı vardır. Vakfiyede öyle kayıtlıdır."

Osman Nuri Peremeci ise, Edirne Tarihi adlı eserinde, Rıdvani Ahmet Bey'den şöyle bahsetmektedir: "Edirne'de Tütünsüz Ahmet Bey adıyla ünlü olup, Ağaçpazarında mezarlığı ve Türbesi vardır. Bir zaman Tekkesi ve Medresesi de varmış. Bu zat, asker ve namılı, şanlı sancak beylerinden olmakla beraber çok okumuş ve şair bir adam imiş. Sehi bey, tezkeresinde Ahmet bey'in Hamsei Nizamiyi, Türkçeye tercüme ettiğini söylüyor. Teessüfle söylüyeyim ki, Edirne tarihini yazanlardan hiç biri bu zatın hangi asrın adamı olduğunu yazamıyorlar. Fakat benim tahminime göre ikinci Murat ve Fatih günlerinde, on beşinci yüzyılda yaşamış olsa gerekir".

Rıdvani Ahmet beyin şirlerinden:

Narı aşkınla cehennem odu yandırmaz beni
Teşneyim ki yedi derya suyu kandıramaz beni
Yanmışım kehfile garı vahdet içre hapta
Şöyle kim gavgayı mahşer kopsa uyandırmaz beni
Ki sakın aşık inanmaz, zahidin efsununa
Bin keramet gösterirse hiç inandırmaz beni

Doktor Rıfat Osman ise Edirne Rehnetmasında Rıdvani Ahmed Bey'in Osmanlı emir ve şairlerinden olup, Edirneli olduğundan bahseder. Yine, Hamse-i Nizamiyi tercüme ettiğini, Sanayi okulu yakınında, özel türbesinde hamam ile beraber gömülü olduğunu, Cumartesi günleri türbesinin açılarak ziyaret edildiğini yazar, Ahmet

Beye, yemek kazanlarının altına mum yakarak odunsuz yemek pişirip fakirlere ve dervişlere dahıttığı için, Bi-duban takma adı verildiğini yazar.

Necati seçkin, Edirne Evliyalari adlı eserinde, Rıdvani Ahmet bey'in kerametlerinden şöyle bahsetmektedir.

"Avrupa ortalarına doğru, ordular sefere giderken, bir sebepten ötürü, çok acele harekete geçmek icab eder. Askere yemek verilip, ilk menzile ulaşması emri gelir. Fakat o andaki telaş ile, gerekli odunu bulamazlar, herhalde bir aksilik veya bir tedbirsizlik var ki naçar kalırlar.

Keramet sahibi zat, buyurur...

-Kazanları kurun, altına birer mum koyun. Mumları yakar, herkesin hayret nazarları ve sevinç gözyaşları, duaları arasında kazanlar kaynayıp, buram buram tütmeğe başlar.

Tütünsüz, dumansız onca askere kazanlar dolusu yemek pişirdiğinden o zata "Tütünsüz Baba" demişler. Bugün adı, Tütünsüz Baba diye söylenir. Ashına bakarsanız, yaramı arasında "Fütursuz baba" deniyor. Çünkü hiç bir şeye fütur etmez, gönlünü sevgili peygamberine bağlamış, en büyük desteği, Rabbine sığınmakta bulmuş" Allah var, ne gam var! deyip, yüce inancının örneğini ömrü boyu göstermiş.

Onun en önemli özelliği de, istenen gibi olması için, ele aldığı kişileri arııp öyle yapabilmesidir.

Bunun için, onun ocağından yetişmiş bir zat:

-Dergah-ı futurun müezziniydik, sulhte derviş, savaşta serden geçtiydik... Ömrümüz geçti at üstünde, sınırlarda...

Bize öyle ol... dediler. Biz de öyle olduk. Hiç bir şeye futur etmedik, bu belde-i nam'a, na'şı hediye eyledik... der.

Onlar öyle hayırlı insanlarmış ki, yaşadıkları süreçte hayra kanmamışlar, sanki de, edebiyete ulaştıktan sonra bile, bir iyiliğin, doğruluğun, bilginin, sevginin, yardımın sembolü olarak devam etmişler.

Kurdıkları dergahın geliri, ona gönül verenlerin armağan ettikleri tuzlardan temin edilirmiş. Satılan bu tuzlar ile nice muhtaç insanın ihtiyacı giderilmiş.

Bugün harap hale gelmiş türbesi, Mevlana Kara Rüstem Gazi Hoca camii ile erkek sanat endüstrisi yanındadır, çevresinde de, Edirne'nin nice pıran, dervişan, cennet mekân uluları yatarlar.

b) Kitabesi:

حزا البنان العلى لى رضوان احد لا بيت شير
راجع الى السق رابى رشة قد كان تاريخ بخير باتى
٩٠٥

Türbenin giriş kapısı üzerinde kitabesi vardır.

1-Hazel bina el-ali li Rıdvani Ahmedün la beyte gayre (i,ü)

2-Raciun il-el-hakki raci rahmeten kad kane tarihum bihayrin baki

905 (1499/1500)

c) Mimarisi:

Rıdvani Ahmet Bey Adına 905(1499/1500) yılında yapılan türbe Edirne'deki klasik devir Osmanlı türbelerindedir.

Poligonal gövdeye sahip olan türbe oniki kenarlıdır. Kenar ölçüleri 3.38 ile 3.55m arasında değişmektedir.

Bugün türbenin üst örtüsü yıkılmış olup, yan duvarlarında da pek çok çatlaklar mevcuttur. Ancak türbenin 1950 yılında çekilmiş olan bir fotoğrafında üst örtüsünün kubbe olduğu anlaşılmaktadır (Resim 23).

Türbenin giriş kapısı üzerinde mermerden yapılmış basık bir sivri kemer vardır. Kemerin üzerinde duvar ile aynı hizada tuğladan örülmüş sivri bir kemer yer almaktadır (Resim 25). Bu iki kemer arasında, mermerden olup, bu bölümde türbenin kitabesi vardır (Resim 26).

Zeminde yer alan pencereler düz atkıdır. Bu pencerenin üzeri, tuğla sivri kemer ile örülmüş olup, kemerin içi tuğla doludur.

Üstte 5 adet sivri kemerli pencere yer almakta olup, pencerelerin kemerleri üzengi noktasına kadar, tuğla ile örtülüdür.

7 adet fil pencerenin etrafında tuğla ile çerçevesi yapılmıştır. Fil pencerelerine, üstteki sivri pencerelerin üzerleri, üstteki pencerelerin alt hizasında başlayan tuğladan örülmüş sivri kemer ile çevrelenmiştir.

Türbenin üst örtüsü bugün tamamen yıkılmış durumdadır. Türbenin ortasında, lahitlerin bulunduğu gösteren bir çukur yer almaktadır. Türbe içinde bugün lahit yoktur (Resim 27).

Türbe, dışta aralarında dikey konulmuş tuğlalar bulunan, 1 sıra taş ve 3 sıra tuğla ile örülmüştür.

Türbenin iç mekânında, giriş kapısının tam karşısında mihrap yer almaktadır. Mihrabın yanlarında yer alan duvarlarda iki adet niş bulunmaktadır (Resim 28).

Kaynaklarda Tütünsüz Baba Türbesi'nden Hoca Gazi Türbesi diye de bahsedilmektedir. Türbenin planı ve süslemesine ait şu bilgiler verilmiştir: Türbe çokgen planlı olup, üzeri kubbe ile örtülmüştür. İçinde üç kat kalemşi vardır. Son cemaat yerinde mihrabiye sahiptir. Mihrabiye'nin iki yanında sütunçeler bulunmaktadır. Nişler barok üsluptadır. İlgi çekici yan içte temele yakın yerde yapıyı çepre çevre dolaşan kanal bulunmuş olmasıdır. Ortadaki kare mekânın ne için kullanıldığı belli olmamakla birlikte, yapıda değişik devirler görülmektedir.

d) Süsleme:

Türbede mihrabın üzerinde ve pencere aralarında kalem ileri bulunmaktadır. Pencere aralarındaki süslemeler dairesel madolyanlar biçiminde olup, mavi ve kırmızı renktedir. Mihrap üzerinde ise barok dönemde görülen perde deseni vardır. Renk olarak kırmızı ve mavi renk kullanılmıştır.

5.ADI	:<i>KESİKBAŞ BABA TÜRBEŚİ</i>
YAPTIRAN	:Bilinmiyor
TARİH	:--
MİMARİ	:--
PLANI	:Kare planlı, kapalı türbedir.
BULUNDUĞU YER	:Uzun Kaldırımında, Feyzullah Sokakta bir evin bahçesi içindedir.
ADA	:--
PARSEL	:--
PAFTA	:--
BİBLİYOGRAFYA	:

a) *Barisi:*

Kesikbaş Baba hakkında, kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

b) *Kitabesi:*

Yoktur.

c) *Mimarisi:*

Kaynaklarda Barisi hakkında bilgi edinemediğimiz Kesikbaş Baba Türbesi, kare kapalı türbedir.

Kesikbaş Baba türbesinin dış kenar ölçüleri 5.40 m dir. Duvar kalınlığı 85 cm olup iç kenar ölçüsü ise 3.70 m.dir Kübik gövdeli türbenin giriş kapısı kütlemin sağ yanındadır. Giriş kapısının üzeri basık kemerlidir(Resim 29).

Yapının diğer iki cephesinde birer pencere olup, diğer cephe ise sağdır(Resim 30).

Yapının çatıya kadar olan duvarı dıştan sağlam olmasına rağmen, içten, üst örtüsü ve iç duvarları yıkıktır. İç mekandan bakıldığında, üst örtünün başladığı noktadaki izlerden, türbenin üzerinin kubbe ile örtülü olduğu anlaşılmaktadır(Resim 31).

Yapının dış mekama kesme taştan yapılmıştır. İç mekandan bakıldığında ise duvar örtüsünün taş ve tuğlardan olduğu görölmektedir.

Türbede kubbeye geğiş elemam olarak pendentif kullanılmıştır (Resim 31).

Yapının içinde herhangi bir lahit ve süsleme görölmemektedir.

d) Süsleme:

Türbenin süslemesi yoktur.

6.ADI :**FATMA HANIM TÜRRESİ**
YAPTIRAN :Bilinmiyor
TARİH :981 (1573/74)
MİMARİ :Mimar Sinan'a bağlıyoruz
PLANI :Dikdörtgen planlı, açık türbedir.
BULUNDUĞU YER :Edirne Lisesi önünde, Hacılarezam denilen mezarlığın içindedir.

ADA :-
PARSEL :-
PAFTA :-

BİBLİYOGRAFYA :

Arseven, Celal Esat;*Türk Sanatı*, İstanbul 1984, s.89 / Önge, Yılmaz;"Edirne'de Mimar Sinan'ın Eseri: Bir Namazgah" *Önasya Dergisi*, C.4, sayı 44, Nisan 1969, s.11, 12, 22 / Peremeci, Osman Nuri; *Edirne Tarihi*, Edirne 1940, s.173-174

a) Banisi:

Açık türbe içindeki lahit 12-13 yaşlarında bir kıza aittir. Kitabesi ayrı taşa değil, sandukası'nın üzerine kapanan kapağın yola bakan başı ucundadır.

Kitabede geçen Hassa Mimar Başısı , Ankara mirlivası (Tuğgeneral) olan Sinan Ağamın oğlu Mehmed Beyin rahmetli kıza Fatma şeklindeki ifadeden, Mimar sinan'ın torunu Fatma hamma ait olduğu sonucunu çıkartıyoruz.

Dr. Rifat Osman Bey, bu mezarı bulmuş ve okumuştur. Daha sonra Osman Nuri Peremeci'de lahit üzerindeki kitabeyi okumuştur. Dr. Rifat Osman Bey, mezarın, Mimar Sinan'ın torunu Fatma Hamım'a ait olduğunu kabul etmektedir. Osman Nuri Peremeci ise, Mimar Sinan'ın tercümei halinde, kendisinin iki kere evlendiği halde, çocuğu olmadığı yazılmış olduğu için, başta bu mezarın Mimar Sinan'ın torumuna ait olacağına inanmamıştır. Daha sonra kendisi de gidip kitabeyi, okuduktan sonra Dr. Rifat Osman'ın düşüncesine katılmıştır. Lahit üzerindeki tarih'de, koca Sinan'ın,

Selimiye camiini bitirmekle meşkul olduğu senelere rastladığından, o yıllarda koca Sinan'ın ailesini ve torunu da Edirne'ye getirdiği anlaşılmaktadır.

b) Kitabesi:

Açık türbenin, mimari yapısı üzerinde herhangi bir kitabe yoktur.

Açık türbe içerisinde yer alan sandukanın yola bakan başı ucunda bir kitabe yer alır.

المرحومہ والنغفورہ فاطمہ بنت محمد برك ميرلوا انقرا
ابن سينان آغا سرمه ااران خاسه سنه ۹۸۱

El-merhume vel magfure Fatıma bint-i Mehmet Bey Mirlivai Ankara İbn-i Sinan ağa Sermimaranı hassa sene 981 (1573/74)

c) Mimarisi:

Fatma Hanım adına 981 (1573/74) yılında yapılan türbe Edirne'de klasik devir Osmanlı türbelerindedir (Resim 32).

Fatma Hanım türbesi bugün Hacılarezanı diye bilinen mezarlığın içinde yer almaktadır. Mezarlığın yanında bir namazgah vardır. Namazgah Mimar Sinan'ın eseridir (Resim 33).

Fatma Hanım Türbesi dikdörtgen planlı açık türbedir. Bir kaide üzerinde yer alan türbe, beşik çatı ile örtülüdür (Resim 35).

6 payesi bulunan türbenin uzun kenarlarında ikişer adet sivri kemer, kısa kenarlarda ise birer basık kemer yer almaktadır (Resim 36).

Türbenin içinde Fatma Hanım'ın mermerden bir sandukası bulunmaktadır (Resim 37). Hacılarezanı denilen mezarlıkta dikkatimizi çeken yapılardan biri dikdörtgen planlı bir kaide üzerinde, karşılıklı olarak yerleştirilmiş altı adet taş sütuna

dayanan, yalnızca kemerlerle taş kaplama bir çatı ile şekillendirilmiş olan türbenin, içindeki sanduka kiteabesinden, bu türbenin Mimar Koca Sinan'ın 981(1573/74). yılında ölen torunu Fatma'ya ait olduğu anlaşılmaktadır. Araştırabildiğimiz kayıtlarda ismine rastlayamamıza rağmen, klasik Osmanlı mimarisinin ölçülerine sahip bulunan bu yapı, Sinan'ın eseri gibi gözükmektedir. Namazgahın yanındaki, Koca Sinan'ın torununun türbesi, İstanbul'da Süleymaniye'de Koca Sinan'ın türbesi, Sivas'ta Abdülvehap Gazi haziresindeki halen üst kısmı yıkılmış fakat kaidesi ve sekiz sütunu bulunan anonim türbeye benzemektedir.

Yazılı kayıtlarda Hacalarezam, Vezir Çeşmesi veya Nazır Çeşmesi isimleriyle bahsedilen eski mezarların ortasında açık türbe ve onun çok yakında bir namazgah yerliyordu. Kesme taştan itinalı bir işçilikle yapılmış olan namazgahın üzerinde kitabesi bulunmadığı için, bu eserin yapılış tarihi ve banisini bilemiyoruz. Ancak Süheyl Ünver namazgahın Mimar Sinan'ın torunu nedeniyle XVI.yy sonlarına doğru yapılmış olduğu ihtimali üzerinde durmaktadır.

Fatma Hanım Türbesi bugün, Çamlık Mezarlığı denilen mezarlığın içinde, namazgah ise mezarlığın köşesinde yer almaktadır. 1957 yılında, yakın çevredeki değerli mezar taşları türbe ile namazgahın arasına iki sıra halinde yerleştirilerek bir düzenleme yapılmıştır. 1969 yılında ise, mahalli derneğin gayretiyle etrafına kısmen parmaklıklar bir duvar çekilerek, içindeki mezar taşları ve mevcut yapılar düzeltilmiş ve mezarlık ağaçlandırılmıştır.

d) Süsleme:

Açık türbede herhangi bir süsleme yoktur.

C - EVLIYA TÜRBELERİ

1.ADI	: HASAN SEZAI EFENDİNİN TÜRBEŚİ
YAPTIRAN	:Belgradlı Kamil Paşa
TARİH	:1151 (1738/39)
MİMARİ	:--.
PLANI	:Kare planlı, kapalı türbedir.
BULUNDUĞU YER	:Bostan Pazarındadır.
ADA	:548
PARSEL	:22
PAFTA	:113

BİBLİYOGRAFYA :

Anonim; Hasan Sezai, *Evlialar Ansiklopedisi*, C.7, İstanbul 1992, s.42-49 / Çelikoğlu, Şahver, *Sezai-i Gülşeni*, İstanbul 1986, s.40-50 / Çelikoğlu, Şahver, *Divan Sezai-i Gülşeni*, İstanbul 1985, s.7-8 / Onur, Oral; *Edirne Türk Tarihi Vesikalarına Kitabeler*, İstanbul 1972, s.167-170 / Seçkin, Necati; *Edirne Evliaları*, İstanbul 1971, s.72-80

a) Barisi:

İslam alimlerinden ve evliya'nın büyüklerindenidir. Adı Hasan bin Ali, mahlası, Sezai'dir. Aynı zamanda, Gülşeni Tarikatı'nın ikinci şeyhi olup tanınmış mutasavvıflardandır. Mektubat adlı eseriyle de tanınmış bir kişidir.

Hasan Sezai Hazretlerinin hayatı hakkında bazı kaynaklarda verilen kısa hal tercümesinden başka geniş bir bilgimiz yoktur.

Hasan Sezai Hazretleri yaşadığı çağda Osmanlı hakimiyetinde bulunan Mora yarımadasının Gördes kasabası eşrafından, Kurt beyzade Hüseyin Bey'in torunu ve Ali Bey'in oğludur. 1080 (1669) yılında Gördes'te doğmuştur. Şehrin bugünkü adı Korent olup, Yunanistan sınırları içinde kalmıştır.

Hasan Sezai Gülşeni Hazretleri 1738 yılı, ramazanın 18. (pazartesi) gecesi ölmüştür. Bazı kaynaklarda, Sezai hazretlerinin:

Rahı aşka camını kurban iden
Şüphesiz ol vasılı yezdan olur
Gülşeniden bir kadeh nûş eyleyen
Ey Sezai naili canan olur.

Söylemiş olduğu şiirlerin sonuncusu olarak gösterilmektedir.

Sezai li me allahi görüp azm itdi ukbaya
Ricali gaybden biri gelüb rahma didi tarih
Sezai göçeli kutbu asr iken firdevsi alaya

Ve ayrıca, Örfi Mahmud Ağa'nın:

Felek nuh tarh ile yazdı utarid Örfiya tarih
Sezai kutbu alem şimdi uçmakta olur bülbul

Şabani şeyhlerinden Hasan Senai Efendinin:

Kutse pervaz eyledi ruh-i Sezai-i gülşeni,

ve Elifzade Feyzi'nin;

Göçtü kutb iken Sezayi rahmetullahi aleyh

beyt ve mısralarıyla tarih düşölmüştür.

Vasiyeti üzerine bulunduğu dergah'ın cümle kapısının sağ tarafında kendinden önceki şeyhlerin (Aşık Efendi ve La'li Fenai Efendi) türbesine bitişik bir sebzeçi dükkanına defnedilen Sezai-i Gülşeni hazretleri kendisinin buraya gömüleceğini şu gazelle işaret buyurmuşlardır.

Dost bağının gülü oldu kuşade; Bülbulüz o güle figane geldik
Yarin elinden içmişiz bade; Amın çün bunda mestane geldik
Dostun illerin iderken seyran; Bunda uğrayıp olmuşuz mihman
Sanma sen bizi gezeriz hayvan; Özümüz bilub irfane geldik

Hasan Sezai, on sekiz yaşına kadar doğum yeri olan Gördes'te kalmıştır. 1687 yılında Venedikliler o bölgeyi istila edince, gemi ile, Gördes'ten İstanbul'a gelmiştir. Yolculuk sırasında Halvetiyye yolunun büyüklerinden biri ile tanışıp sohbetinde bulunmuştur. Hasan Sezai, genç ve yakışıklı olmakla dış güzelliğe, edep ve ahlakının fevkalade olması ve çok iyi terbiye edilmesiyle de, iç güzelliğe, kalp ve ruh temizliğine sahip bir kişiydi. Anlayış ve yeteneğinin pek çok olması, ilerde ilmi derecelere yükselişini gösteriyordu.

İstanbul'dan Edirne'ye geçen Hasan Sezai, bir taraftan oradaki alimlerden, zahiri (görünüşteki) ilimleri tasvir ederken, diğer yandan kendisini tasavvuf yolunda yetiştirip, manevi terbiye verecek bir rehber aramıştır. Gemi yolculuğu sırasında tanıştığı zatın etkisi ve gördüğü bir rüyadaki işaretler üzerine, aşık Musa Dergahında bulunan, şeyh Muhammed Sırrı Efendiye talebe olup, bir süre, hizmetinde bulunmuştur. Muhammed Sırrı'nın vefatından sonra onun vekili olup, yerine geçen Muhammed La'li Efendiye bağlanmıştır. Muhammed La'li Efendi, aslen Kastamonu'lu olup, Edirne'de Şehy Süca Zaliyesinde talebe yetiştirmekle meşgul idi. Hasan Sezai'ye dergahın vakıflarının kiralarnı toplama görevi verilmişti. Bunun için Sezai'ye Cabi dede (Vakıf kirası) toplayan denilmiştir. Hasan Sezai, ondan mezun olup, Gülşeni, Veli Dede dergahının şeyhi olmuştur. Buradaki vazifesinin altı ayı dolunca, hocası, Muhammed La'li'nin halifesi olan, Muhammed Hamdi Efendi vefat etmiş, bunun üzerine Sezai Efendi onun yerine geçmiştir. Bir süre sonra Mısır'a gitmiş, Kahire'de gülşeni dergahında görev yapan İbrahim Çelebi tarafından, Gülşeni tarikatının ikinci piri olarak kabul edilmiştir. 1151 (1738/39) yılında Edirne'de vefat etmiş ve kendi adıyla anılan dergahın bahçesine gömülmüştür.

Hasan Sezai Efendi, ilim ve evliyalığı yanında çok kuvvetli şiir söyleme yeteneğine sahip bir kişiydi. Bu yönüyle kendisine, "Osmanlıların Hafız-ı Şirazi'si" ünvanı verilmiştir. Şiirlerini genellikle, ilahi bir aşk ve muhabbetle söylemiştir. Hasan Sezai Efendi'nin peygamber efendimiz için yazdığı bir şiiri:

Vucudum mülkünün sultanı sensin
Mubakkak camının cananı sensin
Sezai varımı mahfetti şimdi
Hemin mevcut olan ihsanı sensin
Muhammed ma'den-i sıdk u safadır

Muhammed, memba-ı cud u atadır (Aleyhisselam)

Hasan Sezai Efendi'nin eserleri şunlardır:

1-Divan:Çoğunluğu tasavvufi nitelikte olmak üzere çok güzel şiirlerden meydana getirilmiştir.

2-Mektubat:En tanınmış ve en ünlü eseridir. Bu eser, Hasan Sezai Efendi'nin talebelerinden, devlet adamlarından, mevki ilim sahiplerinden ve başkalarından önemli şahsiyetlere yazdığı mektuplarının toplanmasından meydana getirilmiştir.

3-Niyazi-i Mısri'nin: "Halk içre bir ayıncım. Herkes bakar bir an görür." mısrasıyla başlayan altı beyitli gazeli'nin açıklamasını yaptığı eseridir.

Hasan Sezai Efendi, uzak bir yere gittiğinde, oğullarına ve talebelerine veya uzakta bulunan sevdiklerine mektuplar gönderir, onların dini emir ve yasaklarını getirmekte gayret ve şevklerini arttırırdı. Oğluna yazdığı bir mektuptan bazı kısımlar şunlardır:

"Gözümün nuru evladım. Her halinle seni Cenab-ı Hakka emanet ettim. Kalp gözün açık olsun. Mahluklara güzel ahlak ile muamele edesin. Bütün amellerin en güzeli, güzel huylu olmaktır. Dili tatlı olmanın dostu çok olur buyurulmuştur. Daima insanların ayıbını gizle, kimsenin ayıbını yüzüne vurma. Öfke ve kızgınlığını yenmeye çalış. İhtiyarlara hürmet et. Bir fakir gördüğün zaman, gücün yettiği kadar elinden geldiğince yardımcı ol. Bunlara uyarsan ömrün uzun olur. Hak Teala her yerde seni aziz eder. Daima affedici ol. Vasiyetlerimi tutarsan, dünyada rahat ve muhterem, ahirette de saygın bir kişi olur rızamı kazanırsın. Daima itikadı düzgün salih kimselerle birlikte bulun dünya fanidir. Ne sana kalır, ne de başkasına, baki kalacak şey, allahü teala için olan muhabbetir."

Başka bir talebesine yazdığı bir mektuptan:

"Allahü Teala manevi nimetlerden hisse almanı, nasip eylesin. Sakın ha! Dünya itibarına aldamp manevi yükselmeden geri kalmayasın. Suret ve görüğe itibar etmeyesin. Zira görüntüdeki itibar, olsa olsa, su üzerinde meydana gelen dalgaya benzer. Su üzerindeki dalganın devamlı olması mümkün müdür ve ona bağlanıp kalmak akıl

kanı mıdır? Hak Teala mana alemimizi ihya eylesin. Bize hidayet versin. Çeşitli yanlışlıklara düşerek, maneviyatımızın harap olmasından, Allahü Tealaya sığınırız."

Hasan Sezai Efendi, gayet kibar, asil ve heybet sahibi, iyi ahlaklı, çok zeki ve yakışıklı bir kişiydi. Edirne'deki dergahında 53 sene talebe yetiştirdi. Talebelerinin sayısının beş yüz bini bulduğu ve bunların yiyip içmelerinin bizzat kendisi tarafından karşılandığı bilinmektedir. İlme çok hizmet etmiştir.

Dergahın yanında bir sebzeçi dükkanı vardı. Dükkanın yeri satın alınarak dergaha ilave olunmuştur. Sezai Efendi vefat edince, o yere gömülmüştür. Bugünkü kubbeli türbesini ise, Edirne'de sürgün bulunduğu sırada Belgradlı Kamil Paşa yaptırmıştır. Türbede açtığı iki pencere üzerine, kitabeleri de o yazdırmıştır.

Hasan Sezai Efendi'nin, hayatında pek çok kerametleri görülmüştür. Bu kerametleri şunlardır:

Hasan Sezai Efendi, bir gün talebeleri ile sohbet ederken, kalp gözüyle hocası La'li Efendi'nin vefat ettiğini anlayıp, şiddetli üzüntüye kapıldı ve kendinden geçerek yere düştü. Bu esnada bir dişi kırıldı ve bu dişi bir tahtaya saklandı. Günümüzde de bu dişi mihrabın sağ tarafında bulunmakta ve ziyaret edenler tarafından görülmektedir.

Hasan Sezai Efendi bir ara İstanbul'a gelmişti. Daha önce Edirne'de iken, ismi her tarafta duyulmuş olduğundan, İstanbul'a gelince bir çok kimse onu görmek arzusu ile bulunduğu yere akın etmişti. Fakat o, tevazusunun çokluğundan gayet sakin idi. Böyle gelip, sohbette bulunanların bazılarının kalbine Hasan Sezai'yi tahmin ettikleri gibi bulamama düşüncesi gelmişti. O gece bu kimselerin her biri, rüyalarında Resulullah Efendimizi ziyaret için Medine'i Münevvereye gittiklerini, fakat kapıda Hasan Sezai'nin bulunduğunu ve huzur-u saadete girebilmek için onun yardımı gerektiğini görmüşlerdi. Ertesi gün, rüyalarını birbirlerine anlattıklarında hepsinin aynı rüyayı gördükleri anlaşılmıştı. Böylece Hasan Sezai Hazretlerimin, Resullulah Efendimizin, varisi olan, büyük alimlerden olduğunu yakinen anlamışlardı.

Rivayet edilir ki: Edirne valilerinden bir zat, günün birinde kendine göre, dergahları denemek ister adamlarından ikisine bir kese dolusu altın vererek der ki:

-Güzelce Baba'da köpröce başındaki Enis Dede Dergahına gidiniz. Selamlarımla kendisine bunu ihtiyaca için gönderdiğimizi söyleyiniz. İşiniz bitince geliniz.

İki görevli Enis Dede'ye gelirler.

-Vali Paşa, zati halinize kabul buyurmanız ricasıyla bu keseği yolladılar.... deyince Enis Dede:

-Evladım, vali paşaya selamlarımla söyleyiniz, biz bir şeyimiz kalmadığı zaman, sahip olduklarımıza bakarız ki, Rabbe şükredecek ne kadar çok şeylere malikmişiz. Siz lütfen bunu gerçekten ihtiyacı olan, başka birine lütfetmesini söyleyiniz ki bende memnun olayım der, ve vali paşanın deneme ihsanını gayet nazikane bir şekilde red eder.

Adamlar bu cevaba düşünme düşünme, valinin konağına varıp, durumu anlatırlar.

Vali, ibretle düşündükten sonra:

-Madem ki, Enis Dede kabul etmedi, Hasan Sezai'ye götürünüz der.

Paşa kapısından adamlar, Göl Mahalleye hazreti Hasan Sezai'ye gelirler. Bu sırada Sezai Efendi dergahını, esnafa olan borçları birikmiş olduğundan, bazı esnaf alacaklarını istemek üzere dergaha gelmişlerdi. Hasan Sezai alacaklıları, iltifat ile karşılayarak:

-Lütfen buyurup oturunuz, birazdan paramız gelmek üzere der.

Dergahta para olmadığım bilen talebeleri, heyecanla, üzölüp sıkılırlarken, kapı çalınır, valinin adamları içeri girerken, Hasan Sezai hazretleri:

-Nerede kaldınız evlatlarım? Bizleri bekleddiniz. Şu altınları verinde, alacaklıların hesabını görelim deyince, adamlar esnaf ve dervişler birbirlerine şaşkınlıkla bakarlar, bu tatlı keramet karşısında hepsi ellerine sarılır, gelenler hemen onun dervişi olurlar.

Valiye durum anlatılınca, Enis Dede'yi makama davet ederek, iltifat ile gönülnü aldıktan sonra:

-Efendi hazretleri, gönderdiğim hediyemi kabul buyurmadınız. Fakat Hasan Sezai hazretleri kabul ettiler. Sizler ne buyurursunuz?

Enis Dede, nurani yüzünde parlayan ışıltılı gözlerini, valinin gözlerine dikerek:

-O öyle bir ummandır ki, ufacak bir leş parçası onu kirletemez. Onun büyüklüğü içinde erir, kaybolur!

Vali paşa, izzet ve ikram ile Enis Dede'yi uğurladıktan bir süre sonra, büyük bir hürmet içinde hazreti Sezai Efendi'yi makamına davet eder. Sohbet ederlerken, söz arasında:

-Efendi hazretleri gönderdiğim hediye kabul buyurduğunuz için ziyadesiyle memnun oldum. Fakat Enis Dede neden kabul etmediler acaba....

Bu söz üzerine, Hz. Hasan Sezai Efendi' de:

-Efendim, o zat öyle yükseklerde uçan bir zümr-ü duanka kuşudur ki, bu kadarcık küçük bir leşe tenezzül edipte konmaz, der.

Bu cevabı alan vali birbirlerini gönülden yücelten bu iki veliye derin bir sevgi ve saygı ile bağlananlardan oldu.

Hasan Sezai Hazretleri'nin türbesinin içinde, bugün dahi bulunmakta olan sağ pencerenin üst tarafında çatalı bir geyik boynuzu bulunmaktadır. Günümüzde halk arasında anlatılmakta olan geyik boynuzu hikayesi şöyledir:

Hasan Sezai Efendi zamanında, edirne'de kötü yola düşmüş bir kadın vardı. Bir zaman, bu kadın, tövbe ederek, eski halinden vazgeçti. Salih ameller işlemeye başladı. Fakat uygunsuz kimseler tarafından tedirgin ediliyor, rahat bırakılmıyordu. Bu kadın Hasan Sezai'ye gelerek yardım istedi. O da, kadına dergahta kadınlara ait kısımda kalabileceğini bildirince, bir oda tahsis edildi, kadın orada kalmaya, ibadet ile meşgul

olmaya başladı. Bu arada boş durmayan fitneciler, Hasan Sezai hakkında çirkin iftiralar yaymaya başladılar. Daha da ileri giderek, bir gece dergahın kapısına geyik boynuzu astılar. O ise, bu hallere sabrediyor, kimseye bir şey demiyordu. Geyik boynuzunu, dergahın içine aldırdu. Edirne şehri günlerce bu dedikodularla çalkalandı. Hasan Sezai Efendi, yine sabrediyor, hiç ses çıkarmıyordu.

Bu söylentinin yayılmasından az zaman sonra Edirne'de müthiş bir uyuz hastalığı peyda oldu. Hasan Sezai hakkında her kim dedikodu etmiş ise, ve her kim bu dedikoduları kabul etmiş ise bu hastalığa yakalandı. Hastalık bu sözlere adı karışmış olanlara yayılıyor, diğer insanlara hiç bir şey olmuyordu. Hastalığa yakalananların bütün vucutları yara bere içinde kaldı. Hiç biri derdine çare bulamadı.

Affı ve merhameti pek çok olan Hasan Sezai Hazretleri, onların bu hastalık sebebi ile, şiddetli acı ve sıkıntı çekmelerine dayanamadı. Bir gece, Hasan Sezai Hazretleri, kılık-kiyafetlerini değiştirerek çarşıya çıktı. Kahvelerden birine girdi. Hiç kimse onu tanıyamadı. uyuz olanlara yaklaşıp; "Sizin derdinizin ilacı Hasan Sezai'dedir" deyip oradan ayrılır. Ertesi gün, dergahın önü ana-baba gününe döner. Hastalığa tutulan herkes, çare bulmak ümidiyle dergaha koşuyordu. Hasan Sezai Efendi, gelenlerin her birine, onların dergahın kapısına astıkları geyik boynuzundan kazıyıp, toz halinde veriyordu. O tozu yarasına süren herkes, Allahü teala'nın izniyle şifa buldu. Bu arada herkes hatasını anlayıp, yaptıkları iftira ve dedikodulara pişman oldular, tövbe ettiler. Böyle bir dertten kurtulmuş olmanın verdiği sevinçle, bir sergi açıp üzerine para attılar. Toplanan paralarla da dergahın kapısına bir çeşme yapıldı.

Bugün halkın dilinde kalmış hikayelerden biri de şudur:

-Zamanın kaytan bıyıklı, bıçkın uçan gençlerinden bir grup, ellerinde testiler ile kiraz bahlarına alem yapıp, eğlenmeye giderlerken, yolda bu Veli Hasan Sezai Hazretlerine rastlarlar. İçlerinden biri, latife olsun diye, o'na şöyle der:

-Sezai baba testilerimize gözünüz ilişti, amma kusura bakma içinde şerbet vardır. İstersen sende gel beraber içelim... O da:

-Her kuş kendi sürüsünde uçar, evlat sizler gençsiniz, şerbetlerinizi güle güle içiniz, der.

Gençler bu cevaptan memnun, güneşli bir ilk bahar sabahında neş'e ile, kiraz bağlarına giderler.Çilingir sofrayı kurarlar, şarap testilerini ağaç gövdelerinden getirirler, elden ele bardaklar doldurulur. Zevklerine payan olmayan delikanlılardan biri, bardağını yudumlarken, birden yutkumur, durur!

-Acaba, ben mi yanlış tattım? der.

Bir testiye, birde bardağa bakar, hayretle bir daha yudumlar

Arkadaşlarına şaşkınlıkla der ki:

-Çocuklar, bakın bakalım, bu şarap değil, şerbet yahu.

Hepsi merakla tadarlar ki, gerçekte öyle... hayret ve heyecanla diğer testiden de içerler, hepsi al, akılcı misali buz boncuğu gibi misk kokulu şerbet...

-Aralarında münakaşaya girerler, biri:

-Yanlış, fiçiden almıştır...

diğeri: "Israrla":

-Bu testileri ben aynı fiçiden doldurdum!... der.

-İnanmazsamız gelin Edirne'ye dönelim!... derler ve bakarlar ki, gerçekten o fiçilerdeki şaraptır.

Hemen akılları suya eren gençler, Hazret-i Hasan Sezai'nin kerametiyle içtikleri şarabın şerbete dönüştüğünü anlarlar ve hemen tövbe edip dergahına derviş olurlar.

Hasan Sezai Efendi'ye ait, başka bir rivayet ise şöyledir:

Günlerden bir gün Hasan Sezai gibi, bir mutasarrıfın (Tasavvufu uğraşan, sofu olan) sohbetlerinde bulunmayı arzulayan devrin vilayet erkanından bir topluluk, güle

çok meraklı olan bu gül yüzlüyü görmeye gelirler, ulu zat, kemali edeple kapıda misafirlerini karşılarken gelenlerden biri, sevinç ve heyecanla:

-Efendi hazretleri sizin güllerinizi görmeye geldik! der. O da kendisini ziyarete gelenlerden memnun:

-Maddi güllerimizi mi? Yoksa mana güllerimizi mi?... diye sorar.

Misafirlerle kibarca:

-Her ikisini de efendim... derler.

Bu kısa konuşmadan sonra bahçeye buyur edilirler. Hazreti Hasan Sezai'nin bir nazarıyla, sanki hepsi, mana aleminde yaşıyorlarmış gibi, bahçedeki erik, badem, elma, kayısı ağaçlarını renk renk sarmaşık gülleri içinde görüp, güzellik ve kokusundan mest olurlar.

İç salona girildiğinde, üstadın talebelerini de gül ve bülbüller arasında, hali firak ile iştiyatta görürler. Gördükleri bunca güzel kerametler karşısında ulu zata hayran kalıp, ona gönülden bağlananlardan olurlar.

Hasan Sezai Hazretlerinin, hayatında pek çok kerametleri görüldüğü gibi vefatından sonra da, böyle fevkalade halleri ve kerametleri çok görülmüştür.

Vefatından yüz sene kadar sonra (1838'li yıllar) kabrini su basmıştı. Dergahın bulunduğu yerdeki camiin hatibi, rüyasında bir kaç defa ikaz olundu. Bunun üzerine, hürmetle ve hükümetinde malumatı olarak tasavvuf ehli zatların huzurunda besmele ile kabir açıldı. Bu arada Hasan Sezai'nin cesedi görüldü. Vefatından sonra, aradan yüz sene geçmiş olmasına rağmen vücudu eskisi gibi duruyordu. Kabirden alınıp, yan tarafta bir odaya konuldu. Oraya konulduğu anda etrafı çok güzel bir koku kapladı. Kabir tamir edilip, ve su basması önlendikten sonra tekrar aynı kabre defin olundu. Bu hali gören ve duyanların muhabbet ve bağlılıkları daha da arttı.

Sefinet-ül evliya kitabının müellifi Hüseyin Vassaf Halveti şöyle anlatır: "1900 senesinde, Sezai Hazretlerinin türbesini ziyaret için, Edirne'ye gitmiştim. Ziyaret

esnasında duyduğum, hissettiğim manevi haz, pek yükseldi. Başucundaki taşın üzerine kutupluk alameti olmak üzere, siyah bir sarık sarılmıştı. Bu ziyaretim manevi bir hava içerisinde geçti.

Edirne'ye daha sonraları bir kaç defa gittim. Son ziyaretim 1922 yılında oldu. Sezai Efendi'nin, güzel kokulu, türbesini ziyaretle şereflendim. O sırada türbeye bakmakla vazifeli olanlar, her nasılsa, dünyaya düşkün kimseler olduğundan, onların alakasızlığı sebebiyle türbe bakımsız bir haldeydi. İçeriye örümcek ve tozlar kaplanmıştı. Ciltleri bozulmuş, sayfaları eskimiş Kur'an Kerimler de ortalıkta duruyordu. Bu duruma çok üzüldüm. Hatta bir kimse içeriye kadar girmiş, sandukanın üzerinde örtülü bulunan değerli kumaşın yarısını keserek götürüp satmış. Bunu öğrenince üzüntüm daha da arttı. Çok mahsun oldum. Böyle, yüksek bir zatın türbesinin, bu derece bakımsızlık içinde bulunması ne kadar acaydi. Maballi vakıfların bozulması ve dergaha bakanların geçim derdine düşmeleri türbeye hizmeti aksatmıştı. Hemen türbeyi temizlemek için, teşebbüse geçtim. Allahü Teala'nın izni ve yardımıyla türbeyi layık olduğu hale getirdik.

Edirne'de Hasan Sezai hazretlerinin torunlarından olan ve bugün 75 yaşında olan Ruşen Görgün Bey'den bizzat dinlediğim kerameti şöyledir.

1950 yılında Ruşen Görgün Bey'lerin kapısı bundan yirmi yıl kadar önce sıcak bir yaz öğlesinde çalır.

Bakarlar ki, faytonla gelmiş bir albay... İçeriye buyur edilir... Hoş beşten sonra, albay söze başlar. Evdekiler, merakla dinlerler:

-Efendim, ben ta, Kars'tan geliyorum. Bundan bir süre önce üç gece üst bir zat bana görünerek:"Kabrimi su bastı, rahatsız oluyorum, tamir ettir!... dedi ve adının Edirneli Hasan Sezai olduğunu söyledi. Bende, büyük bir heyecana kapılarak izin alıp geldim. Bugün sordum, soruşturdum ki, gerçekten burada böyle bir zat varmış, Ahfadı olarakta sizleri söylediler. Rahatsız edişimin sebebi de budur, efendim! der.

Büyük bir heyecana kapılan evdekilerle birlikte ulu velinin türbesine gidilerek ustalara açılır. Birde bakarlar ki, hakikaten kabir su içindedir. Büyük bir saygı ve ihtimamla gereken tamirat yapılır ve bu gerçek olayda erenlerin madde de ölüm mana da

bir olduklarının en güzel örneklerinden biri olarak, gönüllerden, gönüllere, nesillerden nesillere devam edip gidecektir.

Zahiri ve batıni ilimlerde zamamın eşsiz bir islam alimi olan Sezai hazretleri ayn dergahta tam 38 yıl halkı doğru yola çağırmıştır. Hasan Sezai hazretlerinin, çeşitli kişilere yazdığı mektup ve şiirlerden, kendisinin geniş bir çevresinin olduğunu ve beş yüz binin üzerinde evli müridi olduğunu, devlet büyüklerinden halka, alimden cahile, zenginden fakire herkese hitap ettiğini, ancak bu vazifeyi yerine getirirken, yine yüce Resul ün (S.A.V) "Kişiyi anlayacağı dilde hitap ediniz" sözüne sadık kaldığını anlamaktayız.

Sezai hazretlerinin çocuklarından bir oğlu ile bir kızının adları bilinmektedir.

Oğlu Mehmet Sadık, babası öldükten sonra onun yerine şeyh olmuş, Edirne'de ayn dergahta 24 yıl görevini yürütmüş, 1761 yılında mevkini oğlu Çelebi Hasan Efendiye bırakarak, Mora'daki memleketi Gördes'e gitmiştir. Çelebi Hasan'dan sonra sırasıyla kızının oğlu Şeyh Mahmud Efendi ve Şeyh Mahmud'un kardeşi Ahmed Efendi, onlardan sonrada Şeyh Mahmud'un kızının oğlu Şeyh Mehmed dergahan şeyhi olmuşlardır.

Kaynakların verdiği bu sıralamadan anlaşılıyor ki, Sezai Hazretlerine duyulan engin hürmet ve bağlılık, hazretin ölümüyle son bulmamış torununun torununa devam ede gelmiştir.

Evliyalık ve alimliği yanında başarılı bir şair olan Sezai Hazretleri'nin şiirleri, üslup ve ifade yönünden kusursuzdur. Hasan Sezai Efendi, zengin ve çeşitli kaynaklara sahip olan divan edebiyatının inceliklerine vakıf olduğu gibi, tekke edebiyatının incelik ve özelliklerini de çok iyi bilmekte ve tasavvufi bilgileriyle, cinaslardan şiirlerde ustalıklarla faydalanmaktadır. Sezai Hazretlerinin bazı şiirleri, Şeyhi La'li Fenai ve Niyazi-i Mısri Hazretlerinin bazı gazelleriyle benzerlik göstermektedir.

Hemen bütün divanlarda işlenen ana tema, Allah aşkı, geçilmesi gereken aşamalar, gurbet, hasret, ayet ve hadislerle ilgili mısralar, peygamber kıssaları, büyük veliler ve mitoloji kahramanlarına Sezai Hazretlerinin divamında da rastlamaktayız.

Sezai Hazretleri mükemmel bir şair olduğu gibi iyi bir nasirdir de. Mektupları, tarihi değerleri yanında yaşadığı çağın nesir uslubunu içine alması yönünden de önemlidir. Mektuplardaki uslub ve ifade yazıldıkları kişilere göre, farklı bir içerik göstermekte, devlet büyüklerine, ilim adamlarına ve tarikat şeyhlerine yazdığı mektuplar ile oğluna, halife ve müritlerine yazdığı mektuplar arasında dil ve uslub bakımından farklar vardır. Birinci guruptaki kişilere ilim diliyle hitap eden Sezai Hazretleri, diğerlerine daha sade ve daha samimi bir dil ve uslub kullanılmış aynı zamanda halk arasında kullanılan ifade ve atasözlerine de sıkça yer verilmiştir.

Hasan Sezai Hazretleri'nin eserlerinden örnekler:

Divan'dan birkaç örnek:

- 1-Derghinde bir yüzü kare kulum ben ya ehad
Rahmetin saillerinden bir kulum ben itme red
- 2-Kalmışam rahî mezellet içre çü tenha garip
Dest-gir ol al elim kaldır bana eyle meded.
- 4-Tarikat putasının kimyası Gülşeni'lerdir
Maarf lüccesinin aşinası Gülşeni'lerdir
Bu erbabın melamet üzredir can başları ey dil
Anıçtın ehl-i aşkın müntehası Gülşeni'lerdir
- 5-Gülşeniyim nisbetim gülzardır
Bülbülüm karım hemişe zardır
Andelibim öyle bir gülşende kim
Gölleri ol gülşenin bi-hardır
Nev-be-nev eşharın izhar etmede
Bir gelur sanma gelen tekrardır
Aydın olsa gülşenim itme acep
Ruşeniye intisabım vardır.

b) Kitabesi:

Türbenin giriş kapısı üzerinde bir kitabe yer almaktadır. Kitabe Osmanlıcadır (Resim 41).

منبع فیض هدایت در مقام کلینے جای امن آباد میسر در اسلام کلینے
صورت ارباب سیر کلینے معنوی السلام میسر چونکہ کلام کلینے

Menba-1 feyz-i hidayettir, Makam-1 Gülşeni
Cay-1 emn-abad imiş, dar-üs selam-1 Gülşeni
Suret erbabı Sezayı anlamaz, nutk etsede
Manevi ilham imiş, çünkü kelim-1 Gülşeni
sene 1151 (1738/39)

Türbenin ön cephesinde yer alan iki pencere alınlığının üst ortasında arapça bir kitabe vardır (Resim 42).

استقامت العارفين والارباب
التي هي من العارفين والارباب
التي هي من العارفين والارباب
التي هي من العارفين والارباب
التي هي من العارفين والارباب

- 1 - Haza makamu kutbül arifin ve zuhrul-vasilin
- 2 - Eş şeyh Hasan Sezai kuddise sirtühül ali
- 3 - El arif el kamil el mürsid fi tarikati'l -Gülşeniyye
- 4 - Ve bena beyti'l-mübareki sahibü'l-asar Ahmed Efendi.

Türbenini giriş kapısının bulunduğu yan cephede yer alan penceresi üzerinde Osmanlıca bir kitabe görülmektedir (Resim 43).

ای شاد و سیر ایستاد در دامن کلام چون کلینے هدایت در مقام کلینے

- 1 - Eya şah-ı resül rahm et Sezayi dermendindir
- 2 - Kapun bekler kadimi hizmetinde pir-perverdir.

c) Mimarisi:

1151(1738/39) yılında, Hasan Sezai Efendi için yapılan türbe, kareye yakın dikdörtgen planlı kapalı türbedir (Resim 39).

Bugün türbenin bulunduğu yerde Hasan Sezai Efendi'nin şeyhleri olan La'li Fenai Efendi ve Aşık Efendi'nin ahşap sandukalarının bulunduğu bölüm ile daha önceden burada varolan dergah caminin yıkık minaresi ve mezarlık yer almaktadır (Resim 40).

Türbe kareye yakın dikdörtgen plan gösterir. Ebatlar 4.21 X 4.42 m'dir. İç mekanda 70 cm genişliğinde bir mihrap ve mihrabın solunda 85 santim genişliğinde dikdörtgen bir niş bulunmaktadır.

Türbenin Sezai Efendi'nin Şeyhleri'nin sandukalarının olduğu bina ile, türbe arasında, iki kapıyı birleştiren bir geniş kapı vardır. Giriş kapının üzerinde kitabe yer almaktadır. Türbenin asıl giriş kapısı üzerinde Hasan Sezai Efendi'nin tuğrası bulunmaktadır (Resim 44)

Türbenin ön cephesinde 2 adet pencere yan kenarların birinde bir adet pencere vardır. Türbenin pencerelerinin üzerinde basık tuğla sivri kemer ile çevrelenmiş taş alınlıklar vardır. Günümüzde bu alınlıklar sıvalı olup, beyaz badanadır.

Silme ile sonuçlanan saçağın üzerinde yeşil renge boyanmış bir kubbe yer almaktadır.

Malzeme olarak kesme taş kullanılmıştır. Ancak pencere sağır kemerlerinde tuğla kullanılmış olup, giriş kapısı üzerinde tuğla kirpi saçak görülmektedir.

Kubbeye geçiş ögesi olarak pendentif kullanılmıştır(Resim 45)

Türbenin mihrabı olup reveği yoktur. Ancak günümüzde, tek kurma çatılı giriş mekânı görülmektedir.

Türbenin içinde, günümüzde Hasan Sezai Efendi'nin, yeni yapılmış mermer lahti bulunmaktadır(Resim 46)

Hasan Sezai Efendi türbesi Edirne' de ziyaret edilebilen en bakımlı türbedir.

d) Süslemesi:

Türbenin iç mekânında süsleme yoktur.

2.ADI	: ŞEKMETİ MEHMET EFENDİ TÜRBEŞİ (KIZ TÜRBE)
YAPTIRAN	:Bilinmiyor
TARİH	:1181 (1767/68)
MİMARİ	:--.
PLANI	:Dikdörtgen planlı, beşik tonozlu, kapalı türbedir.
BULUNDUĞU YER	:Kıyıkta, Muradiye - Noktacı Camii Sokagındadır.
ADA	:337
PARSEL	:2
PAFTA	:135

BİBLİYOGRAFYA :

Anonim; Şekmeti Mehmet Efendi, *Evlialar Ansiklopedisi*, C.11, İst. 1992, s.190

a) Banisi:

18.yüzyılda yetişmiş Edirne evliyalarındandır. Muradiye Camii hatibiydi. Doğum tarihi bilinmiyor. 1181 (1767/68) yılında vefat etmiş olup, türbesi Orta Çukur Mahallesi Kız Türbesi sokakta kendi yaptırdığı Hatip Camii bahçesindedir. Camii günümüze ulaşmamış olup Kız Türbesi diye bilinir.

b) Kitabesi:

Kitabesi yoktur.

c) Mimarisi:

Şekmeti Mehmet Efendi'nin 1181(1767/68) yılında yapılan türbesi bugün Kıyık'taki bir evin köşesine bitişik olarak kalmıştır.

Türbe Dikdörtgen planlı, kapalı türbedir. Dikdörtgenin kenarları 3 m ile 4.05 m'dir.

Planın uzun kenarının biri sağır olup, diğerinde iki dikdörtgen pencere yer alır. Kısa kenarın birinde pencere, diğerinde ise kapısı yer almaktadır. Türbenin giriş kapısı, yanındaki evin duvarına bitiştiği için sonradan kapatılmıştır.

Pencerenin üzerinde, tuğla dolgu alınlıklar yer almaktadır. Tuğla dolgu alınlıklar, taştan sağır bir sivri kemer ile çevrelenmiştir (Resim 47).

Türbenin üst örtü sistemi beşik çatıdır.

Malzeme olarak dış mekanda kesme taş kullanılmıştır. Yalnızca pencere alınlıklarında tuğla dolgu kullanılmıştır.

Türbenin mihrabı yoktur.

Türbenin içinde Şekmeti Mehmet Efendi'nin ahşap sandukası bulunmaktadır. Sandukanın kaidesi yoktur (Resim 48).

d) Süsleme:

Türbenin süslemesi yoktur. Beşik çatının içi günümüzde sıvalı olup beyaz badanalıdır (Resim 49).

3.ADI	: KOYUN BABA TÜRBEŞİ
YAPTIRAN	:Bilinmiyor
TARİH	:1195 (1780/81)
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Dikdörtgen planlı, kapalı türbedir.
BULUNDUĞU YER	:Eski İstanbul yolu, Göl mahalle Kanlı Pınar mevkiğindedir.
ADA	:539
PARSEL	:4
PAFTA	:114

BİBLİYOGRAFYA :

Anonim; Koyun Baba, *Evlîyalar Ansiklopedisi*, C.8, İstanbul 1992, s.3 / Meriç, Rıfık Melül; "Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında" *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I*, İstanbul 1963, s.481 / Seçkin, Necati; *Edirne Evlîyaları*, İstanbul 1971, s.59

a) Banisi:

Koyun Baba, Naşibendi tarikatının büyüklerindedir. Kendi adım taşıyan tekkesinden herhangi bir eser kalmamıştır.

Koyun Baba'nın türbesinde üç mezar daha vardır. Biri, sahibel el hac Ahmed bin Hasib'dir, ki tarih-i vefatı 1032 (1622/23)'dir. Bu zat tekkenin Bani-ni ula olacaktır. İkincisi, Üskadari ve Hedai eşşeyh Mahmud Efendi zate Şerife kıymeti Rukiye Hatun olup, seng-i mezarında tarih-i vefatı 1131 (1718/19)'dir. Üçüncüsü Eşşeyh Mustafa Efendi Nakşibendi Koyun Baba zadedir ki, tarih-i vefatı 1195 (1780/81)'dir.

Tekke kurucusu, Koyun Baba'nın ölümüne şu tarih düşürülmüştür:

Dehr-i kasaba, Koyun Baba'yı kurban eyledi

Koyun Baba ile ilgili halk arasında anlatılan bir rivayet şöyledir:

Büyük bir suçtan ötürü, zan ve iftira ile iki candan arkadaşın, günahsız olarak idamına karar veriliyor. Edirne'de, İstanbul yolu Caddesinin, Kanlıpanar denen yeri siyaset meydanı imiş. İdamlıkların boynu orada vurulur, başlar yokuş aşağı yuvarlanmış. İkisinden biri diyor ki:

-Biz böyle bir suçu işlemedik, bizden ne istiyorsunuz?

İnfaz ile görevli olanlar:

-Sizin ölmenizi istiyoruz, deyince, onlar da:

-Madem ki ölmenizi istiyorsunuz...Siz zahmet etmeyin, biz kendimiz gideriz, derler ve hemen orada kibleye dönüp, secdeye varırlar ve bir daha da kalkmazlar...

Bakarlar ki, gerçekten sözlerinde durmuşlar ve öbür aleme ulaşmışlar, halkda: "Hey... ne koyun gibi insanlanmış" deyip, onları erenler listesine geçirip adlarına Koyun Baba demişler ve oraya bir türbe yapmışlar.

b) Kitabesi:

سپارش ایله دی تجریدی بند و نصحتله
نتیجه خیره سوق ایتدی اول سلطان جهانگیری
هماندم واقعه بو خانقاهی اول شب آگاه
أساسندن بنایی ایله دی همتله تدبیری
عجب عالی تفدر عرفیا اول شیخ کامل کیم
دگامنی یا کرامت آله تاریخ تکیه تعمیردی

سنه 1173

- 1 - Sipariş eyledi teodidini pend-ü nasihatla
- 2 - Netice hayre sevk etti o sultan-ı cihangiri
- 3 - Hemandem vakıa bu hankahı ol şeb-i agah
- 4 - Esasından binayı eyledi himmetle tedbiri
- 5 - Acep ali nefestir Örfiya ol şeyh-i kamil kim
- 6 - Değil mi ya keramet ana tarih tekye ta`miri

Sene 1163 (1749)

Koyun Baba'nın Sultan II. Mahmud Han'a rüyasında görünüp, türbesini tamir ettirmesini söylemesi üzerine türbenin tamir ettirildiği kitabede yazılıdır.

c) Mimarisi:

Türbe dikdörtgen planlı olup, kapalı türbe gurubuna girmektedir. Türbenin boyutları 4.34 x 4.67 m'dir. Türbenin bir penceresi ve giriş kapısı vardır. Üzeri kiremit çatıyla örtülüdür (Resim 50).

Türbenin içinde üç mermer lahit yer almaktadır (Resim 51).

Türbenin duvarları beyaz badana olup oldukça harap durumdadır.

d) süsleme:

Türbenin iç mekânında herhangi bir süsleme yoktur.

**2 - GÜNÜMÜZE ULAŞAMAYAN EDİRNE
TÜRBELERİ**

**A - TÜRBESİ YIKILMIŞ OLUP GÜNÜMÜZE MEZARLARI
ULAŞAN EDİRNE TÜRBELERİ**

1.ADI	: <i>VİZELİ HAMZA ÇELEBİ</i> (Edirne'li Şair Hayali Bey) TÜRBESİ
YAPTIRAN	:Hayali Mehmed Bey
TARİH	:964 (1556/57)
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbe yıkılmış olup, Uzunkaldırım'da bugün yıkılmış olan Vize Çelebi Cami Haziresindedir.
ADA	:-
PARSEL	:-
PAFTA	:-
BİBLİYOGRAFYA	:

Kazancıgılı Ratip. *Edirne Mahalleleri Tarihçesi* (1529-1990) İstanbul 1990, s.12 / Meriç, Rıfık Melül:"Edirne'nin Tarihi Mimari Eserleri hakkında" *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I*, İstanbul 1963, s.482 / Onur, Oral: *Edirne Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler*, İstanbul 1972, s.35-38

a) Banisi

Hayali XVI. yüzyılın Fuziliden sonra gelen en büyük şairlerindedir. Adı Mehmeti ünvanı Bekar Memi'dir. Selanik yöresinde Vardar'ın Yenice kasabasında doğmuştur.

Hayali, Edirne'ye geldikçe, Kanuni Sultan Süleyman'ın övgü ve beğenilerini toplardı. (Sözü dilde hayali gözde kaldı) ölüm tarihi olup, 964(1556/57)'dir.

Hayali Mehmet Bey, Kanuni'ye yazdığı bir kasidesinde, dedelerinin Rum diyarına nasıl geldiğini anlatır.

Diyarı Rumda bir karye vardır
Anun etrafı kuhistana benzer
İkibin üçyüz akçe yazusu var
Ne nasıl çün hat-ı hubana benzer

Cıvanında yatur ecdad-ı paküm
Ki ben la'l oldum anlar kana benzer

Hayali, Edirne'de, Uzunkaldırım'da dedelerinden kalma Vize Çelebi avlusunda gömüldü olduğuna göre, kasidede adı geçen karye (Diyar-ı Rum)'nın Vize olması gerekir. Unvanı bekar Memi olarak geçiyorsa da, evli olduğu ve oğlunun Edirne'nin ünlü şairlerinden Ömer Bey, şu kıtasında belirtilmektedir.

Bir Hayali-zade benden vardur ey Şah-ı kerim
Anası Hak rahmetinde kendü kalmıştır yetim.
Dergehün derya sentün zatun güneş ruşen bu kim
Ka'r-ı deryada güneşden nur alur dürr-i yetim

Mezartaşında, yazıları bulunmayan Hayali için, Arşi Çelebi şu tarihi söylemiştir.

Hayali kim gazel sıyt ü sadasın
Tamamet nûh kıbab-ı çarha saldı
Çekip şimşir-i şî'ri-ibdanı
Hezaran pehlivamı nazma çaldı
Bu meydan içre sultan-ı cihandan
Semend-i tab ile ögdüller aldı

Yumup göz sahil-i hestiden ahır
Adem bahrına mahi var daldı
Dedi arşi işüdüp ane tarih
Sözü dilde, Hayali gözde kaldı

964 (1556/57)

Tafsil-i Aşık Çelebi Tezkiresinde yazılmıştır.
Bu şiir onundur.

ŞİİR

Kaldı numune dehre cihan-ı harabdan
Berg-i hazan haza'in-i Efrasyab'dan
Şair Hayali'nin şu sözü çok ünlüdür.

Mahbub olur ki hattı gelir bin civan değer
Geçmiş zaman olur ki Hayali cihan değer

Şair Hayali Mehmet Bey'in Edirne Selimiye Kütüphanesinde "Divan-ı Hayali" (22 SLM 2102) oldukça ünlüdür. Mehmet Hayali, divan şiirine yeni buluşlar ve temalarla ata sözlerine bir renk ve ses getirmiştir.

Mehmet Bey, derviş karakterli ve çok kanaatkar bir kişiydi. Kendisi, padişah huzurunda iken, daima gözleri yerde, bakıp susmayı tercih eden bir kişi olarak tanınırdı. Padişahın bir çok paraca hediyelerini aldığı halde, dünya isteklerinden uzak yaşadığını şu mısra açıklamaktadır.

Bir bezn-i hasa mahrem olubdur Hayali kim
Açılmaz anda gonca-ı Cennet hicabdan

Padişahın sevilen nedimlerinden olan Hayali Mehmet Bey için, tarihçi Aşık Çelebi şunları söylemiştir. "Padişahın avucundan yemini yiyen ve onun kolunda gezen bir şahin"

Hayali Mehmed'in bir Gazeli

Cihannara cihan içindedir, arayı bilmezler
O mahiler ki derya içredir, deryayı bilmezler
Harabat ehline duzan azabın anma ey zahit
Ki bunlar ibn-i vakt oldu gam-ı ferdayı bilmezler
Şafakgun kan içinde dağıcı seyreyler aşıklar
Güneşten zerre görmezler felekte ayı bilmezler
Hamide kadlerine rişte-i eşki dakup bunlar
Atarlar tir-i maksudı nedendir yayı bilmezler
Hayali fakr şaline çekenler cism-i uryan-ı
Anında fahrederler atlasü dibayı bilmezler.

Hayali Mehmed Bey'den başka bir kıt'a:

Kadimi aşinalardan görüp biganelik resmin
Vefa ümmidine biganelerle aşına oldum
Hayali'ye ait başka bir dörtlük:

Dili sad-pare iden gamze-i mekkaresidir
Beni avare iden zülf-i siyah-karesidir
Va`de-i busu kenar etdi dili pareleyüp
Ol ciger paresinin bu dahi bir paresidir.

Bu gazelde onundur:

Fer veren maha cernal-i bakemalindir senin
Mihre hançerler çeken iki hilalindir senin
Canına aşıkların ey laleruh dag-i bela
Ol leb-i canbahşının üstünde halindir senin
Kase,i humi muhabbet eyleyip her dağımı
Cismimi zeyneyleyen idi visalindir senin
Gerdeninde zülfünü gördüm sual ettim dedi
Ey fütade buynuna düşmüş vebalindir senin
Gayrilerle yarıdır şimdi Hayali der isen
Haşelillah padişahım ol hayalindir senin

Şu Gazel de Hayalinindir:

Arızım meyden arazkiz olsa ey hur-i cemil
Sanırım cennette tugyan eylemiştir selsebil
Afitabı nice teşbih ideyim ruhsarına
Sen saadet nurusun, ol hake düşmüş bir zelil
Tak-ı arşa nerdüban olursa perr-i Cebreil
Bezimde bir perde açtı çengi ışkından senin
Düştü nageh perdeden taşra hezaran kal ü kil
Reşk-i a`dadan Hayali çekme zahmet, sabır ol
Eyledi Hakk ateşi Nemrûde gülzar-ı Halil
Hayali Mehmet Efendi'nin bazı Naat'ları:

Aftabı nice nice teşbih edeyim ruhsarına
Sen saadet nûrusun, o yere düşmüş bir zelil

Ayine her gün koyar dildan tenha koynuna
Naz ile Yusuf girer guya Züleyha koynuna

Anzın meyden arak-riz oldu ey hur-i cemil
Sanırım cennet' te tugyan eylemiştir sersebil

Nedir can kim anı sen nazenin canane vermezler
Sana aşık olanlar can ile cana, ne vermezler

Hamdır meyve-i vashım deme, mebzûl olmaz
Sanma ey nahl -i cefa kurtarasın ol olmaz

Ben ol baz-ı hûma-saydım ki alem mûrg-zarında
Nice anka' a gibi yavru uçurdum aşyamımdan

Ruz-ı rüşenden n'ola pür-nûr olursa şamımız
Mîhr-i alem-tabdan yaktı çerağı canımız

b) Kitabesi:

Kitabesi yoktur.

c) Mimarisi:

Türbe günümüztde yıkılmış olduğundan mimarisi hakkında bilgimiz yoktur.
Ancak mezarı günümüze ulaşmıştır (Resim52-53).

Badi Efendi 19. yy'da Edirne'deki türbelere ait verdiği listede, Şair Hayali Bey Türbesinin adını ve yerini de belirtmiştir. Bu listede, türbe, Kirişhanede Vize Çelebi camiinin haziresinde gösterilmiştir.

2.ADI	: KABULİ ŞEYH MUSTAFA EFENDİ TÜRBESİ
YAPTIRAN	:Kabuli Mustafa Efendi
TARİH	:1124 (1712)
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbe yıkılmış olup Meydan Mah. Kabuli Baba sok. No:13 Evin bahçesindedir.
ADA	:710
PARSEL	:10
PAFTA	:120

BİBLİYOGRAFYA :

Anonim; Kabuli Mustafa Efendi *Evlialar Ansiklopedisi*, C.7, İstanbul 1992, s.360-362 / Meriç, Rıfık Melül:"Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında" *Türk Sanat Tarihi araştırma ve İncelemeleri I*, İstanbul 1963, s.481 / Seçkin, Necati: *Edirne Evliyalari*, İstanbul 1971, s.18-22.

a) Banisi:

Edirne Evliyalarından ve Rufai tarikatı büyüklerindedir. Doğum tarihi bilinmemektedir. 1124 (1712) yılında Edirne'de vefat ederek, ismiyle anılan, dergah'a gömüldü.

İlk tahsili ve gençliğiyle ilgili bilgi bulunmamaktaysa da, iyi bir tahsil ve terbiye gördüğü anlaşılmaktadır.

Kabuli Mustafa Efendi, Edirne'de mahkeme başkatibi olarak görev yapmaktaydı. Diğer yandan da, devamlı olarak evliyaların hayatlarını ve menkıbelerini okumakta ve hep onlar gibi olmaya gayret etmekteydi.

Mustafa Efendi, Selimiye camii yakınlarında bir dergah yaptırmıştır. Halk kendisine, toplumdaki kötülükleri düzeltip, herkese nasihat ettiğinden ve yine herkesi

her haliyle kabul edip, güzel muamele gösterdiğinden, kendisine Kabuli hazretleri, adını takmışlardır.

Kabuli Mustafa Efendi'nin, Kenzül-Esrar, Musiletü'l-Hidaye, Müşkil-küşa gibi eserlerle bir de Divan'ı vardır.

Necati Seçkin, Kabulü Mustafa Efendi ile ilgili, halk arasında söylenen rivayetleri şöyle derlemiştir:

"İşte Edirne tarihinde büyük yer tutan Eski Camiide ünü yaygın bir ulu kişi insanları, Tanrı sevgisiyle buluşup, kardeş olmaya, yükselmeye, iyilikler ve doğrulukları eyleyerek mutlu olmaya çağıran konuşmalar yaparmış.

O arada Yıldırım Semtinde bir çoban da, gönlüne düşen Allah sevgisi ile yanar, gece gündüz yalvarır, yakarırmış.

-Yarabbi beni evliyadan eyle, senin veli kullarından olayım...

Bir gün sürüsünü arkadaşına emanet etmiş, öğleye yakın Eski Cami'ye gelmiş. Cami hınca hınç dolu, halk o ulu zatı dinliyorlarmış.

Dışardaki musluklarda abdest almış olan çoban çanaklarını eline almış, camide bulunduğu bir yere ilişmiş. Kürsüden ışıklı iki göz çobanın üzerinde gezinmiş.

Konu birden değişmiş ve o ulu Veli şöyle demiş:

-Bazı insanlarda vardır ki, Allahın veli kulu olmayı isterler. Ben Onlara dedim ki: "Her hal ve hareketini Allah'a ibadet kaydettiren insan, Allah'ın velilerinden olur."

Çoban:

"Hah... Benim doldu der!" der... Namazdan sonra çanaklarını kavrar, camiden koşarcasına insanlığın iyiliğine, hizmetine, doğruluğa, ilme ve tüm sevgiye doğru çalışmaya gider.

Nerede bir yoksul görse maddi, manevi yardım eder, yabani ağaçları aşlar, yolda gördüğü çalı ve taşları kenara iter, sakat yaralı hayvanlara bakar, işleri yarım kalanların işlerini tamamlar, ücretsiz, külfetsiz her anın hak namına hayr ile geçirir. Onun bu örnek davranışlarına hayran olup, etrafında toplananlara da zaman zaman dilimin döndüğünce dermiş ki:

-Hayrat et kendini, hakka makbul ol...

Ey dostlar, her şey Rabbin sevgisinden var oldu. O var'a hizmet, o büyük yare hizmettir.

Kim olursa olsun, eliniz, ayağınız tutarken, gücünüzle hayra hizmet edin, gücünüz yoksa, güler yüz ve tatlı dille gönül alıcı olun. Onu da yapamazsamız, kalbinizden iyilikleri dileyin... Rabbin sevdiklerine hizmet, Allah'a ibadettir...

İşte, maddi manevi varlığımı sevgili Yaradana adayan bu çoban, halka ve mahlûkata şefkatinin karşılığını, kat kat görmekte gecikmez.

Derken bu güzel hayırlı kişiye maddi manevi yardımlar artar, Selimiye Camii kuzey-doğu semtinde bir dergah açar. Artık adı, toplum içindeki kötülükleri düzelttiğinden, herkesi her haliyle kabul edip, arttığından ötürü "Kabuli Hazretleri" olmuş.

Etrafındaki sevgi, saygı halesi güzelleşerek her geçen gün daha da artmış, genişlemiş.

Kendini toplum içinde terk edilmişlerin, gariplerin ve yoldan şaşmışların hizmetine vermiş. Geceleri tebdili kıyafet edip, içki içilen bazı yerleri dolaşır, kurtarıp anınması gerekenleri bulur, onlarla halleşip, dertleşirken karşısındakine:

-Seni bu fena durumdan, işsizlikten, gariplikten, yanlış yollardan ancak Kabuli Hazretleri kurtarır.

O kişi de:

-Böyle benim gibi bir insan, öyle adamın yanına varabilir mi?

-Evet... gayet tabii. Onun adı Kabulidir, herkesi her haliyle hoş görüp kabul edendir.

Ve mutlaka Kabuli dergahına gitmeye razı eder. Ertesi gün sarhoş bataklık adam, türlü düşünceler içinde huzura giderken, ismiyle kendisine hitab eden bu veli kulun tesirli sözleriyle kendisinden geçer, her türlü kötülüğün bitip yeni bir hayatın başladığına inanarak tövbe eder, göz yaşları döker ve o yaşlar yıllardır gönlünde biriken burkuntuları, acıları yıkar, eritir, temizler.

Onun yanına sağlam bir adam verilir... Noksanları tamamlamır iş ve hizmeti takdir edilir.

Normal insan haline gelen kişiye sermaye verilir, el birliğiyle dükkan açılır, topluma faydası dokunan iyi bir insan kazandır. Her fırsatta bu türlü kişiler Kabuli'nin sevgi ve muhabbet ışığı ile aydınlanarak toplumda iyiler artarken, kötüler ve kötülükler azalmış.

Başka yola düşmüş bir kadını haber alınca, onu da dergahında terbiye edip, tövbe istifardan sonra arıtop, kurtardıklarından biriyle evlendirerek mutlu yuvalar kurarmış. Onun bu hizmetini duyup, bilenler, onu sayar, sever sohbetini överlermiş. Övgüye değer sohbetleri, bugün hala gün görmüş yaşlarımızın ağzından zaman zaman duyduğumuz fevkalade derin ve geniş manalı, özlü sözler herhalde bu ulularımızın sohbetlerinden toplanan incilerden olsa gerektir.

Bu sözler öylesine bir Türk Folklor edebiyeti meydana getirmiştir ki: Onda ne gerçekler dile gelir, içinde ne hikmetler gizlenir.

İsterseniz onların kalplerinden, duyduklarına gelerek, oradan gönüllerde tatlı ürpertiler uyandıran güzel sözlerinden birkaç tanesini sıralayalım.

Kimbilir belkide, bunlardan birini veya bir kaçını, bunlara benzerlerini Kabuli Hazretleri söylemiştir.

-Gördüğün kişi, onu görür, görmez sana Allah'ı hatırlatıyorsa, bilesin ki, o Allah'ın evliyasıdır.

-Her kişi kendini görüp bilmeye gelmiştir, görene, bilene ne mutlu.

-Sen sana verildiğin gibi ol... Bir can, bin can için, bin can bir can içindir.

-Edepli yürü, hayalı konuş, sendeki şeref seni yaratandır.

-Nefs arzunu terket, gamın dağılsın.

-Bir kişiyi çamurdan kurtarmak, bir aileyi kurtarmak gibidir.

-En büyük bahtiyarlık, insanlığın kıymetini bilmektir.

Daha bilemediğimiz neler söylediler ki asırlarca millet benliği içinde, dilden dile, gönülden gönüle yaşamaya devam ediyorlar.

b) Kitabesi:

Günümüze ulaşmayan türbenin kaynaklarda da, kitabesi olup olmadığına dair hiç bir bilgi yoktur.

c) Mimarisi:

Türbe günümüzde yıkılmış olduğundan ve kaynaklarda da mimarisinden bahsedilmediğinden mimarisi hakkında elimizde hiç bir bilgi yoktur. Ancak türbenin mezarı günümüze ulaşmıştır (Resim 54).

3.ADI	: BAŞÇI MUSTAFA EFENDİ TÜRBESİ
YAPTIRAN	:Başça Mustafa Efendi
TARİH	:987 (1579/80)
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbesi yıkılmış olup, Meydan Mah. Eski Haznedar Sinan Bey Camii karşısındır.
ADA	:710
PARSEL	:10
PAFTA	:120

BİBLİYOGRAFYA :

Seçkin Necati; *Edirne Evliyaları*, İstanbul 1971, s.71-72

a) Barisi:

Necati Seçkin'in Başça Mustafa Efendi ile ilgili derlediği rivayet şöyledir:

Türk orduları Avrupa'ya seferler yaptığında, boyu çok kısa, adeta cüce denecek kadar, ufak bir zat, arkadaşlarıyla sefere katılmış.

Düşman hatlarına yakın çadırlarda savaş hakkında konuşulurken, eğlenince olsun diye bu ufak tefek adama arkadaşları;

-Yahu sen ne fuzuli adamsın... Hiç bir işe yaramıyorsun. Git, bari de, bir düşman askeri yakalayıp, esir al, buraya getir, ondan durumları hakkında bilgi alalım... dediklerinde o kahkahalar arasında, hızla çadırdan fırlar.

Arkadaşları, onun danlıp, gücendiğini sanırlar.

Bir süre sonra, irice bir düşman askeri başıyla, gelince arkadaşları hayretle:

-Bu işi sen nasıl becerdin? derler. O da;

-Onların tarafa gittim, ileri karakol nöbetçisiyle ahbablığa başladım, beni kucağına alıp, kendi tarafına götürmek istedi... Ben de keskin bıçağımınla başımı kesip, yere düştüm...

Dinleyenlerden kimi inanmış kimi inanmamış;

-Ammma sen bize onu diri getirecektin? demişler. O da elimi, ortada duran başa uzatıp;

-Konuş bakalım... der. Baş da, bülbül gibi anlatmaya başlayınca, arkadaşları hayret ve korkudan şaşkına dönmüşler.

Kerametini nedeniyle asırlardır kabri, o evin bahçesinde, bakımlı olarak, avlu çiçekleri arasında duruyor.

b) Kitabesi:

Günümüze ulaşmayan türbenin kaynaklarda da kitabesi olup, olmadığına dair hiç bir bilgi yoktur. Ancak mezar taşı üzerinde kitabesi vardır. Bu kitabede,

قد انتقل المرحوم عليه الرحمة الباری
خادم فقرا نقیبندی
باشجری زاده مصطفی افندی
ذاتی
۹۸۷

Kad intekale'l merhum aleyyrahmeti'l-Bari Hadım-i fukara-ı Nakşibendi Başsızade Mustafa Efendi

Fatiha

987 (1579/80)

yazılıdır.

c) Mimarisi:

Türbe günümüzde yıkılmış olduğundan ve kaynaklarda da, mimarisinden bahsedilmediğinden mimarisi hakkında, elimizde hiç bir bilgi yoktur. Ancak mezar günümüze ulaşmıştır (Resim 55-56).

4.ADI	: KIYAK BABA TÜRBEŞİ
YAPTIRAN	:Kıyak Baba
TARİH	:Bilinmiyor
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbesi yıkılmış olup, Kıyıkta, Yeni Kıyak Camii yanında kaldırım üzerinde mezan bulunmaktadır.
ADA	:--
PARSEL	:--
PAFTA	:--

BİBLİYOGRAFYA :

Anonim; Kıyak Baba, *Evlîyalar Ansiklopedisi*, c.8, İstanbul 1992, s.88 / Meriç, Rıfık Melül; "Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında", *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I*, İstanbul 1963, s.478 / Seçkin, Necati;*Edirne Evlîyaları*, İstanbul 1971, s.36-38

a) Banisi:

Kıyak Baba, Edirne'nin fethinde bulunup sonradan adına dergah yapılan gazi dervişlerindendir.

Fetihten sonra, Edirne'de yıllarca, islamiyetin emir ve yasaklarını anlatıp, halkın edebi saadetine çalışmıştır.

Kıyak Baba'nın Edirne'nin fethinde önemli bir görevi olan Rumeli fatihlerinden biri olduğunu anlıyoruz. Adına dergah yapılmasından da asker kişiliği yanında, ermiş bir kişi de olduğunu görüyoruz.

Necati Seçkin, Kıyak Baba ile ilgili, halk arasında söylenen hikayeleri şöyle derlemiştir:

Kıyak Caddesinden, dört kaya bağılılığına yolumuz düşerse, şehrin artık artık dış taraflarına yavaş yavaş yükselerek ulaşırız.

Orada, caddenin sağ kenarında, küçük ahşap minaresiz bir mescidin önünde, ana yola bitişik ulu bir gazimiz yatar. Taa altı yüzyıl geçen bir zamandan beri, mescidine girip çıkanların, yoldan geçenlerin, ona okudukları fatihaları dinleye dinleye....

Orada burada zaman zaman anlatılan bu gerçek hikayede onun için söylenir.

Murad-ı hüdavendigârın ordusu Buçuktepe'ye karargah kurur. Andronopli kalesi yani Edirne, ordan avuç içi gibi görülür. Bizanslılara türklerin çok kalabalık hissini vermek için kendi sayılarının çok üstünde, binlerce öbek ateş, sabaha kadar o sırtlarda yakılarak, kendi sayı ve güçlerinin yenilmezliğini gösterip sulh yoluyla kaleyi vermelerini sağlamak içindi. nitelikim başta da anlattığımız gibi.

Son çare olarak kırk bizans kızı Türk ordusuna gönderilir, onların ahlak üstünlüğüne hayran olarak, kaleyi Türklere verirler.

Edirne'nin alınacağı günün seherinde, Türk askeri bir serdengeçti, sabah makamında yazılmış davudi sesiyle okuduğu ezan ile uyandırır. Bu öyle bir ezan sesidir ki, dağ taş inler, üfür üfür esen sabah yelleri ile bu ses ufuklarda dalgalamır. Sanki Rum'un bu son kalesinin taşı toprağında bu sesi, özlemle dinler.

Bu ses artık, diyar-ı küfrde doğan yepyeni sabahların müjdeli habercisidir.

Otağ-ı Humayumundaki padişah hayran kaldığı o ses ile, kimbilir ne kadar çöşmüş olmalı ki:

-Kıyak ezan okudu Şakir Baba, der.

Bu baba kelimesi Fatihan-ı Rum'a verilen bir isim olduğundan, adı Kıyak Baba diye, Hıdır Baba, Fıtır Baba, Osman Baba, Gürz Baba, Toplu Baba, Kargı Baba Murad Baba, Hilal Baba, Kum Baba... Kesikbaş Baba gibi daha nicelelerinin yanında saygıyla söylenir.

Yüzyıllardan beri de Kıyak semtinin bu kendi güzel, sesi güzel, adı güzel, Kıyak Baba'nın adım taşır.

b) Kitabesi:

Günümüze ulaşamayan türbenin, kaynaklarda da kitabesi olup, olmadığına dair hiç bir bilgi yoktur.

c) Mimarisi:

Türbe yıkılmış olduğundan ve kaynaklarda da mimarisinden bahsedilmediğinden, mimarisi hakkında elimizde hiç bir bilgi yoktur.

1994 yılında yaptığım araştırmada, bugünkü mermer lahit olmayıp, sadece bir kaide ve onun üzerinde bulunan bir baş taşı vardı. 1995 yılında yapılan tespitlerde ise, Kıyak Baba'nın varlığını sürdürmek amacıyla kaidenin üzerine mermer bir mezar yapılmıştır (Resim 57).

5.ADI	: FAZLULLAH PAŞA TÛRBESİ
YAPTIRAN	:Fazlullah Paşa
TARİH	:883 (1478/79)
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbesi yıkılmış olup Ayşekadın İmaret Çıkmazı Feyzullah Sokak. 8 no'lu evin bahçesinde temel kalıntısı halindedir.
ADA	:--
PARSEL	:--
PAFTA	:--

BİBLİYOGRAFYA :

Kazmacıgil, Ratip:*Edirne İmaretleri*, İstanbul 1991, s.73-76 / Kazmacıgil, Ratip:*Edirne Mahalleleri Tarihçesi* (1529-1990), İstanbul 1992, s.41 / Peremeci, Osman Nuri; *Edirne Tarihi*, Edirne 1940, s.145.

a) Banisi:

Fazlullah Paşayı, tarih sahnesinde önce, Gebze Kadısı, sonra da Sultan II. Murat döneminde vezir olarak görüyoruz.

Hoca Sadettin Efendi: "Vezirazamlık makamına getirilen İbrahim Paşa, Rumeli yakasını ele geçirmek için, gerekli hazırlıkları yapmak üzere görevlendirildi. Bu sırada, Gebze kadısı olan, Mevlana Fazlullah'ın yakınlık ve komşuluk dolayısıyla İstanbul tekfurunun dostu oluşunu, gözönünde tutan Paşa, onu Sultan Feriham ile İstanbul'a gönderdi. Rumeliye geçmek için, lazımlı gemileri hazırlaması önerisinde bulundu" diyor.

Aşıkpaşazade, Fazlullah Paşa'nın Akçakoca soyundan gelme olduğunu bildirerek, fetret devrinde aldığı görevlerinden ve II. Murat dönemindeki faaliyetlerinden söz etmekte ve Edirne'de seyyidlere mahsus bir darussiyada yaptığını yazmaktadır.

Ahmed Badi Efendi, Fazlullah Paşa'nın 883 (1478/79)'de vefat edip, mescidinin mihrabı yönünde defnedildiğini yazmaktadır.

Sicil-i Osmanide ise, vefatı, Fatih devri başlarında gösterilmiştir.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı ise, Fazlullah Paşa'nın oğlu ve torunu ile, Gebze'de gömülü olduklarını bildirmekte ise de, günümüzde ne Gebze, ne de Edirne'de bu bilgileri doğrulayacak bir yapısal eser vardır.

Fazlullah Paşa'nın, Ayşe Kadın semtinde, kendi adı ile anılan bir mahallesi vardır. 935 (1528/29) tarihli kayıta bu mahalle: "Mahalle-i darüssiyyade imaret-i Fazlullah Paşa" adını taşımaktadır.

Fazlullah Paşa'nın Ayşe Kadın semtindeki mahallesinde, bir mescidi, tabhanesi ve aşevinin olduğunu, tarih kaynaklarımızdan öğreniyoruz.

Abdurrahman Hibri Efendi, aşevi için:

"Biri dahi, darüssiyyade namıyla meşhur olan imarettir. Bu mahallede yeşil minareli, iki kubbeli bir mescidi dahi vardır ki, her iki tarafında her iki tarafında birer küçük kubbele tabhaneleri dahi vardır" demektedir.

Bu bilgi bizleri, aşevi ve mescit hakkında biraz daha aydınlatıyor ve imaretin tabhaneleri de olduğunu bildiriyor.

Ahmed Badi Efendi'de, aşevinin varlığını yazıyor.

Dr. Rifat Osman Bey ise Ayşe Kadın semtinde darüssiyyade mahallesinde "Fazlullah Paşa'yı atik vakfından cami-i muhteriktir (yanmıştır). Harap minaresi vardır" diyor ve durumu fotoğraflıyor.

Abdurrahman Hibri'nin ve Badi Efendi ve Dr. Rifat Osman'ın ifadelerinden şu sonucu çıkarıyoruz.

1-17. yy'da imaret faaliyettedir ve binalar sağlamdır.

2-19. yy'ın başında, imaret yine ayaktaadır.

3-İmaret 1910'dan sonra, yanmış ve yıkılmıştır. Demek ki, bu imaret uzun yıllar hizmet görmüş, ancak Balkan Savaşları ve Edirne'nin üçüncü işgali sırasında yakılıp, yıkılmıştır.

Seyitler imareti için, gelir kaynağı olarak, Tatarcaktaki üç köyden 65326 ve Edirne'deki emlaktan 8532 akçe ki, toplam 73800 akçelik önemli bir vakıf bağlanmıştır.

Osman Nuri Peremeci ise, Fazlullah Paşa'nın, Demirakbaş soyundan olup Gebze kadısı olduğunu yazar. Yine, Fazlullah Paşa'nın, Çelebi Sultan Mehmed'in, İstanbul padişahı ile aralarında münasebet etmiş olduğu gibi, II. Murad'a da büyük yararlılıklarda bulunduğunu, sonunda da vezir olup, II. Bayezid gününe kadar yaşadığını belirtir. Aynı yazar, "Fazlullah Paşa'nın şimdiki belediye arkasında da, bir mescidi vardır ki yakında yıkılmıştır. Eskiden bir imareti ve diğer bir çok hayratıda varmış. Belediye arkasına Fazlullah Paşa Mahallesi adı da, bundan kalmadır ki, bugün yalnız olarak Feyzullah Paşa mahallesi deniyor.

b) Kitabesi:

Günümüze ulaşamayan türbenin kaynaklarda da Kitabesi olup olmadığına dair hiç bir bilgi yoktur.

c) Mimarisi:

Türbesi yıkılmış olup, Ayşe Kadın İmaret Çıkmaı, Feyzullah Sok. 8 no'lu evin bahçesinde temel kalıntısı halindedir.

Badi Efendi'nin Edirne'de tesbit ettiği, türbelerin içinde Fazlullah Paşa Türbesi de yer almaktadır. Ahmed Badi Efendi Fazlullah Paşa'nın, Darüşseyade mahallesinde, darüşseyade cami haziresindeki türbesinde gömülü olduğunu ve buraya Seyyitler imareti dendiğini belirtiyor.

Osman Nuri Peremeci, Fazlullah Paşa için:

"883 (1478/79) senesinde öldüğü zaman, Seyitler mezarlığı denen yerde yaptığı mescidin önüne gömüldü. Bugün yalnız mezarı durmaktadır. Fazlullah Paşa bir asırdan çok yaşamıştır." diyor.

Fazlullah Paşa, camii haziresinde vaktiyle varolan, türbe hakkında, Prof. Dr. Rıfık Melül Meriç, şu bilgiyi veriyor:

"Türbe, direkli, şebekeli olup üstü açıktı. 1939'da, Trakya Mufettiş-i Umumisi General Kazım Dirğin emriyle yıkılmış, hazirede medfun bulunan, ulema ve müellifinin mezartaşları ile türbenin sütunları ile türbenin sütunları, Ayşekadın'da, Ekmekçiöglü Ahmet Paşa kervansaray'ındaki ahırların inşası esnasında sarfedilmiştir. 1294 (1877) tarihindeki Rus istilasında, vuku bulan büyük tahribattan kurtulabilmiş olan mezar taşları, bu suretle tamamen imha edilmiştir. Fazlullah Paşa türbesinde medfun bulunan Tevkii Mustafa Paşa 1072 (1661/62)'nin müdevver mermer şahidesi ile ayat-ı kerime mahkuk üç mermer sanduka cidarı yere atılmış vaziyette durmaktadır."

6.ADI	:HUYSUZ BABA TÜRBEŞİ
YAPTIRAN	:Bilinmiyor
TARİH	:Bilinmiyor
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbesi yıkılmış olup, Uzunkaldırım'da Kesikbaş Baba Türbesine çok yakın 65 nolu evin köşesindedir.

ADA	:--
PARSEL	:--
PAFTA	:--

BİBLİYOGRAFYA :

Anonim; Huysuz (Hırçan) Baba, *Evlialar Ansiklopedisi*, C.7, İstanbul 1992, s.106 / Seçkin, Necati; *Edirne Evliaları*, İstanbul 1971, s.66-67

a) Barisi:

Ahmed Badi Efendi'nin Edirne'deki türbelere ait verdiği listede , Huysuz Baba Türbesi'de vardır. Türbenin yeri, Abdurrahman-Vize Çelebi Mahallesinde Uzunkaldırım Caddesinin sağında olduğu belirtilmiştir.

Huysuz Baba'nın ne zaman yaşadığı bilinmiyor. Araştırdığımız kaynaklarda Huysuz Baba'nın soy geçmişi hakkında bir bilgi edinemedim.

Necati Seçkin Bey'in, Huysuz Baba hakkında derlediği söylenti şöyledir;

-Rivayete göre,yüz on, yüz yirmi okka gelen, uzun boylu, gayet iri cüsseli bir zat imiş. Mevlevi semazenlerinden imiş. O dergahta sema'a başladığı zaman, heybetli cüssesiyle yel gibi dönerken, küçük çocuklarında, "havale" denen bayılma rahatsızlığı olan anneler, kundaktaki çocuklarını onun ayakları altına koyarlar, o da çocuklara bir ayağıyla hafifçe basarak, aralarında dolaşıp sema edermiş. Allahın izniyle, çocuklar iyileşirlermiş. Yaramaz, aksi küçükleri de, oraya götürürlermiş. Heyula gibi iri cüsseli

zatin ayakları arasında kalan minikler, huysuzluklarından korkarak, vazgeçerlermiş... Yaygın inanç, o ebediyete göçtükten sonra bile onu ziyaretsiz bırakmamış... Şayet yolunuz oraya düşer de uğrarsanız, üzerinde çocuk giysileri görürsünüz, yaramazların bıraktığı cici elbiseler ki, yoksul çocuklar oradan alıp, giysinler diye...

b) Kitabesi:

Günümüze ulaşmayan türbenin kaynaklarda da kitabesi olup olmadığına dair hiç bir bilgi yoktur.

c) Mimarisi:

Türbe günümüzde yıkılmış olduğundan ve kaynaklarda da, mimarisinden bahsedilmediğinden, mimarisi hakkında elimizde hiç bir bilgi yoktur. Ancak mezarı günümüze ulaşmıştır. Mezarında Kesikbaş Baba türbesine çok yakın olup 65 no'lu evin köşesindedir.

**B - TÜRBEİ YIKILMIŞ OLUP, KAYNAKLARDA
HAKKINDA BİLGİ EDİNEMEDİĞİMİZ EDİRNE
TÜRBELEİ:**

1.ADI	: SEYİT CELALETTİN TÜRBEŞİ
YAPTIRAN	:Mehmet Şakir adlı bir kişidir.
TARİH	:1077 (1666/67)
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbe yıkılmış olup, kaynaklarda belirtilen yeri, Yancıkça Şahin Mahallesi, İstanbul yolu Caddesindedir.
ADA	:--
PARSEL	:--
PAFTA	:--
BİBLİYOGRAFYA	:

Peremeci, Osman Nuri:*Edirne Tarihi*, İstanbul 1939, s.172-173.

a) Banisi:

Seyit Celalettin'in kimliği ve tarihte nasıl bir mevki olduğu konusunda elimizde kesin bir bilgi yoktur. Çünkü, ne hıbrî, ne urfî, ne de Şevket ve Rıfat Osman Beyler, Seyit Celalettin'den bahsetmemişlerdir.

Ahmed Badi efendi, Rıyas-ı Belde-i Edirne, adlı eserinde, bu kişi hakkında bir kaç satır yazmıştır. Bu bilgileri de, türbe üzerindeki kitabeden çıkartmıştır.

Seyit Celalettin, bursa'da gömülü bulunan, halk arasında Emir Sultan denen ve 833 (1429/30) tarihinde ölen Şemsüddin Muhammed İbni Aliyül-Hüseyniy-yül-Buhari'nin hemşerisinin oğlu imiş. Bu kişi, Bursa'dan Edirne'ye gelerek, II.Murad veya Fatih sultan Mehmed dönemlerinde burada yaşamış ve ölmüştür.

Seyit Celali türbesi içinde, yalnız Seyit Celali'nin mezarı yoktur. Bu kişinin mezarının yanında, Tavşan ağa adlı bir kişinin mezarı vardır. Bu iki mezar sonradan Tavşan Ağa'nın adamlarından Şakir adlı bir kişi tarafından bir türbe içine alınmıştır. Türbenin banisinin Mehmed Şakir olduğunu kitabesinden öğreniyoruz.

Tavşan Ağa, avca Sultan Mehmed döneminde, sarayda büyük nüfusa sahip olup, adan emekliye ayrılmış ve Edirne'de ölmüştür.

حضرت سید جلال اول پاك نادر
ايله مشدی بر مقامه خوش رکود
یعنی خواهرزاده سلطان امیر
لهر برینک رومنه بحاجد درود
رض اولوندی بوندہ ہم تاوشان آغا
اول سبيله بو بنا بولدی صمود
هم مصاحب هم ولی الخیر ایدی
گلہ مشدی مثلی در چیخ کبود
حق تعالی رحمت ایلایه آکا
عمری ایچره اولماندی اول سود
جنت فرروس اولسون منزلی
رومنه ایرسون خداین فضل وجود
کیم که خیر ایله آن یار ایلایه
گورمه جون خفق و ألم یوم الخلود
فرتی ایله هم بتا تاریخیدر
رحمت ایلک تاوشان حق وود

Hazret-i Seyyit Celal ol pak zad
Eylemişti bu makamda hoş rukud
Yani haber zade-i sultan emir
Her birinin ruhuna bi had dürüb
Defnolundu bunda hem Tavşan Ağa
Ol sebeple bu bina buldu suud
Hem msahip, hem velliyyül-hayridi
Gelmemişti misli der-çerh-i kebud
Hak teala rahmet eyleye ona
Ömrü içle olmamıştı ol hasud
Cennet-i firdevs olsun menzili
Ruhuna insin hudadan fadlu cud
Kimki hayrile ani yad eliye
Görmesin havfu elem yevmel-hulud
Fevti ile hem bina tarihidir
Rahmet ide Tavşana Hayyi vedud

1077 (1666/67)

تربہ نیک بانسی
یوز سوروب درگاهنه یایدی محمد شاکر
اولدی نرفیقہ مقارن اوله عالی شاننی
التجای دروالاگه ایدر بی چاره
عون و لطفکله بکام ایله کرامت کانی

Türbenin Banisi

1-Yüz sürüp dergahına yaptı Muhammet Şakir

- 2-Oldu tevfiika mukarin ola ali şem
- 3-İltica-yı der-i valana ider biçare
- 4-Avnu lutfunla bekam eyle keramet kani

c) Mimarisi:

Türbe yıkılmış olduğundan ve kaynaklarda da, mimarisinden bahsedildiğinden, mimarisi hakkında hiç bir bilgimiz yoktur.

2.ADI	: BALABAN PAŞA TÜRRESİ
YAPTIRAN	:Balaban Paşa
TARİH	:850(1446/47)
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbe yıkılmış olup, Karaağaç yolunun şehir stadyumu ile Tunca Köprüsü arasındaki bölümün sol tarafına düşen kısımdadır.
ADA	:-
PARSEL	:-
PAFTA	:-

BİBLİYOGRAFYA :

Kazancıgil, Ratıp;*Edirne İmaretleri*, İstanbul 1991, s.77-78 / Meriç, Rıfka Melül;"Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında", *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I*, İstanbul 1963, s.479 / Osman, Rifat; *Edirne Rehnuması*, (Yayımlayan Ratıp Kazancıgil) Edirne 1994, s.30 / Parmaksızoğlu, İsmet; *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Ankara 1984, s.291

a) Barisi:

Evliya Çelebi, *Seyahatnamesinde*, Balaban Paşa'dan şöyle bahsetmektedir. "Salhane (Kesimevi) yanında, Balaban Baba ile Yatağan Baba aynı türbede yatarlar. Balaban Baba, daima parsa-yi Muhammedi'den avım tutup, Yatağan Baba kefaflansın diye götürmüştü. Yatağan Baba ise, kırk yıldır savma'asından taşra ayak atmıyıp yattığı için Yatağan Baba demişler. Sonra ikisi birden ölmüşler. Yatağan Baba'nın yattığı Balaban Baba'ya da yatak olur. İkiside Hacı Bektaş izinde ulu canlar imiş" .

Dr. Rifat Osman, *Edirne Rehnumasında*, Edirne Mahalleleri kısmında, Balaban Paşa'nın, Eski Köprü civarında kendi adıyla anılan bir mahalle kurmuş olduğunu ve II.Murad dönemi ileri gelenlerinden olup 850 (1446/47) tarihinde vefat edip, cami kabristanlığına gömüldüğünü yazar.

Araştırdığımız tarih kitaplarında Balaban Paşa'nın soy geçmişi hakkında fazla bir bilgi elde edemedik.

Onun tarih sahnelerinde ilk görünüşü, Sultan II.Murad'ın Mentеше (Muğla) ve Teke (Antalya) Beyliklerini 829 (1425/26) ve 830 (1426/27) yılında, Osmanlı ülkesine katışıyla başlıyor. Sultan II. Murad Mentеше eyaletinin yönetimini Balaban Paşa'ya vermiştir, Balaban Paşa'yı bir kerede, 1443 tarihli başlı seferinde görüyoruz. İlk çarpışma Niş yakınında 3 Kasım 1443 tarihinde Morova Nehri kıyısında oluyor. Türk ordusunda Rumeli Beylerbeyi Kasım Paşa, vezir azam Çandarlı Hali Paşa'nın kardeşi, damat Mahmud Çelebi, Timurtaş oğlu Ali Bey, Evranosoğlu İsa Bey gibi kumandanların yanında Tokat Beyi, Balaban Bey de bulunmaktadır.

Ahmed Badi Efendi, Balaban Paşa hakkında:

"Balaban Paşa enderundan yetişip, Mentеше ve sonra Tokat Beylerbeyi olmuş ve 850 (1446/47) tarihinde vefat etmiştir. Gelibolu'da bir medrese ve Şam'da bir mescit yaptırmıştır." diyor. Böylece,Badi Efendi'den, Balaban Paşa'nın enderundan yetişme olduğunu öğreniyoruz. Ancak onun da, kaynağı kaydedilmemiştir.

Ahmed Badi efendi, Balaban Paşa'nın türbesinin bulunduğu yeri, Fındık-Fakih-alemdar (Eski Balaban Paşa) mahallesinde, Köprübaşı caddesinin sağ tarafında olarak tarif eder. Balaban Paşa'nın burada yaptırdığı, caminin haziresinde gömüldü olduğunu, Edirne'de kendi adı ile anılan mahallede, bir cami ve bir de, imaret yaptırdığını yazmaktadır.

O dönemde kurulan Edirne mahallelerinin oluşum sistemini gözönüne alırsak, Balaban Paşa, cami ve aşevini yaptırdıktan sonra, o semtte adının verildiği bir mahallenin meydana geldiğini düşünebiliriz. Nitekim 1529 yılı kaydında bu mahallede: "Der odaha-i Balaban Paşa der civar-ı mahalle-i Alemdaran" Yani: "Alemdarlar Mahallesi yakınında Balaban Paşa odaları mahallesi" şeklinde yazılmıştır.

Ahmed Badi Efendi aşevi hakkında: "Uzun yıllardan beri harap olup, binasından eser kalmamıştır. İnşa tarihi 1446'dır." diyor. Bu tarih Balaban Paşa'nın ölüm tarihidir, diye bahseder. Yine Badi Efendi, Balaban Paşa Cami'i hakkında:

Haziresindeki imaret, zamanla harap olup, arsası kalmıştır. Banisi, cami avlusunda medfundur. Çatısı ahşaptır. Bir minaresi vardır." demektedir.

Balaban Paşa Camii, aşevi ve türbesini son olarak, görüp kaydeden Osman Nuri Peremeci:

Ekmekçioğlu Ahmed Paşa Köprüsü'nün sol kıyısında ve şoseye yakın tek kubbeli, tek minareli bir camidir. İşgallerde yıkılmış şimdi yalnız yeri kalmıştır. Banisi olan, Balaban Paşa'nın mezarı da avludadır. Taşı varsa da, yazıları kazanmıştır" demektedir.

Gerek Ahmed Badi Efendi, gerekse Peremeci'den şunları öğreniyoruz.

1-Cami ve aşevinin kurulmuş olduğu yer hakkında bir ayrıcalık yoktur.

2-Ahmed Badi Efendi, camiyi görüp tarif etmiştir. Osman Nuri Peremeci onun görüşüne, kendi notunu eklemiştir.

3-Balaban Paşa'nın Şam'da bir mescit yaptırmış olduğu hakkındaki kaydın araştırılması gerekmektedir sanırız.

4-Aşevi cami avlusunda olup, camiden evvel yıkılmıştır.

5-Cami'nin inşa tarihi, yanlışlıkla 850 (1446/47) olarak yazılmış olmalıdır. Zira, bu tarih Balaban Paşa'nın vefat tarihi olup, 1412-1413 yıllarına ait bir vakfiyede, Balaban Mescidi hudut olarak gösterilmektedir.

6-Badi Efendi'den, Balaban Paşa'nın enderundan yetişme olduğunu da öğreniyoruz, ama onun da kaynağı kaydedilmemiştir.

1920'li yıllarda, Balaban Paşa ve hammının mezar yerleri durmakta ise de, baş taşları harap olmuştur.

b) Kitabesi:

Güntümtze ulaşamayan türbenin kaynaklarda da kitabesi olup olmadığına dair hiç bir bilgi yoktur.

c) Mimarisi:

Türbesi yıkılmış olup, ne türbeden ne de mezarından hiç bir kalıntı günümüze ulaşmamıştır. Kaynaklarda da mimarisinden bahsedilmediğinden mimarisi hakkında elimizde hiç bir bilgi yoktur.

3.ADI	: RECEP ENİS DEDE TÛRBESİ
YAPTIRAN	:Bilinmiyor.
TARİH	:1147 (1734/35)
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbesi yıkılmış olup Edirne Mevlevihanesi yanında Muradiye Camii bahçesindedir.
ADA	:--
PARSEL	:--
PAFTA	:--
BİBLİYOGRAFYA	:

Kazancıgil, Ratip;*Edirne İmaretleri*, İstanbul 1991, s.42

a) Barisi:

Recep Enis Dede, mevlevi yolunun ünlü şeyhlerinden olup, aynı zamanda şairdir. 1147 (1734/35) yılında Edirne'de vafat etmiştir. Türbesi Edirne mevlevihanesi yanındadır.

Son asır, mevlevi şeyhleri arasında, en çok talebesi ve kendisine bağlı olan kişilerin, çok fazla olduğu bir kişidir.

Ahaliden pek çok kimse ona tabi olduğu gibi, 5 padişah, 32 vezir, pek çok müderris, devrinin ünlü alimlerinden, İsmail Asım Efendi, ünlü şairlerden Ragıp Paşa gibi, deha simalar feyz almış, sohbetlerinden istifade etmişlerdir.

Recep Enis Dede, tahsiline, memleketi olan, Edirne'de başladı. Ünlü ve faziletli alimlerin ders ve sohbetlerinde bulundu. Sonra İstanbul'a gidip, Yenikapı Mevlevihanesi şeyhi, Ahmed Dede'ye talebe oldu. Bu hocasının, derslerinde ve sohbetlerinde bulunup, mevlevi yolunda yetişti. Bir süre Kasımpaşa Mevlevihanesinde kaldıktan sonra, Edirne Mevlevihanesi şeyhi, Neşati Süleyman Dede'nin sohbetlerinde bulundu. Neşati Dede'nin ölümünden sonra yerine, Muhammed Arif Dede geçti. 1095

(1683/84) yılında bu şeyh de, vefat edince, Edirne Mevlevihanesi şeyhliği, Recep Enis Dede'ye verildi. Recep Enis Dede, 52 sene, bu hizmeti yapıp insanlara islamiyeti öğretti. İslamiyetin emirlerine uymalarını sağladı. İlim ve edebin, islam ahlakının yayılmasında, büyük hizmetleri oldu. Başta ünlü kişiler olmak üzere, binlerce insanın saadete erişmesine vesile oldu.

Osmanlı Sultanlarından, IV.Mehmed Han, Sultan II.Mustafa Han ve Sultan III.Ahmed Han, onun sohbetlerinden faydalanmışlar ve feyz almışlardır.

Gülşeni yolunun ünlü şeyhi, Hasan Sezai Efendi önceleri, Recep Enis Dede'nin sohbetlerinde bulunmuştur. Daha sonra, Gülşeni yolunda yükselmiştir. Sezai Efendi'nin, Recep Enis Dede ile dostlukları ve sohbetleri ömür boyu devam etmiş ve çok hoş sohbetleri olmuştur. Bu sohbetleri, bir kitap halinde toplanmıştır.

Bir gece, Şeyh Sezai hazretleri ve diğer şeyhler bir mecliste sohbet ediyorlardı. Sezai Efendi kerametiyle, o meclise Recep Enis Dede'nin gelmekte olduğuna işaret edip, Şeyh-i Ekber Muhyiddin Arabi hazretleri "İzacaer'receb tural-aceb=Recep (ayı) gelince acıab şeyler görülür dedi. Mecliste bulunanlar, bu söz üzerine birbirlerine bakışırken, Recep Enis Dede içeriye giriverdi: "Şeyh-i Ekber kuddise sirruh-ül enver" diyerek minder üzerine oturdu. Orada bulunanlar, her iki zatın üstün halleri ve kerametleri karşısında hayrette kalıp, onlara muhabbetleri arttı.

b) Kitabesi:

Günümüze ulaşamayan türbenin kaynaklarda da, kitabesi olup olmadığına dair hiç bir bilgi yoktur.

c) Mimarisi:

Türbe yıkılmış olup, günümüze ulaşamamıştır. Türbenin var olduğunu, kaynaklardan öğreniyoruz.

Recep Enis Dede'nin türbesi Edirne Mevlivihanesi yanında idi. Aynı zamanda sema'haneye bakan türbede, Recep Enis Dede'den başka, Neşati Dede ve Hacı Eşref Dede'de gömülüydü. Türbe, 1939 yılında Trakya Genel Müfettişi General Kazım Dirik

ve Edirne Valisi Salim Özdemir zamanında, bakımsızlıktan harabeye dönen, Muradiye İmaretı ve mevlıvıhanesi yıktırılırken, aynı emirle ortadan kaldırılmıştır. Türbenin taşları Muradiye mezarlığına konulmuştu.

Türbenin bulunduğu yerde, günümüze hiç bir kalıntı ulaşamamıştır.

4.ADI	: OSMAN BEY TÜRBEŞİ
YAPTIRAN	:Osman Bey.
TARİH	:1251 (1835/36)
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbesi yıkılmış olup, Yıldırım Camii yakınlarında Tunca'ya yakın bir yerdedir.
ADA	:--
PARSEL	:--
PAFTA	:--
BİBLİYOGRAFYA	:

Meriç, Rifka Melül;"Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında", *Türk Sanatı Tarihi araştırma ve İncelemeleri I*, İstanbul 1963, s.480 / Onur, Oral; *Edirne Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler*, İstanbul 1972, s.192

a) Kitabesi:

Osman Bey'in Türbesi'nin kitabe taşı Edirne Müzesi'ndedir.

Kitabe, mermer üzerine sülüs yazı ile yazılmış olup 45 x 40 cm boyutlarındadır.

Türbenin kitabesi:

زاده قائم ادرنه
 برچی سید زین العابدین
 نور الله قبره یا فوجیه عثمان
 بلبل دلی سولوی مرثیه ن
 یعنی عثمان بک که استخیا پناه
 مذشف قلوی اجل ابروی جوا
 والی یاکو بوله عمر و رفاه
 یتوی عثمان بک نه زیبا کلوی اه
 ۱۳۵۱

- 1 - Zade-i kaimmakam-ı Edrine
 - 2 - Yani Osman Bey ki İstihya-penah
 - 3 - Bîrc-i seyyide ziya-endaz iken
 - 4 - Mûnhasıf kıldı ecel ebedi cevma
 - 5 - Nur ile kabrinde yattıkça heman
 - 6 - Valid-i paki bula ömr-ü refah
 - 7 - Bûlbûl-i dil söyledi mersiyesin
 - 8 - Yitti Osman Bey ne zîba güldi ah
- 1251 (1835/36)

b) Mimarisi:

Türbe yıkılmış olduğundan ve kaynaklarda da, mimarisinden bahsedilmediğinden, mimarisi hakkında elimizde hiç bir bilgi yoktur.

5.ADI	:BOYACI BABA TÜRBEŞİ
YAPTIRAN	:Bilinmiyor
TARİH	:Bilinmiyor
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbe yıkılmış olup, Kunduk Osman Mahallesi, Karağaç Çeşme sokağının sol tarafındadır.
ADA	:--
PARSEL	:--
PAFTA	:--
BİBLİYOGRAFYA	:

Meriç, Rifık Melül; "Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında", *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I*, İstanbul 1963, s.479 / Seçkin, Necati; *Edirne Evliyalari*, İstanbul 1971, s.69-70

a) Banisi:

Necati Seçkin'in Edirne Evliyalari adlı kitabında Boyacı Baba'dan şöyle bahsetmektedir.

Edirnemizin her yeri, her eseri, sanki efsaneler kitabının bir sayfasıdır. Herhangi bir semtin köşe bakkalıyla konuşursanız, size:

-Eskiden şuracıkta şu baba vardı, kaldırıldı, yalnız sokağın adı kaldı. Şu evler, filanca caminin yeriydi, bu gördüğünüz yerde bir sebil vardı, dediğini görürsünüz.

İşte Edirne'de bu kitabe konu olan, menkıbeleri toplamak için dolaşırken, Kunduk Osman Mahallesinde, bir yaşlıca kişiyle konuşuyordum. Söz sohbet arasında Kunduk Osman hazretleriyle, yan yana yatan: "Boyacı Baba'ya geldi. Hani Edirne'de herkesin bildiği bir söz vardır:

-Üç Şerefeli'nin kapısı, Sultan Selim'in yapısı, Eski Camii'nin yazısı, meşhurdur, diye...

Çelebi Sultan Mehmed zamanında tamamlanan Eski Camii'nin artık boyamp, yazılarının yazılmasına sıra gelmiş. Padişah da, eserinin hak katında makbul olmasını ebediyete kadar ibadete açık kalmasını gönülden dilerken yazılarının da, bir ulu evliya eliyle yazılmasını arzulamış. O devirde de ayakkabı tamircisi "Eskici Baba" denen keşfi açık, hal ehli bir zat varmış. Padişah Çelebi Sultan Mehmed, O'nun ayağına giderek:

-Efendi hazretleri, artık eser, sizin fırçanızla tamamlansın, güzelleşsin himmetinizi esirgemeyin, der. Eskici Baba'da, camiye giderek bir koca kazan, kara boya hazırlar... ve velayet kerametiyle fırçasını kazana batırıp, ne renk arzuluyorsa, kubbelerde o renk yazı ve süsler olurmuş.

Bu heyret edilecek kerameti karşısında adı, eskici baba iken "Boyacı Baba" olmuş... asırlar süren bu hikâyeye on, onbeş sene önce bir yenisi daha eklenmiş.

Gece meyhaneden sarhoş gelen semtin adamlarından biri, tam boyacı babamın türbesi önüne gelince, adamın karşısına bir duvar çekilmiş, nereye dönse, ne yapsa duvarı aşamamış, sabah ezamına kadar korku ve heyecan içinde alkı başına gelmiş, tövbe istiğfar ederek, bir daha içki içmeyeceğine andlar verip, yeminşer etmiş.

b) Kitabesi:

Günümüze ulaşamayan türbenin kaynaklarda da kitabesi olup olmadığına dair hiç bir bilgi yoktur.

c) Mimarisi:

Türbe yıkılmış olduğundan ve kaynaklarda da mimarisinden bahsedilmediğinden, mimarisi hakkında elimizde hiç bir bilgi yoktur.

6.ADI	: ABDÜLHAMİD BEY TÜRRESİ
YAPTIRAN	:Abdülhamid Bey
TARİH	:1310 (1892/93)
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbe yıkılmış olup, yeri bilinmiyor.
ADA	:--
PARSEL	:--
PAFTA	:--

BİBLİYOGRAFYA :

Onur, Oral; *Edirne Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler*, İstanbul 1972, s.192

a) Kitabesi:

Türbenin kitabesi mermer üzerine sülüs yazı ile yazılmış olup Edirne Müzesi'ndedir.

أمر حقله فتحى بيكزاره جوان عبد الحميد
قبريه و برسون خدا بوى حناذن رايجه
گل زيارت ايله قبر پاكيني لطف ايت اوقى
خر جوان عبد الحميد بيك روحنه بر فاتحه

- 1 - Emr-i hakla Fethi bey zade civan Abdülhamid
 - 2 - Kabrine virsun Huda buy-ı cinandan
 - 3 - Gel ziyaret eyle kabri pakimi, lütfen oku
 - 4 - Şu cihan Abdülhamid bey ruhuna bir fatiha
- 1310 (1892/93)

b) Mimarisi:

Türbe yıkılmış olduğundan ve kaynaklarda da mimarisinden bahsedilmediğinden mimarisi hakkında elimizde hiç bir bilgi yoktur.

7.ADI	: İBRAHİM ECEL TÜRRESİ
YAPTIRAN	:Hattat Şeyh İbrahim Efendi
TARİH	:1154 (1741/42)
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbe yıkılmış olup, Muradiye semtinde, Meydan Mahallesiinde Rıfai Tekkesi haziresi içindedir.
ADA	:-
PARSEL	:-
PAFTA	:-

BİBLİYOGRAFYA :

Meriç, Rifka Melül; "Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında", *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I*, İstanbul 1963, s.481 / Onur, Oral; *Edirne Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler*, İstanbul 1972, s.187

a) Kitabesi:

Türbe tamamen yıkılmış olup, sadece kitabesi günümüze ulaşmıştır. Kitabesi ise bugün Selimiye Camii bahçesindeki Edirne müzesindedir (Resim 58).

حسبنا الله ونعم الوكيل
 الحمد لله الذي هدانا لهذا
 البيت الذي كنا نبتغيه

İbrahim Bey'in kitabesi:

1-İlahi menzili cennet eyle ana lutuf kereminden

2-Eyle rahmet-i cemalinle eyle anı ikrarile huri

3-Eyle sohbet el-merhum İbrahim Bey el-vaki tarih

b) Mimarisi:

Türbe yıkılmış olduğundan ve kaynaklarda da, mimarisinden bahsedilmediğinden mimarisi hakkında, elimizde hiç bir bilgi yoktur.

8.ADI	: HACI İBRAHİM (SAÇLI İBRAHİM) TÛRBESİ
YAPTIRAN	:Hacı İbrahim Efendi.
TARİH	:Bilinmiyor
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbe yıkılmış olup, Kıyık Caddesi, Tophane bayın yol ortasındadır.
ADA	:356
PARSEL	:20
PAFTA	:119

BİBLİYOGRAFYA :

Meriç, Rıfka Melül; "Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında", *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I*, İstanbul 1963, s.482 / Peremeci, Osman Nuri; *Edirne Tarihi*, İstanbul 1939, s.260

a) Banisi:

Saçlı İbrahim efendi, Avca Sultan Mehmed zamanında Edirne'de yaşamış bir şeyhdir. Öldüğü zaman kaynaklarda Kıyık Caddesinde olduğundan bahsedilen türbesine gömülmüştür.

b) Kitabesi:

Günümüze ulaşamayan türberin kaynaklarda da, kitabesi olup olmadığına dair hiç bir bilgi yoktur.

c) Mimarisi:

Türbe yıkılmış olduğundan ve kaynaklarda da, mimarisinden bahsedilmediğinden, mimarisi hakkında elimizde hiç bir bilgi yoktur.

**C - GÜNÜMÜZE ULAŞAMAYAN ANCAK YERİ TESPİT
EDİLEBİLMİŞ OLAN EDİRNE TÜRBELERİ:**

1. ADI	:ŞEYHÜLİSLAM ALİ EFENDİ TÛRBESİ
YAPTIRAN	:Şeyh-ül İslam Ali Efendi
TARİH	:1103 (1691/92)
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbesi yıkılmış olup, Yeni müze binası karşısındaki Zehrimar Mezarlığındadır.
ADA	:--
PARSEL	:--
PAFTA	:--

BİBLİYOGRAFYA :

Meriç, Rifka Melül:"Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında", *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I*, İstanbul 1963, s.483 / Onur, Oral: *Edirne Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler*, İstanbul 1972, s.193 / Peremeci, Osman Nuri: *Edirne Tarihi*, İstanbul 1939, s.132-133 / Seçkin, Necati: *Edirne Evliyaları*, İstanbul 1971, s.31-33

a) Banisi:

Şeyh-ül İslam Ali Efendi'nin babası, Neksibendi şeyhi Mehmet Bey'dir. Ailesi Alaiyelidir.

Şeyh Mehmet Efendi, on yedinci yüzyılın ilk yarısında Tesalya'da Yenişehir fener yanındaki Çatalca kasabası yakınlarında Beyzade tekkesine halife olmuş, oğlu Ali Efendi, 1041 (1631/32)'de orada dünyaya gelmiştir.

Ali Efendi ilk tahsilini Çatalca'da babasından ve diğer okumuşlardan gördükten sonra, 1062 (1651/52)'de İstanbul'a gelmiş, ünlü bilginlerden Minkarizade Yahya Efendi'nin öğrencisi olmuştur. Kadılık ile Mısır'a giden Yahya Efendi'nin yanında, Ali Efendi'de kadı vekili olarak gitmiştir.

Ali Efendi 1073 (1662/63) yılında müderris olmuştur. Aynı yıl, ordu kadısı olarak, Uyvar seferine gitmiştir. 1074 (1663/64)'de İstanbul'da Hafızpaşa medresesinde müderris olmuştur. 1075 (1664/65)'de Girit fethine giden sadrazam Köprülüzade Fazıl Ahmed Paşa ordusuna kadı, 1081 (1670/71) yılında Mısır'a kadı, fakat ıyvar seferinden beri Köprülülere çatmış olan Ali Efendi daha Mısır yolunda iken, döndürülerek, Rumeli kazaskeri olmuştur.

1084 (1673/74)'de Hacıoğlu pazarcığında şeyhülislam oldu. On üç sene bu görevde bulunduktan sonra 1097 (1685/86)'da görevden alınarak, Bursa'ya ve bir aralık Rodos'a sürgüne gitti. 1101 (1689/90)'da kendisinin İstanbul'a gelmesine izin verilmiştir.

Ali Efendi, Köprülüzade Fazıl Mustafa Paşa'nın sadrazamlığında 1103 (1691/92)'de tekrar şeyh-ül islam olarak Edirne'ye gelmiştir. Ancak bu defa da, iki aydan fazla Şeyhülislamlık ettikten sonra 1103 (1691/92) yılında ölmüştür.

Selimiye Camii yanındaki Zehrimar mescid-i avlusuna gömülmüştür. Ali Efendi, zamanının sayılı okumuşlarından olup, yazmış olduğu Fetva kitabı çok ünlüdür. Merhum doğru söz söylemesini ve kendisini herkese sevdirmesini bilen bir adamdı.

Sultan Selim Camii'nin kuzey-doğu köşesine karşı mezarlığın yanında, Ali Fetavi dergahı namıyla maruf, ilim, irfan yayn ve dünya dağdağasından uzak gönül gönül huzuru arayan etrafına iyi örnek olmak isteyen ve bunun özlemine gönülden duyan insanların toplandığı bir dergah varmış.

Yalnız o binamn, zamanın toplum psikolojisine ve değer hükümlerine yer veren bir özelliği olduğu söylenir. Binaya, fakir fukara için ayrı, devlet hizmetinde mevki sahibi insanlar için ayrı olmak üzere, ümera kapısı, fukara kapısı diye iki kapıdan girildiği rivayet edilir. Fakat bu iki kapı, bir salona açılmış, kapılardan girilince dış şekil biter, insanlık, sevgi, tevazu ve hak huzurunda eşitlik, kardeşlik ile gönül huzuru başlamış.

Saltanatın, şevketin, gururun yerini en güzele en iyiye terkettiği yere de çırvaldan perdesi olan bir kapıdan girilerek, sahte benlik kibir, kompleksler sınırlan kişiler, ruhlarında duydukları arınmış olmanın sevinciyle, toprağa serili hasırlara otururlar. Ali

Fetavi ışığından aydınlananlar, o ışığı yuvasında, iş muhitinde, toplumun her yer ve zamamında yansıtırlar, çevresindekilerinin gönüllerini içten gelen duygu ve davranışla ısıtırlarmış.

İşte onun için, garb yazarları, Edirne'de gece kapılar kilitlenmez bir malımızı dışarda unutursanız, ona kimse el sürmez, esnaf bir yere giderse, kapısının önüne sandalyesini ters koyar, oraya kimse giremez! diye yazarlar.

O devirde sadece kişiler değil, toplum da örnek bir toplummuş.

Nasıl olmasın ki: Ali Fetava gibi bir eğitimci onlara der ki:

-Size hak olan, karşındakinin gönlünden kopandır, elinden yalanla aldığın değil....

Sen yarın, sana verilen hesabını nasıl vereceksin? Ya hakkın olmayanın hesabı nasıl verilir?

En büyük zenginlik gönül huzurudur. İçin sıkıldıysa, bil ki sende, onlarda başkalarının hakkı vardır. Aldığını bildiğin gibi, vereceğini de bil...

Kişinin saadeti, çevresindekilerin saadetinden bir parçadır... Verebilmek, erebilmektir.

Bu sözlere benzer daha niceleri onu kemali edeple dinleyenlerin gönlünde yer etmiş ki, o insanlar asırlarca bu topraklara, cami, han, hamam, medrese, mekteb-i sıbyan, kervansaray, çeşme, kütüphane, kuyu, sebil, dinlenme, dibek, binek, sadaka taşları, su yolları yaptırıp, hayır için, hayra hizmet ederek, bu hayat köprüsünden kervan olup geçmişler.

b) Kitabesi:

Günümüze ulaşmayan türbenin kaynaklarda, penceresinin üzerinde yerden iki buçuk metre yükseklikte, taşa gömülü, süslü yazı ile yazılmış mermer bir kitabesi

olduğundan bahsedilmektedir. Kaynaklarda belirtildiğine göre 1103 (1691/92) tarihli kitabede:

مرحوم و مغفور صاحب
فتاوی علی افندی
روحنه الفاتیحه سنه ۱۱۰۳

Merhum ve magfur sahib-feteva Ali Efendi ruhuna el fatiha
Sene 1103 (1691/92)

yazılıdır.

c) Mimarisi:

Türbesi yıkılmış olup, Ahmed Badi Efendi türbenin ampir üslubu bir penceresi ile bu pencerenin bulunduğu taş duvardan bir kısmının kaldığından bahsetmektedir.

Bugün ise türbeden hiç bir kalıntı günümüze ulaşamamıştır. Yalnızca Zehrimer mezarlığında yer tespiti yapılmıştır (Resim 59).

2.ADI :**TOPÇU BABA TÛRBESİ**
YAPTIRAN :Topçu Baba
TARİH :786 (1384/85)
MİMARİ :Bilinmiyor
PLANI :Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER :Türbe yıkılmış olup, Hoca İvaz Mahallesinde,
Horozlu sokağın sağındadır. Bugün türbenin
yerinde Teknik Lise ve Endüstri Meslek Lisesi
binaları vardır.

ADA :-
PARSEL :-
PAFTA :-

BİBLİYOGRAFYA :

Meriç, Rifka Melül; "Ediren'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında", *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I*, İstanbul 1963, s.479 / Onur, Oral; *Edirne Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler*, İstanbul 1972, s.196

a) Banisi:

Topçu Baba, Anadolu'dan Trakya'ya (Rum iline) geçen kırk yiğitlere yoldaş olmuş, onlarla Bizans'a akın ederek Edirne fethinde bulunmuş bir gazidir.

b) Kitabesi:

(طوپچی بابا)

طوب اوروب میدان عشقه قایدیلر چوگانله
شویله بر مرد خدا کیم مخلص طوپچی بابا
هندا ایلندن گیدی روم قیرقلاره همراه اولوب
بو مقامی قیلدی احیا لهمت طوپچی بابا
جدا پاکیدر طعوزاره تک بو اهل دل
بسمله ییش ساک تاریخ فاتحه طوپچی بابا

- 1 - Top urup meydan-ı aşka kaptılar çevgan'la
- 2 - Şöyle bir merd-i hûda kim mahlas-ı Topçu Baba
- 3 - Hint elinden geçti Rum'a kırklara bez-rah olup
- 4 - Bu makamı kıldı ihya himmet-i Topçu Baba
- 5 - Cedd-i pakidir Hilmi-zadenin bu ehl-i dil
- 6 - Besmeleymiş sana tarih Fatıha Topçu Baba

786 (1384/85)

c) Mimarisi:

Günümüze ulaşamayan türbenin, kaynaklarda da mimarisinden bahsedilmediğinden mimarisi hakkında elimizde hiç bir bilgi yoktur.

Türbe yıkılmış olup kaynaklardan yer tespiti yapılmıştır. Türbe, bugünkü Teknik Lise ve Endüstri Meslek Lisesi'nin bulunduğu yerdedir (Resim 60).

-Oğlum, beni Üç Şerefeli Camii meydanında katledecekler, başım yere düşünce kavra ve oradan hızla uzaklaş, sakın geriye bakma der.

Gün olur emir yerine getirilir... Çocuk başı kavradığı gibi kaçarken, yüzlerce insanın feryaa, figan ile avaz avaz bağırışıp kaçmalarına çocuk daha fazla dayanamayıp, geri dönerek bakar. Bir de ne görürün?

Başsız vucut, onun ardından koşarak gelmiyor mu, işte o an oraya düşmüş, kerameti tamamlanmış, ve oraya defnetmişler. Öğretmenler derneğine bitişik çeşme yanındaki avlusunda yazılı taşı vardır.

b) Kitabesi:

Günümüze ulaşamayan türbenin kaynaklarda da, kitabesai olup olmadığına dair hiç bir bilgi yoktur.

c) Mimarisi:

Kesikbaş Mehmet Efendi'nin türbesi bugün yıkılmış olup, önündeki çeşmesi günümüze ulaşmıştır (Resim 61).

Çeşme ayna taşındaki kitabede 1141 (1728/29) tarihi verilmiştir.

Türbenin planı hakkında bir bilgimiz yok. Türbenin arsası, öğretmenler derneğinin yanındaki çeşmenin arkasındadır.

Rıfık Melül Meriç'in Edirne Türbeleriyle ilgili verdiği listede, Kesikbaş Mehmet Efendi Türbesi'de yer almaktadır. Bulunduğu yer de, Üç Şerefeli Camii yakınlarında Altun Mahallesinde Çamaşırcılar Sokağının solunda olarak gösterilmiştir.

4.ADI	: KARGI BABA TÜRBEŞİ
YAPTIRAN	:Bilinmiyor
TARİH	:1281 (1864/65)
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbe yıkılmış olup, bugün Kargı Baba Sok. Sanca Paşa Mah. 2 nolu evin bodrum katına denk gelmektedir.
ADA	:375
PARSEL	:3
PAFTA	:45

BİBLİYOGRAFYA :

Onur, Oral; *Edirne Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler*, İstanbul 1972, s.198 /
Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğünde Vakıflara Kayıtlı Türbe ve Mezar Listesi.

a) Barisi:

Kargı Baba, orduya kargı yapan bir kişi olup, gerçek Edirne Fatihlerindedir.

b) Kitabesi:

قلدی تصویر تکه دورانه لطف خلیل
شع سوران ایلدی دائم حقیقت راهنه
هفتکله ایرکودیر مقصودینه رب الکریم
وار ایبه حاجت یوردی قارغی بابا درگاهنه
چون خیالی تاریخ تکمیل ارنلر بابنه
حق مرادیک حاصل ایده کل زیارت کاهنه

- 1 - Kırdı tamir Tekke-i devrane-i lütf-i Halil
 - 2 - Şem'i süzan eyledi daim hakikat rahine
 - 3 - Himmetinle irgörür maksuduna rabb-ül-kerim
 - 4 - Var ise hacet yürü Kargı Baba Dergahına
 - 5 - Çün Hayali tarih-i tekmil erenler babına
 - 6 - Hak muradın hasıl edegel ziyaretgahına
- 1281 (1864/65)

c) Mimarisi:

Türbe yıkılmış olup, yeri bugün Kargı Baba Sokak Sarıca Paşa Mahallesi 2 no'lu evin bodrum katına denk gelmektedir (Resim 62).

1977 yılında, Kargı Baba'nın mezarı, belediye tarafından naklikubur yapılarak, Buçuktepe Mezarlığına (Fitri Efendi'nin mezarı yanına) gömülmüş, küçük bir mezar taşı baş ucuna konulmuştur.

5.ADI	:ŞEYH DAVUT TÜRBEŞİ
YAPTIRAN	:Bilinmiyor
TARİH	:Bilinmiyor
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbe yıkılmış olup, yeri Kervan Otel'in arkasındadır.
ADA	:436
PARSEL	:90
PAFTA	:39

BİBLİYOGRAFYA :

Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğünde Vakıflara Kayıtlı Türbe ve Mezar Listesi.

a) Kitabesi:

Günümüze ulaşamayan, türbenin kaynaklarda da, kitabesi olup olmadığına dair hiç bir bilgi yoktur.

b) Mimarisi:

Türbe yıkılmış olduğundan ve kaynaklarda da mimarisinden bahsedilmediğinden, mimarisi hakkında elimizde hiç bir bilgi yoktur.

Türbe yıkılmış olup, yeri Kervan Otel'in arkası olarak tespit edilmiştir (Resim 63).

6.ADI	:KARACA AHMED TÜRBEŞİ
YAPTIRAN	:Bilinmiyor
TARİH	:Bilinmiyor
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbe yıkılmış olup, Karaca Ahmed Mahallesi, Karaca Ahmed Türbe Sokak, 12 no'lu evin bulunduğu yerdedir.
ADA	:-
PARSEL	:-
PAFTA	:-

BİBLİYOGRAFYA :

Meriç, Rifka Melül, "Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında", *Türk Sanat Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I*, İstanbul 1963, s.478

a) Banisi:

Ahmed Badi Efendi, Karaca Ahmed Efendi'den, Karaca Ahmed Cami'nin banisi, Zeyrek-zade Ahmed Efendi diye bahsetmektedir.

b) Kitabesi:

Günümüze ulaşamayan türbenin kaynaklarda da, kitabesi olup olmadığına dair hiç bir bilgi yoktur.

c) Mimarisi:

Türbe yıkılmış olup, bugün Karaca Ahmed Türbe sokak 12 no'lu evin bulunduğu yerdedir (Resim 64). Kaynaklarda da türbenin mimarisinden bahsedilmediğinden, mimarisi hakkında elimizde hiç bir bilgi yoktur.

7.ADI	: ŞEHZADE AHMED TÛRBESİ
YAPTIRAN	:I.Murad
TARİH	:Bilinmiyor
MİMARİ	:Bilinmiyor
PLANI	:Bilinmiyor
BULUNDUĞU YER	:Türbe yıkılmış olup, Yıldırım Bayezit Camii haziresi içindedir.
ADA	:-
PARSEL	:-
PAFTA	:-

BİBLİYOGRAFYA :

Bayrak, M. Orhan; *Türkiye Tarihi Yerler Klavuzu*, İstanbul 1982, s.28 / Meriç, Rıfka Melül; "Edirne'nin Tarihi ve Mimari eserleri Hakkında", *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I.*, İstanbul 1963, s.483

a) Banisi:

Badi efendi, tespit etmiş olduğu Edirne türbeleri içinde bu türbenin Şehzade Ahmed bin Sultan Murad-ı Sani yani Sultan Murat'ın oğlu Şehzade Ahmed'e ait olduğunu belirtir.

b) Kitabesi:

Günümüze ulaşamayan türbenin kaynaklarda da kitabesi olup olmadığına dair hiç bir bilgi yoktur.

c) Mimarisi:

Türbe yıkılmış olduğundan ve kaynaklarda da mimarisinden bahsedilmediğinden, mimarisi hakkında elimizde hiç bir bilgi yoktur.

Ancak türbenin bulunduğu yer hakkında kaynaklardan bilgi edinebiliyoruz. Ahmed Badi Efendi, Şehzade Ahmed türbesinin Yıldırım Bayezit Camii haziresinde bulunduğunu tespit etmiştir.

V - EDİRNE TÜRBELERİNİN ANALİZİ

Edirne'nin değişik semtlerinde yer alan günümüze ulaşmış 12 adet türbeden, şehzade türbeleri cami haziresinde, evliya türbeleri ise tekke haziresinde yer almaktadır. Devlet büyükleri ve önemli şahsiyetlere ait türbeler de ya cami haziresinde yada tekke haziresi içinde yer almaktadırlar. Aşağıda Edirne Türbelerinin kısa bir analizi, yapılarak muhtelif özellikleri tesbit edilmeye çalışılmıştır.

A - PLAN ÖZELLİKLERİ

Edirne türbelerinden günümüze ulaşmış 12 adet türbeyi plan tipolojileri açısından şu şekilde sınıflandırabiliriz:

A - Kapalı Türbeler

1 - Kare Planlı Türbeler

Hasan Sezai Efendi Türbesi, Kesikbaş Baba Türbesi

2 - Dikdörtgen Planlı Türbeler

Şekmeti Mehmet Efendi (Kız Türbe) Türbesi, Koyun Baba Türbesi.

3 - Altıgen Planlı Türbeler:

Vali Hacı İzzet Paşa Türbesi

4 - Sekizgen Planlı Türbeler:

Darü'l Hadis Kapalı Türbe, Beylerbeyi Türbesi

5 - Oniki Kenarlı Türbeler (Onikigen Planlı Türbeler):

Rıdvani Ahmet Bey Türbesi

B - Açık Türbeler

1 - Kare Planlı Açık Türbeler:

Şehzade Selim Türbesi, Şah Melek Paşa Türbesi (Şah Melek Paşa Camisine bitişik)

2 - Dikdörtgen Planlı Açık Türbeler:

Fatma Hanım Türbesi

3 - Altıgen Planlı Açık Türbeler:

Darü'l Hadis Açık Türbe

Edirne'de günümüze ulaşan en erken döneme ait türbe 15.yüzyıla ait Beylerbeyi Türbesidir (1429). Daha sonra 16, 18 ve 19.yüzyllara ait türbe örneklerine rastlamaktayız.

15.yüzyıla ait olan türbelerden, çokgen planlı olanlar Beylerbeyi, Darü'l Hadis Açık ve Kapalı Türbeleri ile Rıdvani Ahmet Bey türbeleridir. Sadece Şah Melek Paşa türbesi camiye bitişik olarak yapılmış, kare planlı açık türbedir.

16.yüzyıla ait tek türbe Fatma Hamm türbesidir. Türbe dikdörtgen planlı açık türbeler gurubuna girmektedir.

18.yüzyıla ait kapalı türbelerden, Hasan Sezai Efendi türbesi kare planlı, Şekmeti Mehmet Efendi Türbesi (Kız Türbe) ise dikdörtgen planlı türbelere aittir. 18. yüzyıla ait olan Selimiye açık türbe ise kare planlıdır.

Edirne'de 19.yüzyıla ait tek türbe örneği Vali Hacı İzzet Paşa türbesidir. Vali Hacı İzzet Paşa Türbesi, altıgen planlı kapalı bir türbedir.

Edirne türbelerinin plan tipolojilerini, yapıldıkları yüzyıllara göre incelediğimizde 15.yüzyılda çokgen planlı türbelerin, 18.yüzyılda kare veya dikdörtgen planlı türbelerin tercih edildiğini görmekteyiz. 19.yüzyıla ait tek örnek olan Vali Hacı İzzet Paşa Türbesi'de altıgen planlı olup, son dönemlerde çokgen plan şemasının yeniden kullanılmasına başladığını göstermektedir.

B - YAPI ÖZELLİKLERİ

Edirne türbelerinde üst örtü olarak genellikle kubbeyi görmekteyiz. Darü'l Hadis kapalı ve açık türbe, Şehzade Selim Türbesi, Vali Hacı İzzet Paşa Türbesi, Hasan Sezai türbeleri, kubbe ile örtülüdür.

Bugün üst örtüsü yıkılmış olan Tütünsüz Baba, Beylerbeyi ve Kesikbaş Baba Türbelerinin de üst örtülerinin kubbe olduğunu söyleyebiliriz.

Türbelerde kubbeden başka, üst örtü olarak beşik çatıyı görmekteyiz. Şekmeti Mehmet Efendi Türbesi ve Fatma Hamm Türbelerinin üst örtüsü beşik çatıdır.

Edirne türbelerinde kubbeye geçiş elemanı olarak pendentif kullanılmıştır. Şehzade Selim türbesi ile Hasan Sezai türbelerinde pendentif görülmektedir.

C - MALZEME ÖZELLİKLERİ

Edirne'de kapalı türbelerde, malzeme olarak, bir sıra kesme taş 2-3 sıra tuğlanın kullanıldığı almalı sistem ile sadece kesme taşın kullanıldığı örnekler görülmektedir. Tuğla-taş almalı sistemin kullanıldığı kapalı türbelere ait tek örnek, Rıdvanî Ahmet Bey Türbesidir. Tuğla ile taşın bir arada kullanıldığı diğer bir örnek ise Şekmetî Mehmet Efendi Türbesidir. Tuğla bu türbede, sadece pencere üzerindeki kör kemerlerde kullanılmıştır. Türbenin diğer kısımları kesme taştan yapılmıştır.

Yalnızca kesme taşın kullanıldığı kapalı türbeler ise Darül Hadis, Vali Hacı İzzet Paşa, Beylerbeyi, Kesikbaş Baba ve Hasan Sezai Efendi Türbeleridir.

Açık türbelerde de, malzeme olarak, bir sıra taş 2-3 sıra tuğlanın kullanıldığı almalı sistem ile yalnızca kesme taşın kullanıldığı örnekler görülmektedir. Darül Hadis açık türbesi almalı sistemin kullanıldığı, Fatma Hanım, Şah Melek Paşa ve Şehzade Selim türbeleri ise kesme taşın kullanıldığı açık türbe örnekleridir.

D - SÜSLEME ÖZELLİKLERİ

Edirne'de çok fazla süslü türbe yoktur. Genelde türbe içleri sadedir. Dar-ül Hadis açık ve Dar-ül Hadis kapalı türbe, Hasan Sezai Efendi Türbesi, Şekmedi Mehmet Efendi Türbesi, Fatma Hanım Türbesi, Koyun Baba türbeleri bu gruba girmektedir.

Edirne türbelerinin, iç mekânında kalemîşi süslemeye raslamaktayız. Şehzade Selim açık türbesinde, kubbe içinde ve pendentiflerde barok dönem kalemîşleri görülmektedir. Vali Hacı İzzet Paşa Türbesi kubbesi içinde de barok kalemîşi görülür. Rıdvanî Ahmet Bey (Tüttünsüz Baba) türbesi iç duvarlarında pencere süslerinde kalemîşi madalyonlar ve mihrap üzerlerinde de barok kalemîşi görülmektedir. Beylerbeyi türbesi dış mekânındaki, mihrap penceresindeki, furuze renkli sırlı ve sırsız tuğla dolgu, Edirne türbelerinde sırlı tuğla kullanılan tek örnektir. İç mekânda sırlı tuğla ve çini süslemeye Edirne Türbelerinde rastlamıyoruz.

Türbelerin içinde yer alan lahit ve sandukalar, İznik ve Bursa'daki gibi çini olmayıp, genellikle mermerdendir. Edirne türbeleri içinde çini lahitlere rastlamıyoruz. Dar-ül Hadis kapalı türbedeki Şehzade lahitleri mermerdendir. Fatma Hamm'ın mermer sandukasınca bir işçilik göstermektedir. Şehzade Selim'in lahti de mermerdendir. Vali Hacı İzzet Paşa Türbesi ve Kız türbedeki ise ahşap sanduka görülmektedir.

VI - SONUÇ

Edirne'de Osmanlı Padişahlarına ait hiç bir türbe yoktur. Genellikle şehzade, evliya, devlet büyükleri ve önemli şahsiyetlere ait türbeler bulunmaktadır. Bu türbeler konum itibariyle cami veya tekke hazirelerinde yer almaktadırlar.

Edirne türbelerine ait yapmış olduğum bu araştırmada, çeşitli kaynaklardan 108 adet türbe tespit edilmiştir. Bu türbelerden 12'si günümüze ulaşmış olup, bir kısmı kısmen ayakta. Günümüze ulaşan bu türbelerden en erken döneme ait türbe, 15.yüzyıla aittir. Daha sonra 16, 18 ve 19.yüzyıllara ait türbe örneklerine rastlanmaktadır.

Edirne türbelerinden günümüze ulaşan 12 adet türbe plan tipolojisi bakımından çokgen veya kübik gövde ihtiva eder. Edirne'de yer alan bu türbelerden 4'ü kare, 3'ü dikdörtgen, 2'si altıgen, 2'si sekizgen ve 1'i de onikigen planlıdır.

Plan şemalarını yüzyıllara göre incelediğimizde 15.yüzyılda çokgen planlı, 16 ve 18.yüzyıllarda kare ve dikdörtgen planlı, 19.yüzyılda da yine çokgen planlı türbelerin bulunduğunu görmekteyiz.

Edirne türbelerinde malzeme olarak, tuğla-taş veya kesme taş malzeme kullanılmıştır. Genellikle kesme taştan yapılmış türbe örnekleri çok sayıdadır. Bir sıra kesme taş 2-3 sıra tuğlanın kullanıldığı almasıık sistem türbe örnekleri ise yalnızca 2 adettir.

Edirne'de süsleme yönünden zengin türbe örnekleriyle karşılaşmıyoruz. Edirne türbelerinde iç mekanda çiniye hiç rastlanmamaktadır. Çok az sayıda türbede ise kalemîşi süsleme görülmektedir. Edirne'de bulunan 12 adet türbeden sadece 3'ünde kalemîşi vardır. Bu kalemîşleri de dönem olarak barok döneme aittir. Edirne türbeleri içersinde, dış mekanda sırtı tuğlanın kullanıldığı tek örnek ise, Beylerbeyi türbesidir.

Edirne türbelerinde çini lahit yoktur. Genellikle mermer lahit ve ahşap sanduka görülmektedir.

Edirne türbeleri İznik, Bursa ve İstanbul türbeleriyle kıyaslandığında, Edirne türbelerinin gerek plan, gerekse süsleme açısından gösterişsiz ve sade olduklarını söyleyebiliriz. İznik, Bursa ve İstanbul türbeleri gibi gelişmiş örneklerde yer alan revak kısmı, Edirne türbelerinde bulunmamaktadır. Mihrap ise yalnızca 3 türbede görülmektedir.

Edirne türbelerinden günümüze ulaşan çok az sayıda örnek vardır. Bunların çoğu da harap ve bakımsız bir haldedir. Erken döneme ait Beylerbeyi ve Rıdvani Ahmed Bey türbeleri kısmen ayakta olmakla birlikte üst örtüleri yıkılmıştır. Edirne türbeleri içerisinde en gösterişli ve en güzel örneklerden sayabileceğimiz bu iki türbenin bir an önce restore edilmesi gerekmektedir. Yoksa varolan kısımları da, yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Günümüze ulaşan ve ayakta olan diğer Edirne türbeleri ise, sahipsizliğe ve kimsesizliğe terk edilmiştir. Bu türbelerin de, gerek dış, gerekse iç mekanlarında gerekli bakım ve onarımın yapılması gerekmektedir. Bugün en bakımlı ve ziyaret edilebilen türbeler Hasan Sezai Efendi Türbesi ve Vali Hacı İzzet Paşa türbeleridir. Heran yokolma tehlikesiyle karşı karşıya olan, diğer Edirne türbelerinin de, bu türbeler gibi gerekli bakım ve onarımlarının yapılması ve ziyaret edilebilir hale getirilerek toplum hayatına kazandırılması gerekmektedir.

VII - BİBLİYOGRAFYA

ALTUN, Ara; *Ortaçağ Türk Mimarisinin Ana Hatları İçin Bir Özet*, İstanbul 1988,

ANONİM; Kiyak Baba, *Evlîyalar Ansiklopedisi*, c.8, İstanbul 1992, s.88

ANONİM; Hasan Sezai, *Evlîyalar Ansiklopedisi*, c.7, İstanbul 1992, s.42-49

ANONİM; Kabuli Mustafa Efendi, *Evlîyalar Ansiklopedisi*, c.7, İstanbul 1992, s.360-

362

ANONİM; Huysuz (Hırçın) Baba, *Evlîyalar Ansiklopedisi*, c.7, İstanbul 1992, s.106

ANONİM; Koyun Baba, *Evlîyalar Ansiklopedisi*, c.8, İstanbul 1992, s.3

ANONİM; Tütünsüz Baba, *Evlîyalar Ansiklopedisi*, c.12, İstanbul 1992, s.27

ANONİM; Şekmeti Mehmed Efendi, *Evlîyalar Ansiklopedisi*, c.11, İstanbul 1992, s.190

ANONİM; Edirne, *İslam Ansiklopedisi*, c.6, İstanbul 1967, s.120-122

ANONİM; Mezar, *Meydan Larous*, c.13, İstanbul 1994, s.483-485

ANONİM; *Edirne İl Yıllığı*, 1973

ARIK, M. Oluş; "Erken Devir Anadolu-Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri", *Anadolu (Anatolia)*, Sayı XI, 1967 Ankara 1969, s.57-119 (Görülemedi)

ARSEVEN, C. Esat; *Türk Sanatı Tarihi*, Menşinden Bugüne Kadar Mimari, Heykel, Resim, Süsleme ve Tezyini Sanatlar, İstanbul 1955/59

ARSEVEN, C. Esat; *Türk Sanatı*, İstanbul 1984.

ASLANAPA, Oktay; *Edirne'de Osmanlı Devri Abideleri*, İstanbul 1949

ASLANAPA, Oktay; "Edirne'de Türk Mimarisinin Gelişmesi" *Edirne 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı*, Ankara 1965

ASLANAPA, Oktay; *Türk Sanatı*, İstanbul 1984

AYVERDİ, Ekrem Hakkı; *Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri 806 - 855 (1403 - 1451) Cilt II*, İstanbul 1972,

- BADİ, Ahmet Efendi; *Ryâz-ı Belde-i Edirne*, Cilt I, s.96-102, Beyazıt Umumi Kütüphanesinde bulunan 10393 no'lu orjinal metnin Edirne İl Halk Kütüphanesindeki nüshası.
- BAYRAK, M. Orhan; *Türkiye Tarihi Yerler Klavuzu*, İstanbul 1982
- ÇELİKOĞLU, Şahver; *Sezayî-i Gülşeni*, İstanbul 1986
- ÇELİKOĞLU, Şahver; *Divan Sezayî-i Gülşeni*, İstanbul 1985
- DEMİRİZ, Yıldız; *Osmanlı Mimarisinde Süsleme I Erken Devir (1300-1453)*, İstanbul 1979
- DIYARBEKİRLİ, Nejat; *Hun Sanatı*, İstanbul 1972
- ERSOY, Bozkurt; "Edirne Şah Melek Camii'nin Tanıtımı ve Mimari Özellikleri Hakkında Düşünceler" *Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı VI, İzmir 1992, s.46-48
- ERTUĞRUL, Özkan; Darü'l-hadis Külliyesi, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, Cilt 8, İstanbul 1993, s.534-535
- ERTUĞRUL, Özkan; *Edirne'nin Kültür Tarihinde Özel Bir Albüm*, İstanbul 1995
- HASOL, Doğan; *Mimarlık Sözlüğü*, Beşinci Baskı, İstanbul 1993, s.416
- KAZANCIGİL, Ratip; *Edirne İmaretleri*, İstanbul 1991
- KAZANCIGİL, Ratip; *Edirne Mahalleleri Tarihçesi (1529-1990)*, İstanbul 1992
- MERİÇ, Rıfka Melül; "Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında", *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I*, İstanbul 1963, s.439-536
- ONUR, Oral; *Edirne Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler*, İstanbul 1972
- OSMAN, Rıfat; *Edirne Rehnüması*, Yayınlayan Ratip Kazancıgil, Edirne 1994
- ÖNGE, Yılmaz; "Edirne'de Mimar Sinan'ın Eseri Bir Namazgah", *Önasya*, Sayı 44, Nisan 1969, s.10-11
- ÖNKAL, Hakkı; *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, Ankara 1992
- ÖNKAL, Hakkı; *Tire Türbeleri*, Ankara 1991

- PARMAKSIZOĞLU, İsmet; *Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*, Ankara 1984
- PEKÖZ, Birsen; "Türk Mimarisinde Göçebelikten Medeniyete Geçiş, *Önasya*, Sayı 2/17, 1967, s.7-8
- PEREMECİ, Osman Nuri; *Edirne Tarihi*, İstanbul 1939
- SEÇKİN, Necati; *Edirne Evliyalari*, İstanbul 1971
- SÖZEN, Metin; *Tarihsel Gelişimi İçinde Türk Sanatı*, İstanbul 1983, s.16-18
- ŞAPOLYO, Enver Behnan; "Türbe ve Kümbetler" *Önasya*, sayı:4/39, 1968, s.13-14
- TAYLA, Hüseyin; "Mimar Sinan'ın Türbeleri", *Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı*, İst. 1988, s.195 -298
- TUNCER, Orhan Cezmi; *Anadolu Kümbetleri, I.Selçuklu*, Ankara 1986
- TUNÇEL, Gül; *Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezartaşları*, Ankara 1989
- UNAT, Faik Reşit; *Hicri Tarihleri Miladi Tarihe Çevirme Klavuzu*, Dördüncü Baskı, Ankara 1974
- YILDIZ, Zekiye, Hüseyin; *Turistik Edirne*, Bursa 1966

VIII - FOTOĞRAF LİSTESİ

- 1.Darü'l Hadis Şehzade Türbeleri genel görünüşü.
- 2.Darü'l Hadis Kapalı Türbe yan görünüşü.
- 3.Darü'l Hadis Kapalı Türbe arka cephesi.
- 4.Darü'l Hadis Kapalı Türbe fil pencere ve saçak silme detayı.
- 5.Darü'l Hadis Kapalı Türbe içindeki lahitlerden bir görünüş.
- 6.Darü'l Hadis Kapalı Türbesi, kubbe içinden bir görünüş.
- 7.Darü'l Hadis Açık Türbeden bir görünüş.
- 8.Darü'l Hadis Açık Türbe kemer detayı.
- 9.Darü'l Hadis Açık Türbesi kubbe içinden bir görünüş.
- 10.Darü'l Hadis cami bahçesindeki Karamanoğlu Mehmet Bey'in Lahdi.
- 11.Şehzade Selim Türbesinden bir görünüş.
- 12.Şehzade Selim lahdinden bir görünüş.
- 13.Şehzade Selim Türbesi, kubbe içindeki kalem işlerinden bir görünüş.
- 14.Vali Hacı İzzet Paşa Türbesi giriş cephesinden bir görünüş.
- 15.Vali Hacı İzzet Paşa Türbe içinden bir görünüş.
- 16.Vali Hacı İzzet Paşa Türbesi kubbe içindeki kalem işleri.
- 17.Şah - Melek Paşa Türbesinden genel görünüş.
- 18.Şah - Melek Paşa cami haziresindeki Şah - Melek Paşa orjinal lahdi.
- 19.Beylerbeyi Türbesinin yan cephesinden bir görünüş.
- 20.Beylerbeyi Türbesi iç mekanından bir görünüş.
- 21.Beylerbeyi Türbesi iç mekanından bir görünüş.
- 22.Beylerbeyi Türbesi mihrap penceresindeki mozaik dolgu detayı.
- 23.Rıdvani Ahmet Bey (Tütünsüz Baba) Türbesinin 1950 yılındaki durumunu gösteren bir fotoğraf.
- 24.Rıdvani Ahmet Bey Türbesinin 1978 yılındaki durumunu gösteren bir fotoğraf.
- 25.Rıdvani Ahmet Bey Türbesinin 1994 yılında çekilmiş bir fotoğrafı.
- 26.Rıdvani Ahmet Bey Türbesinin giriş kapısı üzerindeki kitabesi.
- 27.Rıdvani Ahmet Bey Türbesinden bir iç görünüş.
- 28.Rıdvani Ahmet Bey Türbesinin mihrap bölümünü gösteren bir iç görünüş.
- 29.Kesikbaş Baba Türbesinden bir görünüş.
- 30.Kesikbaş Baba Türbesinin iç mekanından bir görünüş.
- 31.Kesikbaş Baba Türbesinin, kubbe olduğu tahmin edilen, üst örtüsünün, türbe içinden bir görünüşü.

- 32.Fatma Hanım Türbesinden genel görünüş.
- 33.Mimar Sinan'ın yaptığı namazgah.
- 34.Namazgahın 1952 yılındaki durumunu gösteren bir fotoğraf.
- 35.Fatma Hanım Türbesi yan görünüşü.
- 36.Fatma Hanım Türbesi ön görünüşü.
- 37.Fatma Hanım'ın mermer sandukası.
- 38.Hasan Sezai Efendi Türbesi'nin ön görünüşü.
- 39.Hasan Sezai Efendi Türbesinin bahçe içinden bir görünüş.
- 40.Hasan Sezai Efendi Türbesi ve yıkılan caminin minaresi.
- 41.Hasan Sezai Efendi Türbesi'nin giriş kapısı üzerindeki kitabesi.
- 42.Hasan Sezai Efendi Türbesinin ön cephesindeki kitabe.
- 43.Hasan Sezai Efendi Türbesinin penceresi üzerindeki kitabe.
- 44.Hasan Sezai Efendi Türbesinin giriş kapısı üzerindeki Sezai Efendinin tuğrası.
- 45.Hasan Sezai Efendi Türbesinin kubbe içinden bir görünüşü.
- 46.Hasan Sezai Efendi Türbesinin iç mekanından bir görünüş.
- 47.Şekmeti Mehmed Efendi (Kız Türbe) Türbesinden bir görünüş.
- 48.Şekmeti Mehmed Efendi Türbesi iç mekanından bir görünüş.
- 49.Şekmeti Mehmed Efendi Türbesi'nin beşik çatısının iç görünüşü.
- 50.Koyun Baba Türbesinden bir görünüş.
- 51.Koyun Baba Türbesinin iç mekanından bir görünüş.
- 52.Bugün yıkılmış olan Vizeli Hamza Çelebi Türbesi'nin bulunduğu yerden genel görünüş.
- 53.Vizeli Hamza Çelebi mezarı.
- 54.Bugün türbesi yıkılan, Kabuli Şeyh Mustafa Efendi mezarı.
- 55.Bugün yıkılmış olan, mezarı günümüze ulaşmış olan Başçı Mustafa Efendi Türbesinin bulunduğu yerden genel görünüş.
- 56.Başçı Mustafa Efendinin mezarı.
- 57.Bugün türbesi yıkılmış olan, yeri tesbit edilen Kıyak Baba'nın mezarı.
- 58.İbrahim Ecel Türbe kitabesi.
- 59.Bugün yıkılmış olan, ancak yeri tesbit edilen Şeyh-ül İslam Ali Efendi Türbesi'nin bulunduğu Zehrimar Mezarlığı'ndan bir görünüş.
- 60.Bugün yıkılmış olan, Topçu Baba Türbesi'nin bulunduğu yer olarak tespit edilen, Endüstri Meslek Lisesi.

61.Bugün yıkılmış olan, Kesikbaş Mehmet Efendi Türbesi'nin bulunduğu yer Kesikbaş Mehmet Efendi Çeşmesi'nin arkasındadır. Türbenin olduğu yerdeki çeşmeden bir görünüş.

62.Kargı Baba Türbesinin yerinde olduğunu tesbit ettiğimiz Kargı Baba Sokak 2 no'lu evden bir görünüş.

63.Kervan Otel'in arkasında olduğunu tesbit ettiğimiz Şehy Davut Türbesi'nin bulunduğu yerden bir görünüş.

64.Karca Ahmet Türbesi'nin yerinde olduğunu tesbit ettiğimiz evden bir görünüş.

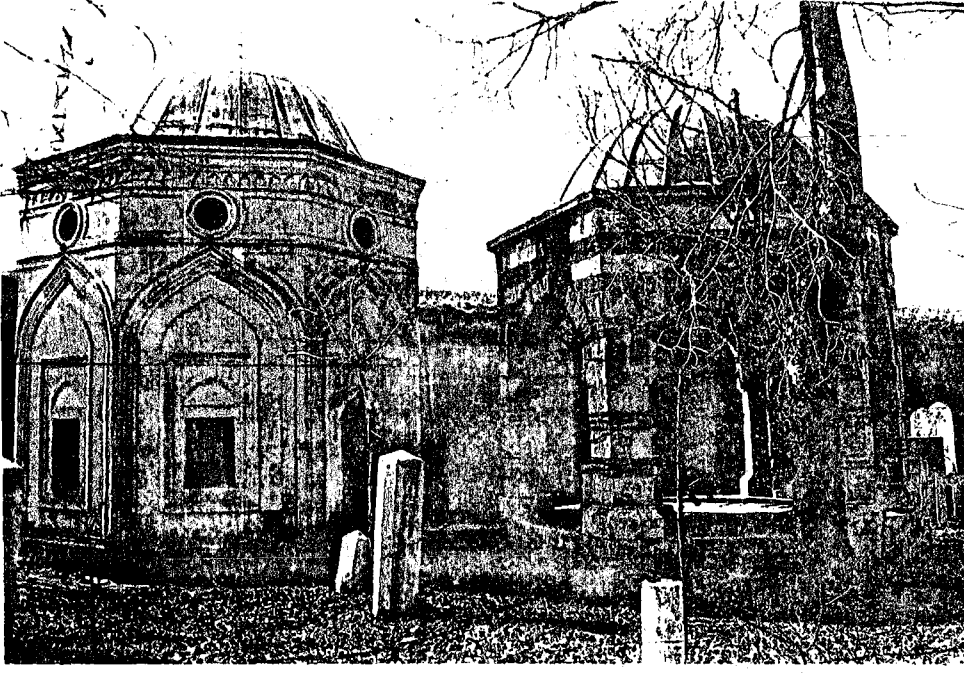
65.Hıdır (Hızır) Baba'nın mezarı.

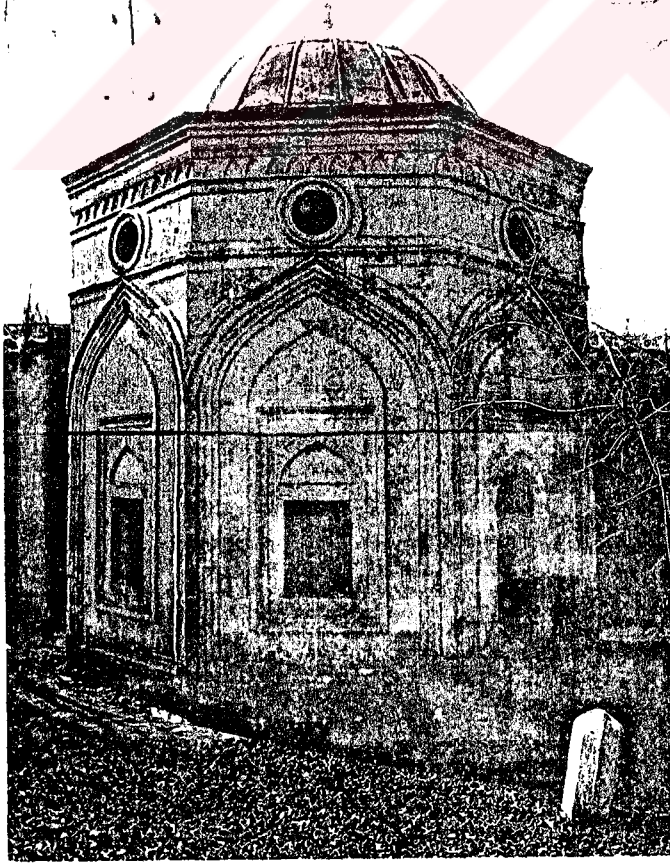
IX - PLAN LİSTESİ

<u>Türbe Adı</u>	<u>Çizimler</u>
1.Darü'l Hadis Kapalı Türbe.....	Planı, cephesi.
2.Darü'l Hadis Açık Türbe.....	Planı, cephesi.
3.Vali Hacı İzzet Paşa.....	Planı, cephesi.
4.Şah Melek Paşa Türbesi.....	Ön cephe, yan cephesi.
5.Beylerbeyi Türbesi.....	Planı, kesiti, giriş cephesi iki yan cephesi.
6.Rıdvani Ahmet Bey (Tütünsüz Baba) Türbesi	Planı, ön cephesi kesiti
7.Hasan Sezai Efendi Türbesi.....	Vaziyet planı, planı, ön cepheleri
8.Şekmeti Mehmet Efendi Türbesi..... (Kız Türbe)	Planı, ön cephesi kesiti
9.Kesikbaş Baba Türbesi.....	Cephesi

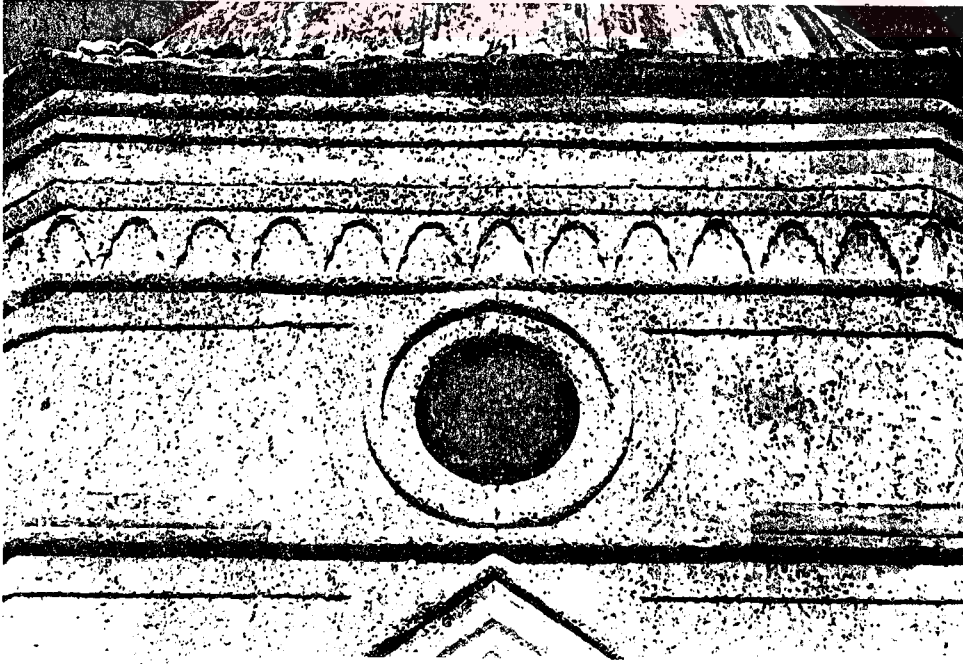
Resim 1 - Darü'l Hadis Şehzade Türbeleri genel görünüşü

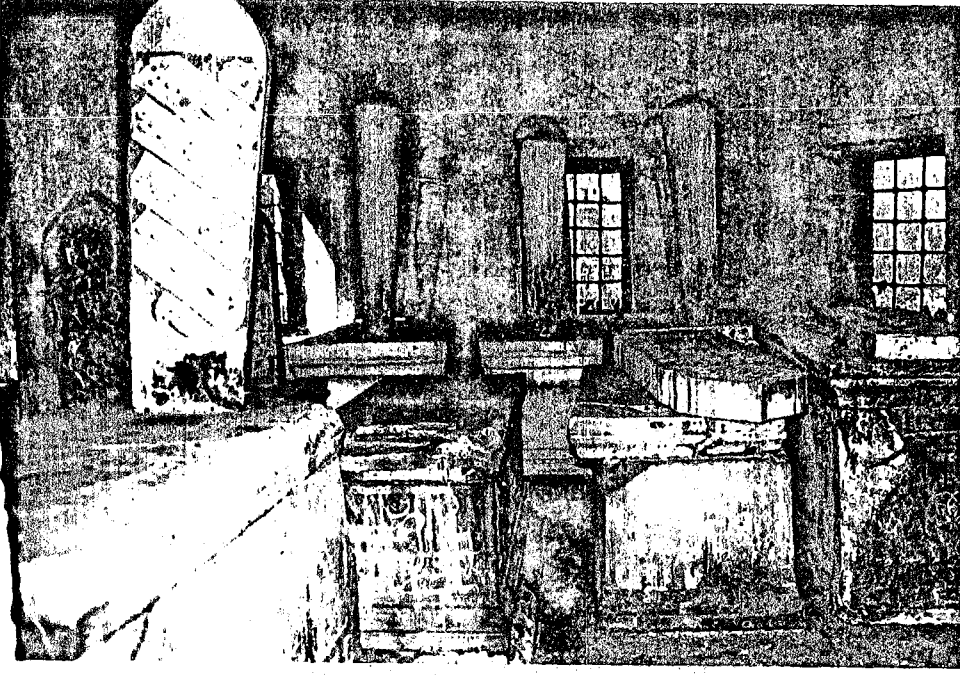
Resim 2 - Darü'l Hadis Kapalı Türbe yan görünüşü.

Resim 3 - Darü'l Hadis Kapalı Türbe arka cephesi.

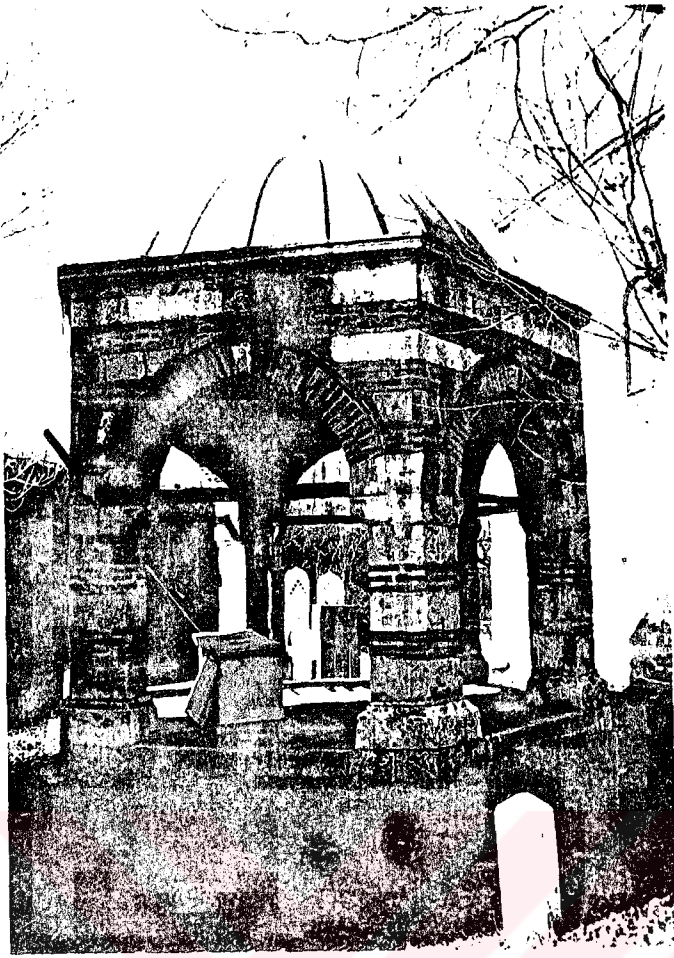
Resim 4 - Darü'l Hadis Kapalı Türbe fil pencere ve saçak silme detayı.

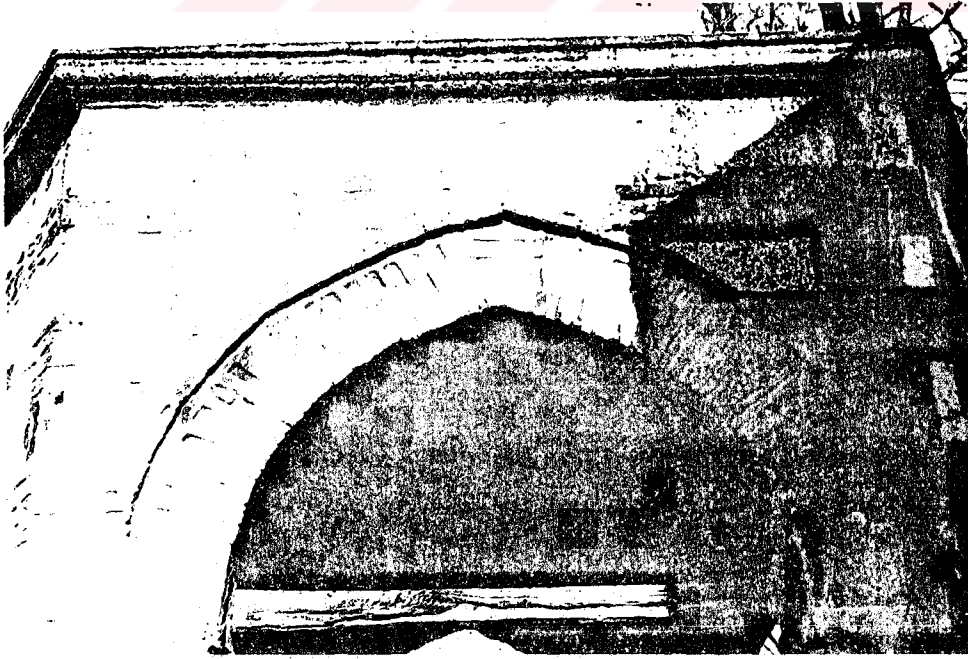
Resim 5 - Darü'l Hadis Kapalı Türbe içindeki lahitlerden bir görüntü.

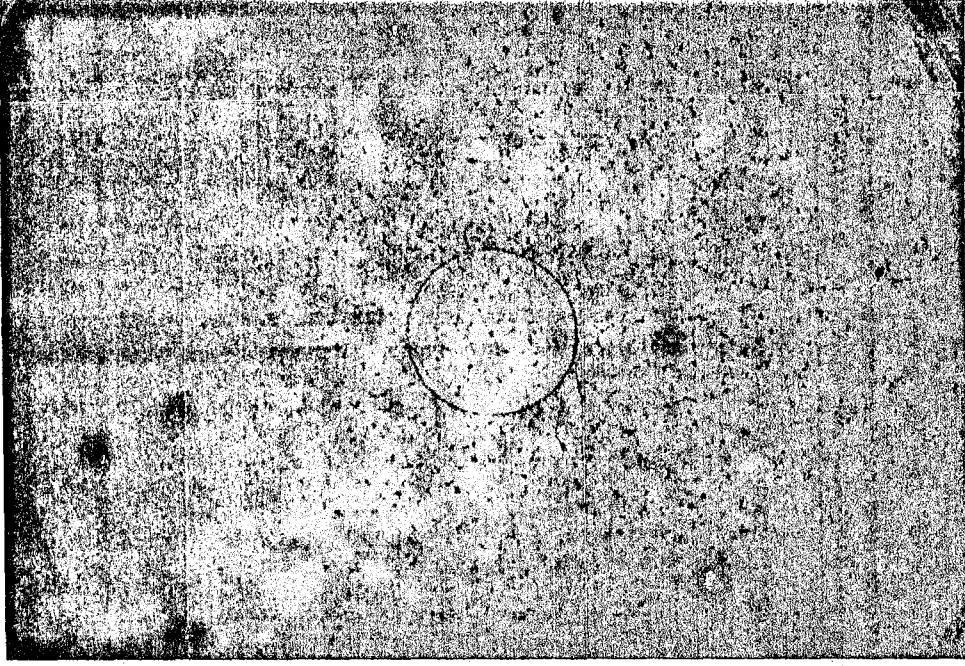
Resim 6 - Darü'l Hadis Kapalı Türbesi, kubbe içinden bir görüntü.

Resim 7 - Darü'l Hadis Açık Türbeden bir görüntüsü.

Resim 8 - Darü'l Hadis Açık Türbe kemer detayı.

Resim 9 - Darü'l Hadis Açık Türbesi kubbe içinden bir görüntü.

Resim 10 - Darü'l Hadis cami bahçesindeki Karamanoğlu Mehmet Bey'in Lahdi.

Resim 11 - Şehzade Selim Türbesinden bir görüntü.

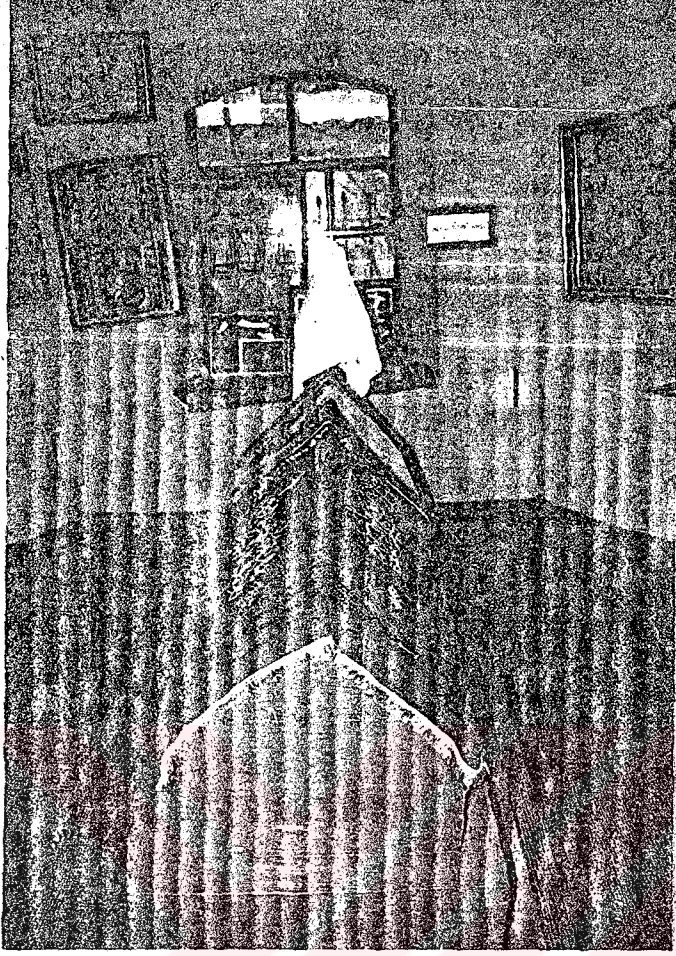
Resim 12 - Şehzade Selim lahdinden bir görüntü.

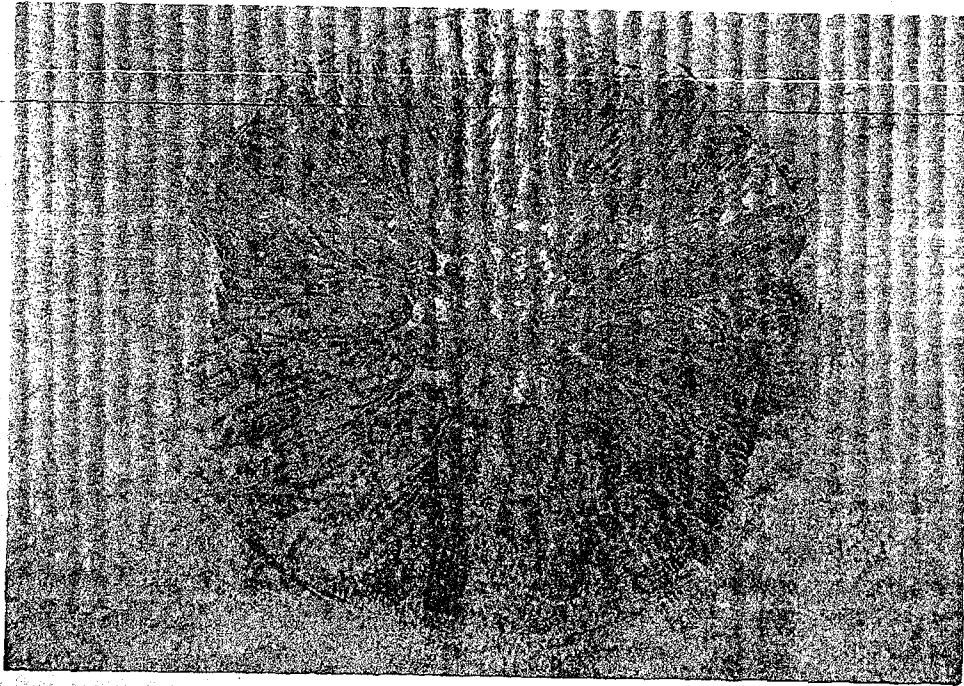
Resim 13 - Şehzade Selim Türbesi, kubbe içindeki kalem işlerinden bir görüntü.

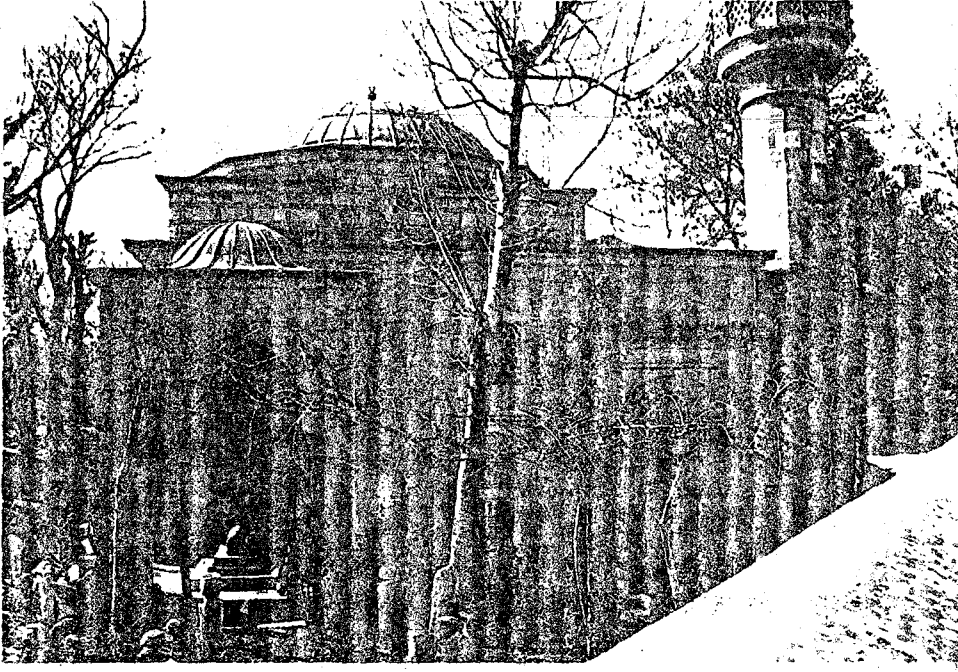
Resim 14 - Vali Hafız İzzet Paşa Türbesi giriş cephesinden bir görüntü.

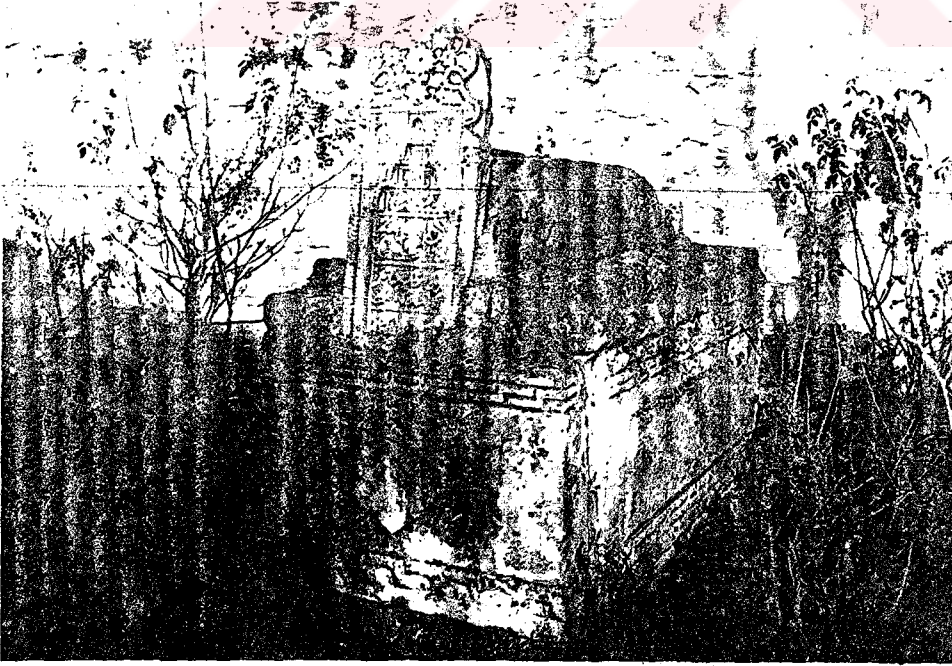
Resim 15 - Vali Hacı İzzet Paşa Türbe içinden bir görünüş.

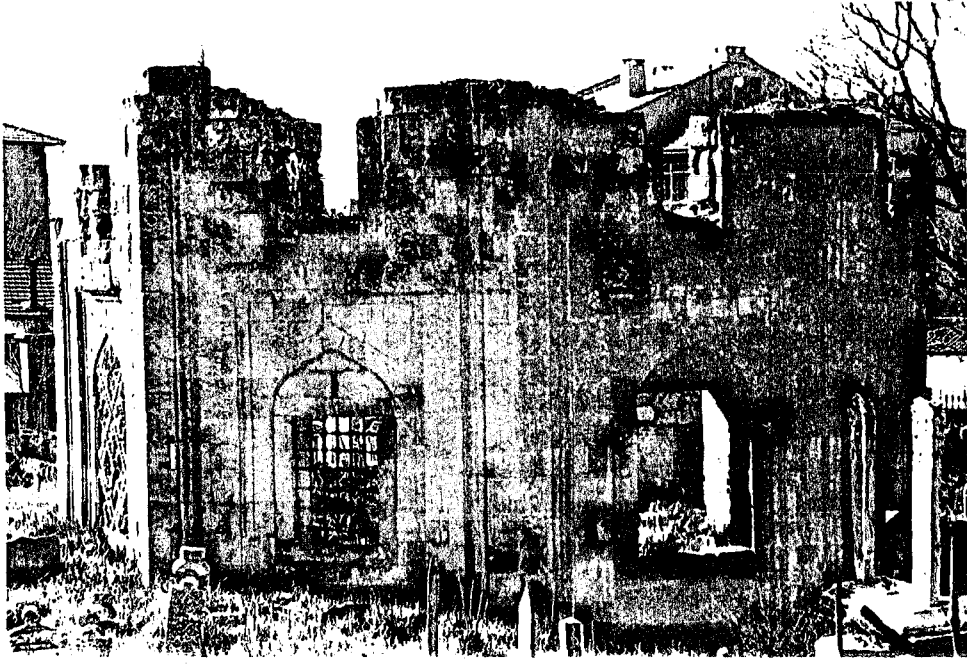
Resim 16 - Vali Hacı İzzet Paşa Türbesi kubbe içindeki kalem işleri.

Resim 17 - Şah - Melek Paşa Türbesinden genel görünüş.

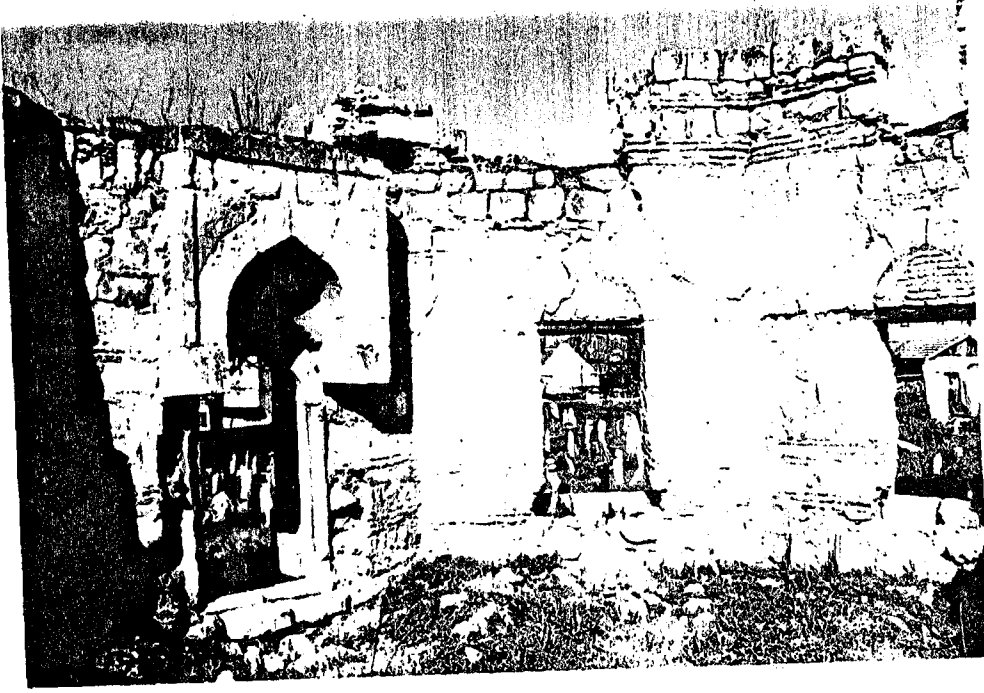
Resim 18 - Şah - Melek Paşa cami haziresindeki Şah - Melek Paşa orjinal lahdi.

Resim 19 - Beylerbeyi Türbesinin yan cephesinden bir görünüş.

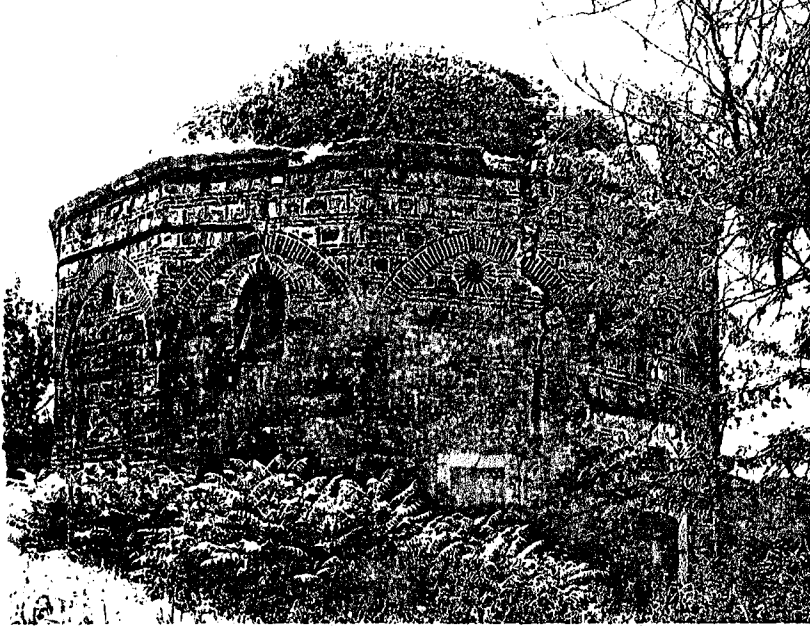
Resim 20 - Beylerbeyi Türbesi iç mekandan bir görünüş.

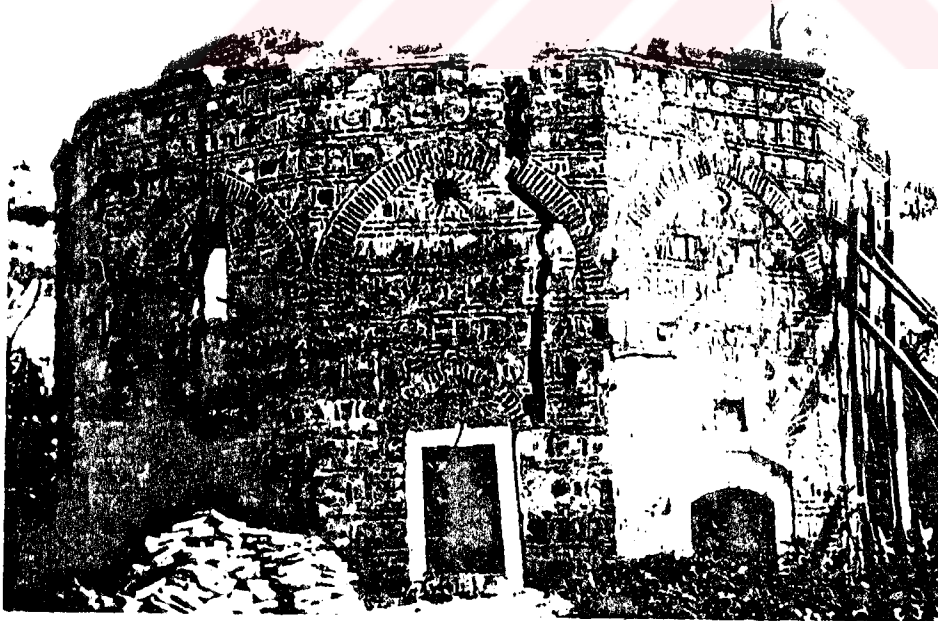
Resim 21 - Beylerbeyi Türbesi iç mekanından bir görünüş.

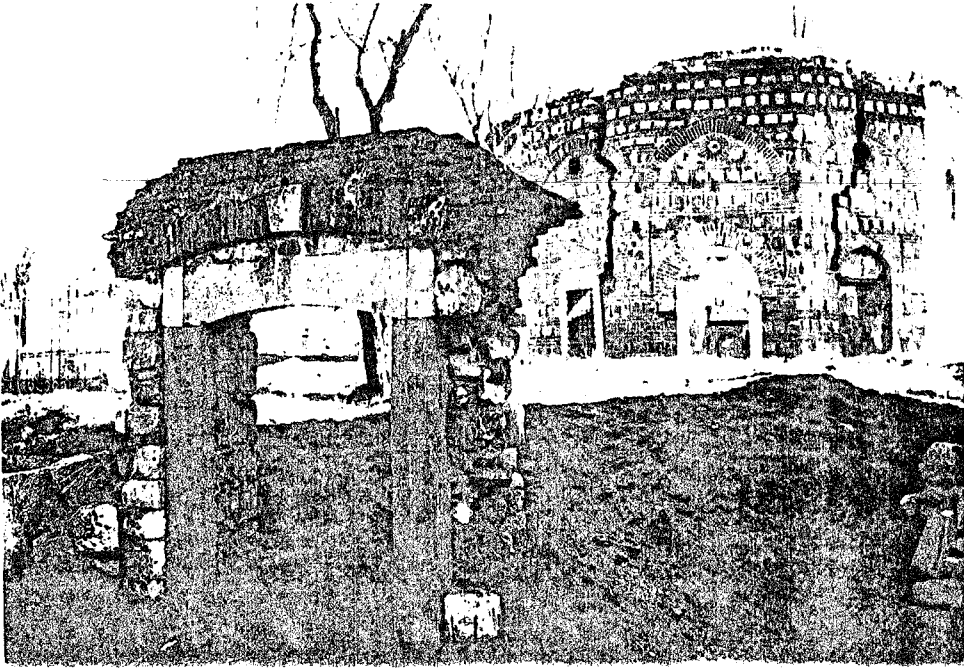
Resim 22 - Beylerbeyi Türbesi mihrap penceresindeki mozaik dolgu detayı.

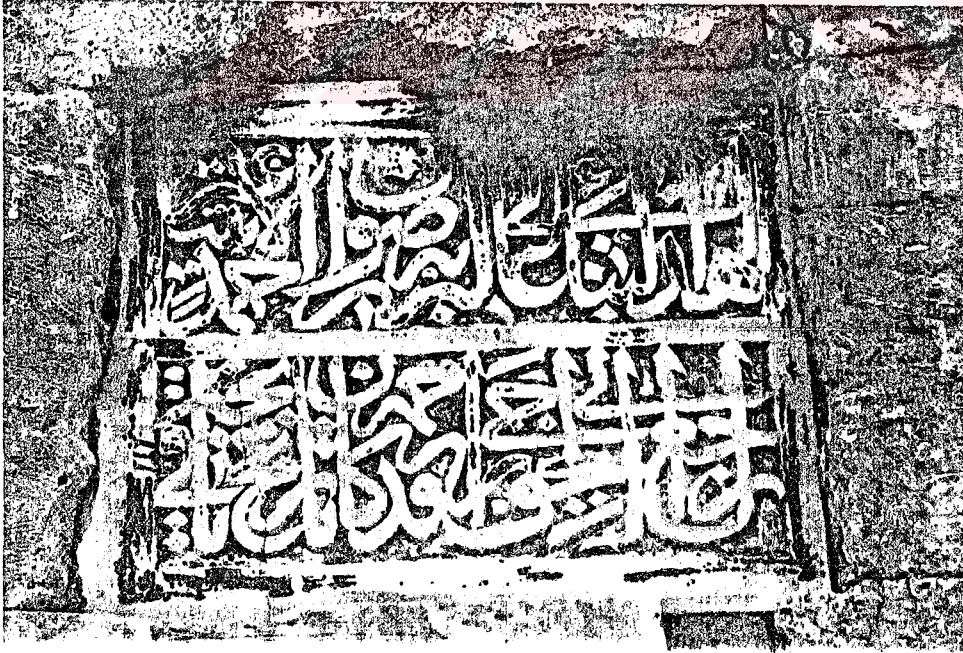
Resim 23 - Radvani Ahmet Bey (Tütünsüz Baba) Türbesinin 1950 yılındaki durumunu Resim gösteren bir fotoğraf.

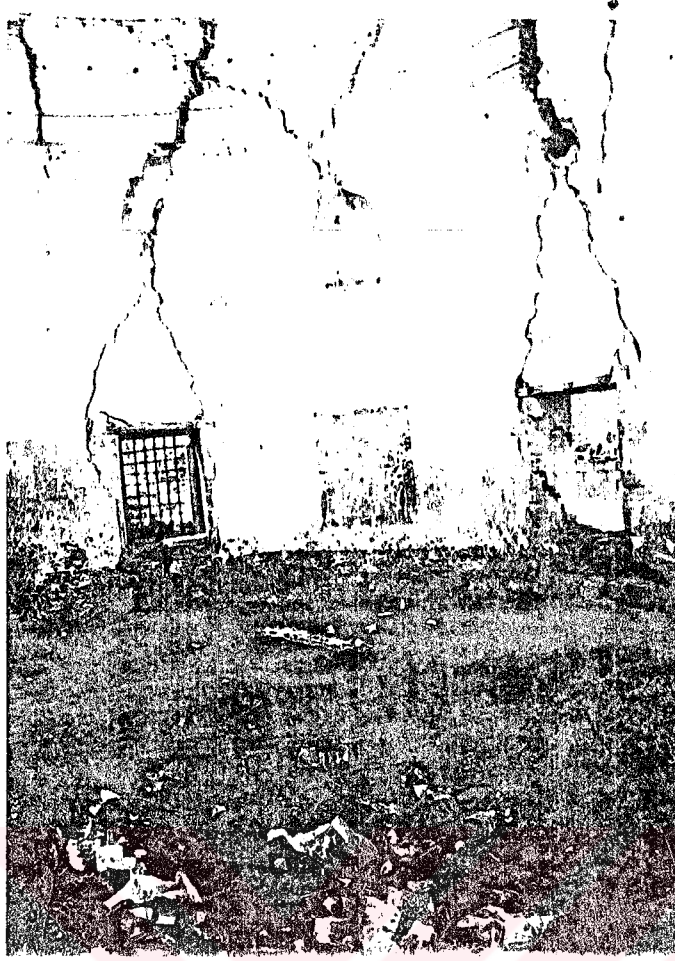
Resim 24 - Radvani Ahmet Bey Türbesinin 1978 yılındaki durumunu gösteren bir fotoğraf.

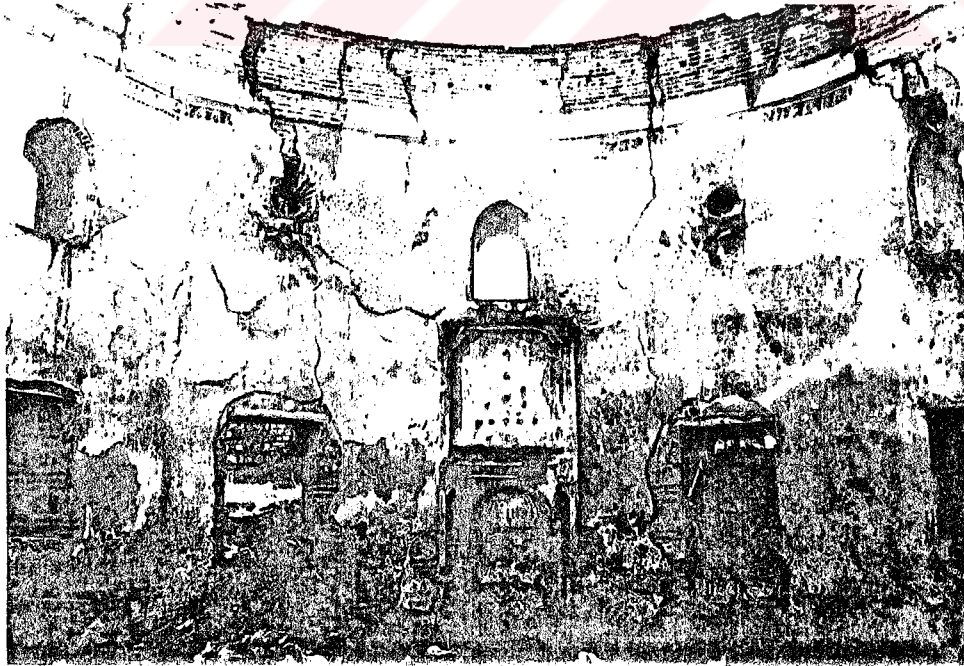
Resim 25 - Rıdvanî Ahmet Bey Türbesinin 1994 yılında çekilmiş bir fotoğrafı.

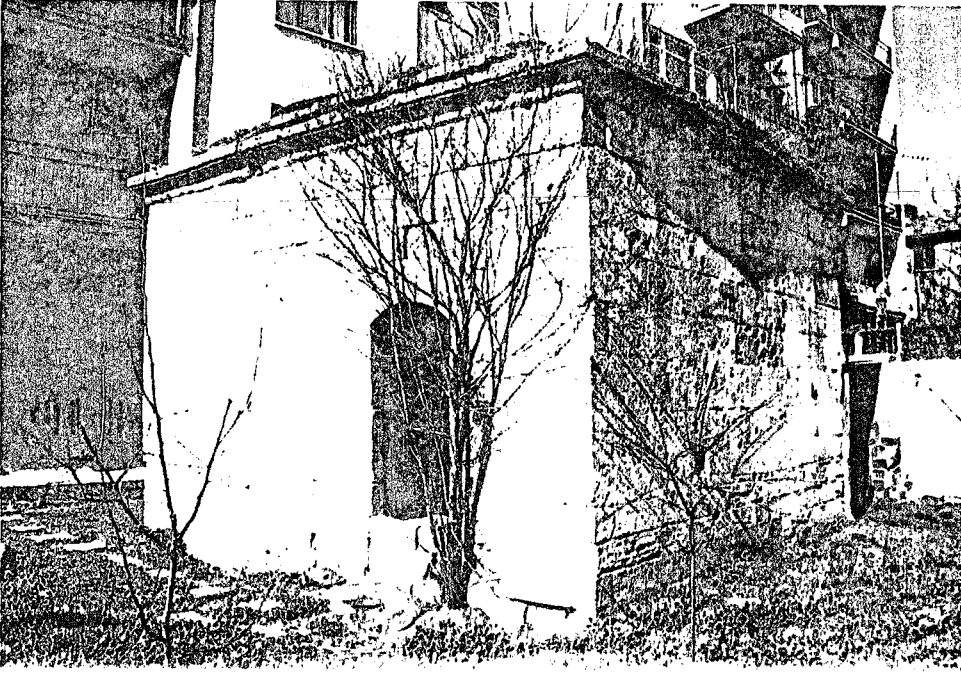
Resim 26 - Rıdvanî Ahmet Bey Türbesinin giriş kapısı üzerindeki Etilası

Resim 27 - Ridvani Ahmet Bey Türbesinden bir iç görünüşü.

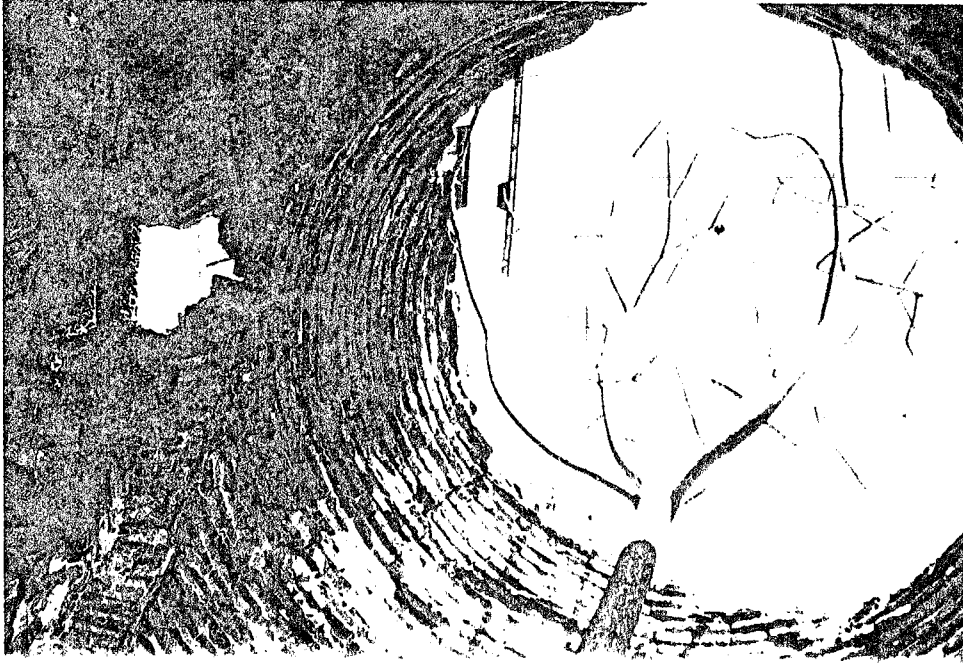
Resim 28 - Ridvani Ahmet Bey Türbesinin mihrap
bölümünü gösteren bir iç görünüşü.

Resim 29 - Kesikbaş Baba Türbesinden bir görünüşü.

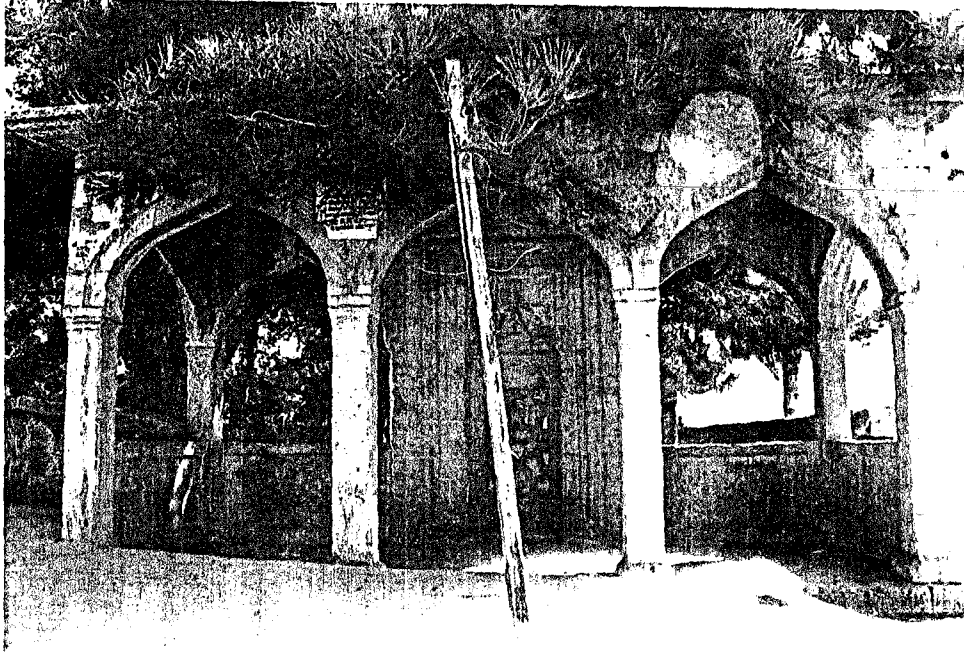
Resim 30 - Kesikbaş Baba Türbesinin iç mekânından bir görüntü.

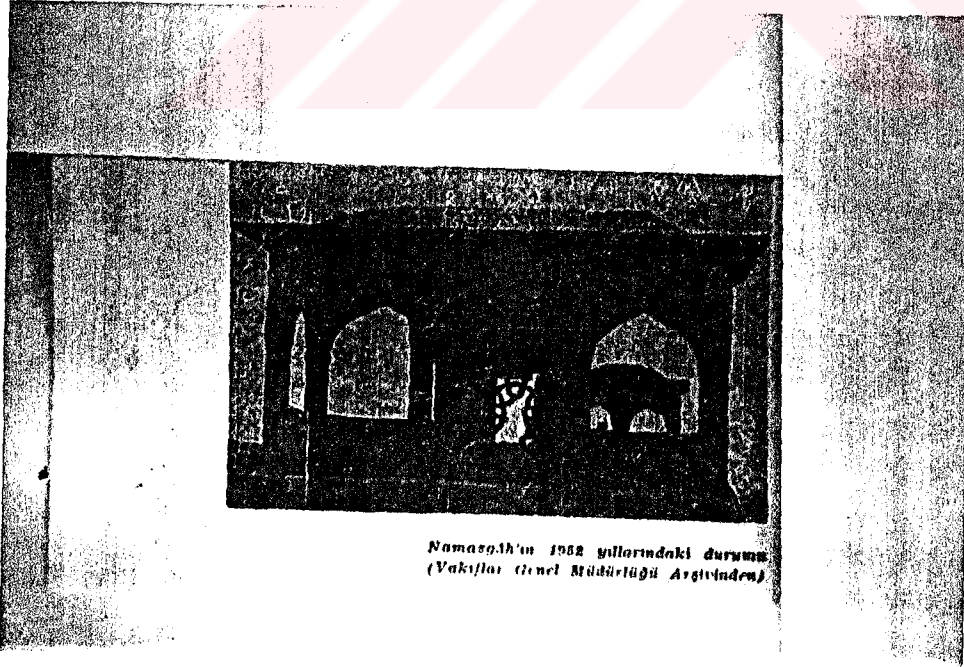
Resim 31 - Kesikbaş Baba Türbesinin, kubbe olduğu tahmin edilen,
üst örtüsünün, türbe içinden bir görünüşü.

Resim 32 - Fatma Humm Türbesinden genel görüntü.

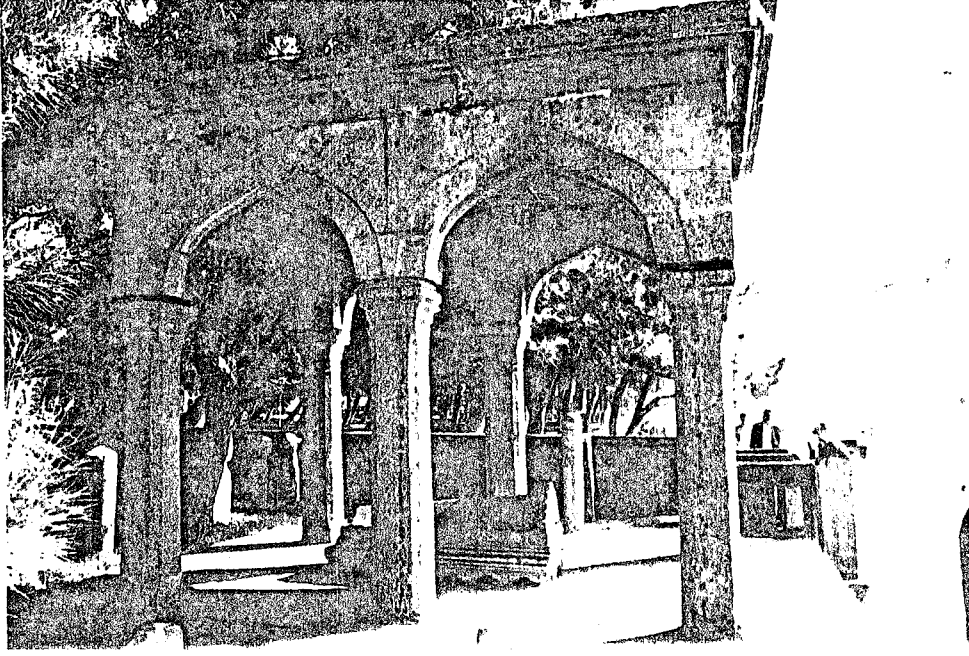

Resim 33 - Mimar Sinan'ın yaptığı namazgah

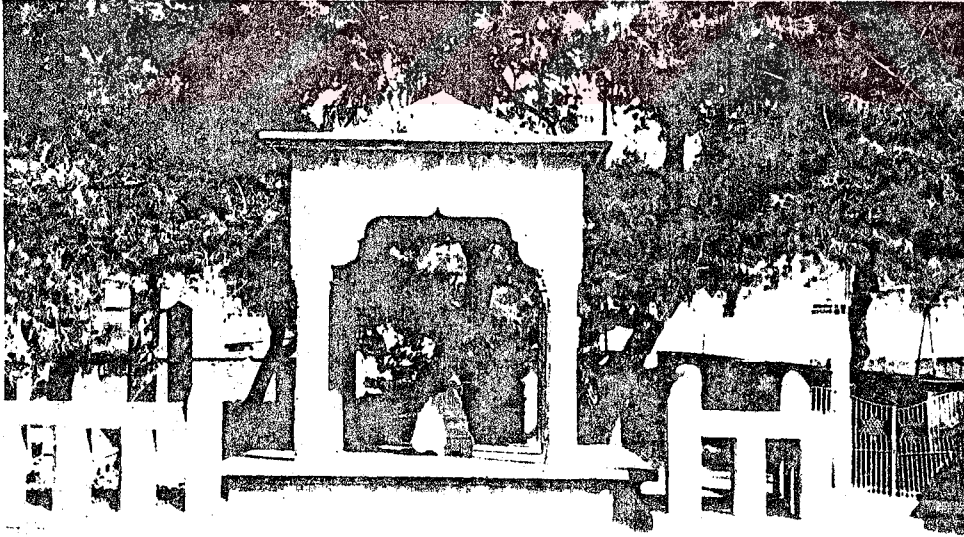

Namazgah'ın 1952 yıllarındaki durumu
(Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinden)

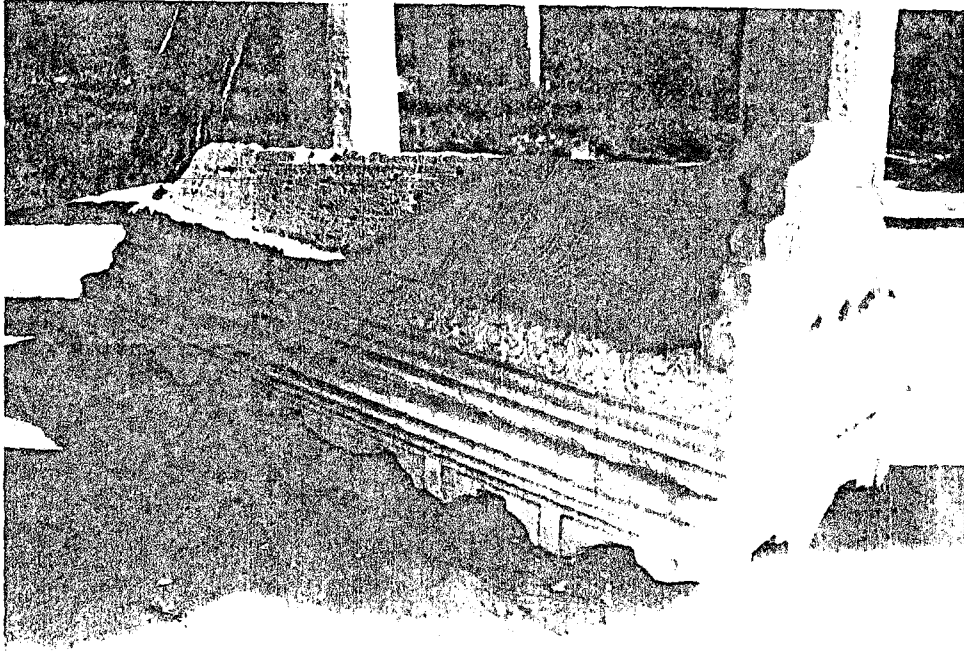
Resim 34 - Namazgahın 1952 yılındaki durumunun göstergesi bir fotoğraf

Resim 35 - Fatma Hanım Türbesi yan görünüşü.

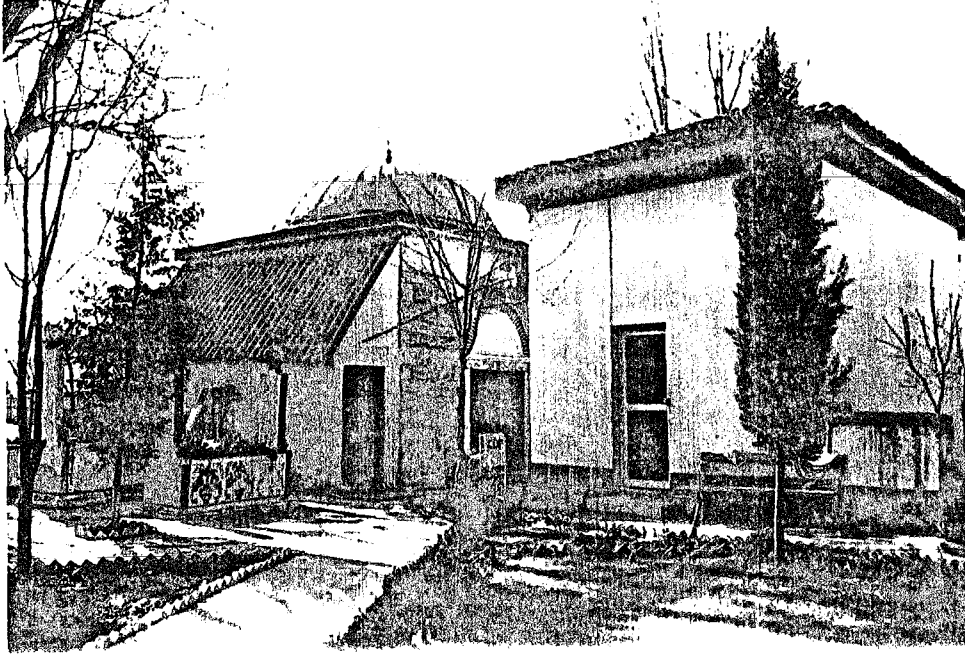
Resim 36 - Fatma Hanım Türbesi ön görünüşü.

Resim 37 - Fatma Hürriyyet'in mezarı sandıkası

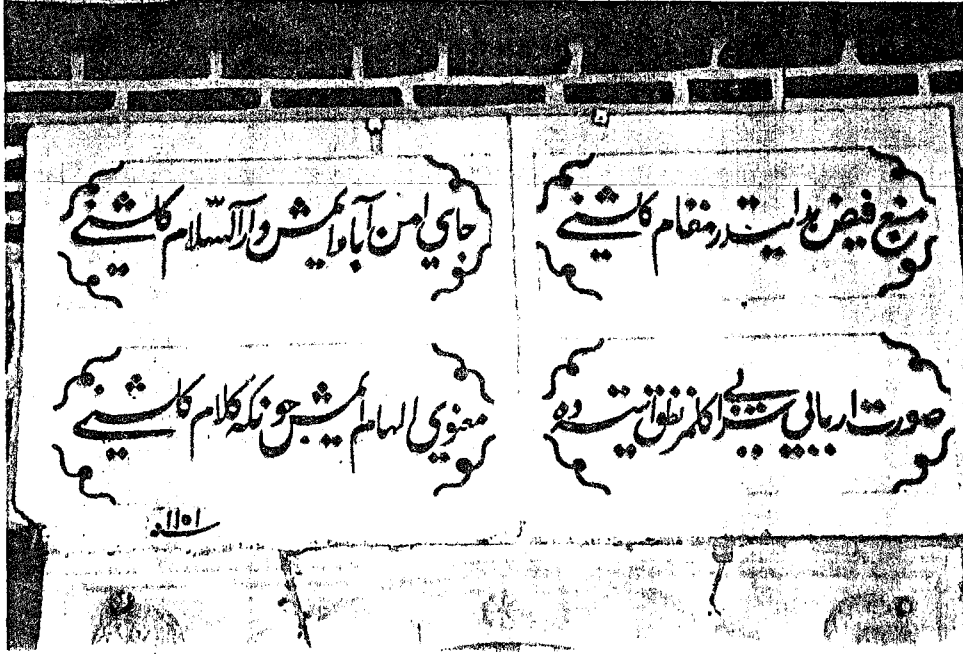
Resim 38 - Hasan Sezai Effendi 'Türbesi' nin ön görünüşü.

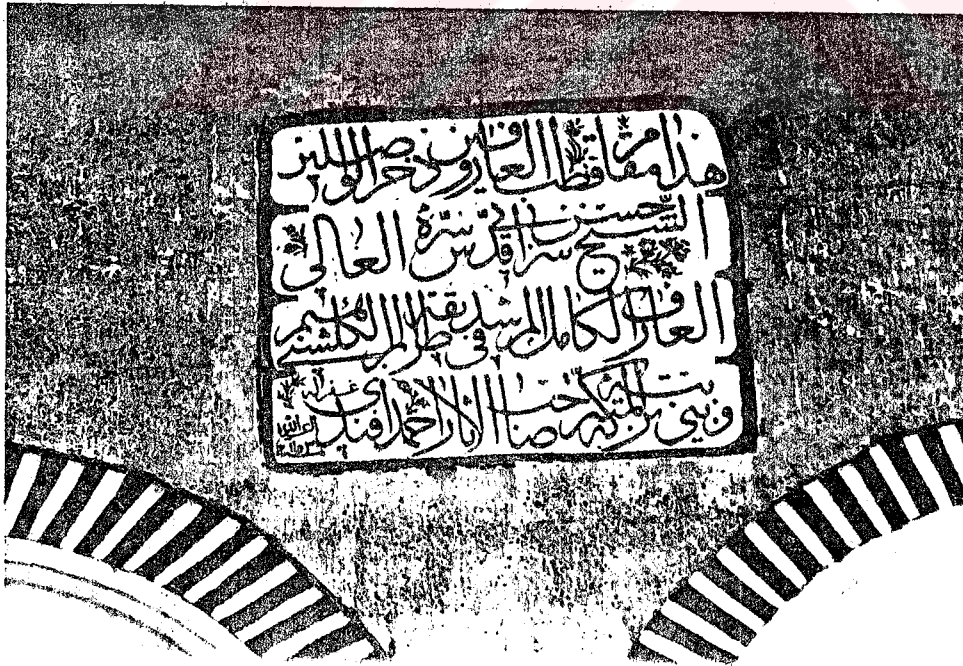
Resim 39 - Hasan Sezai Efendi Türbesinin Isabeyi içinden bir görünümü.

Resim 40 - Hasan Sezai Efendi Türbesi ve yıl 1940 caminin minaresi

Resim 41 - Hasan Sezai Efendi Tülbesci'nin piriş kapısı üzerindeki kitabeleri.

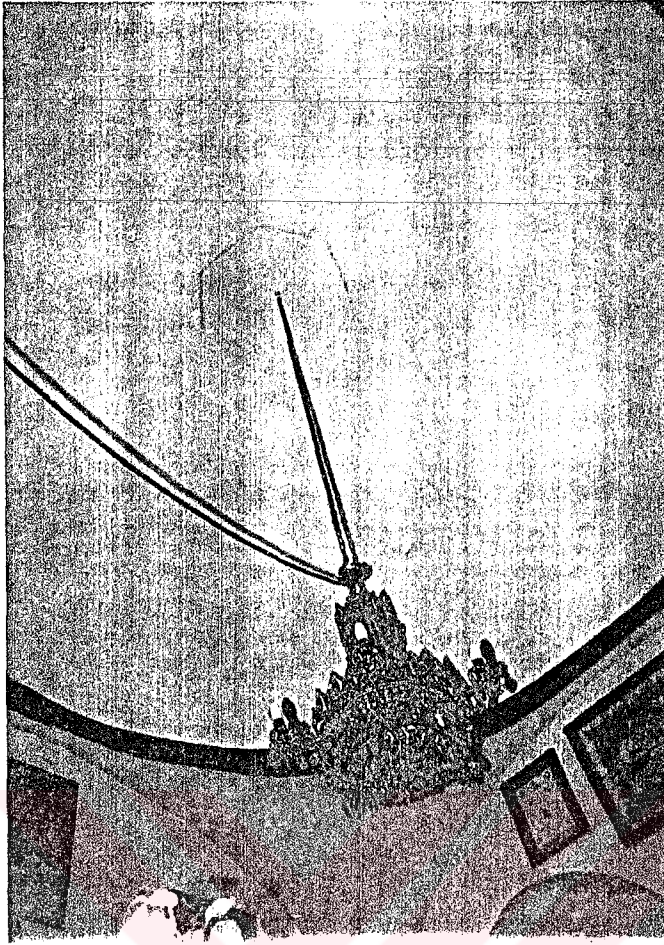
Resim 42 - Hasan Sezai Efendi Tülbesci'nin ön cephesindeki kitabeleri.

Resim 43 - Hasan Sezai Efendi Türbesinin penceresi üzerindeki Eitabe

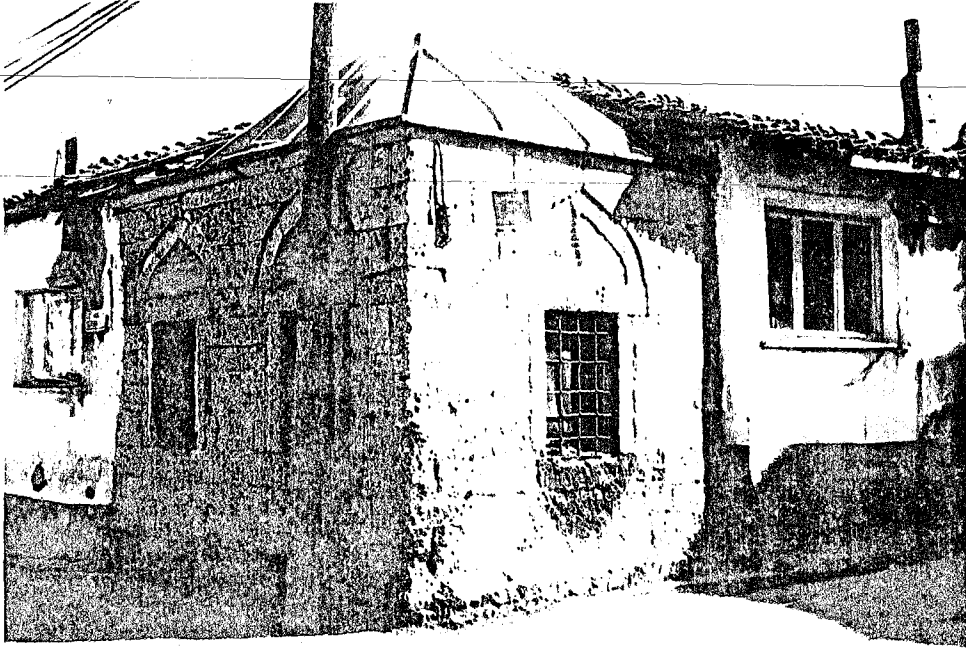
Resim 44 - Hasan Sezai Efendi Türbesinin piriş kapısı üzerindeki Sezai Efendinin tuğrası.

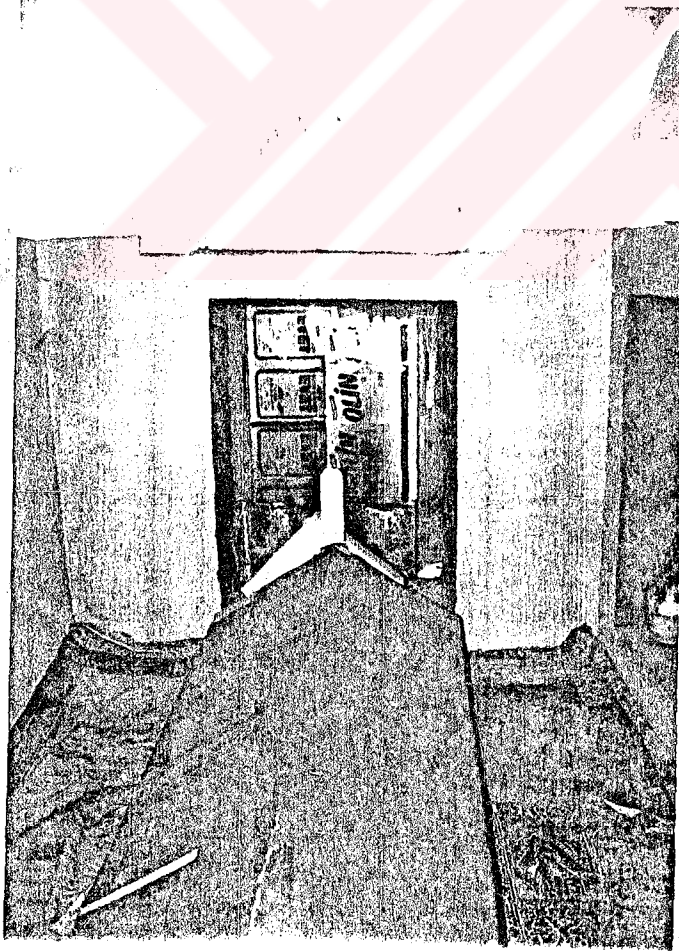
Resim 45 - Hasan Sezai Efendi Türbesinin kubbesi içindeki bir görüntüsü

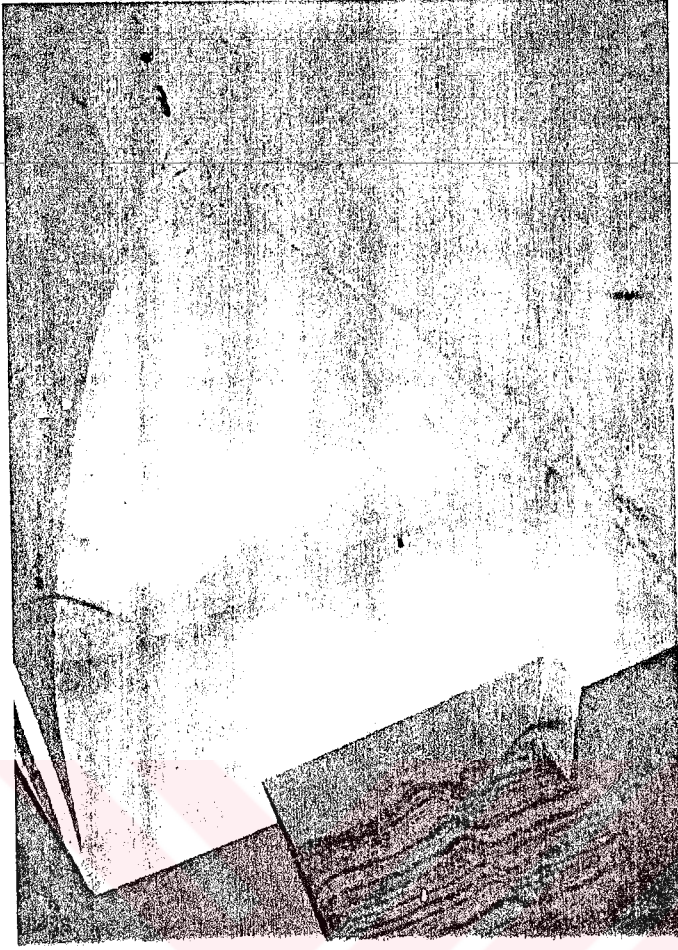
Resim 46 - Hasan Sezai Efendi Türbesinin iç mekânından bir görüntüsü

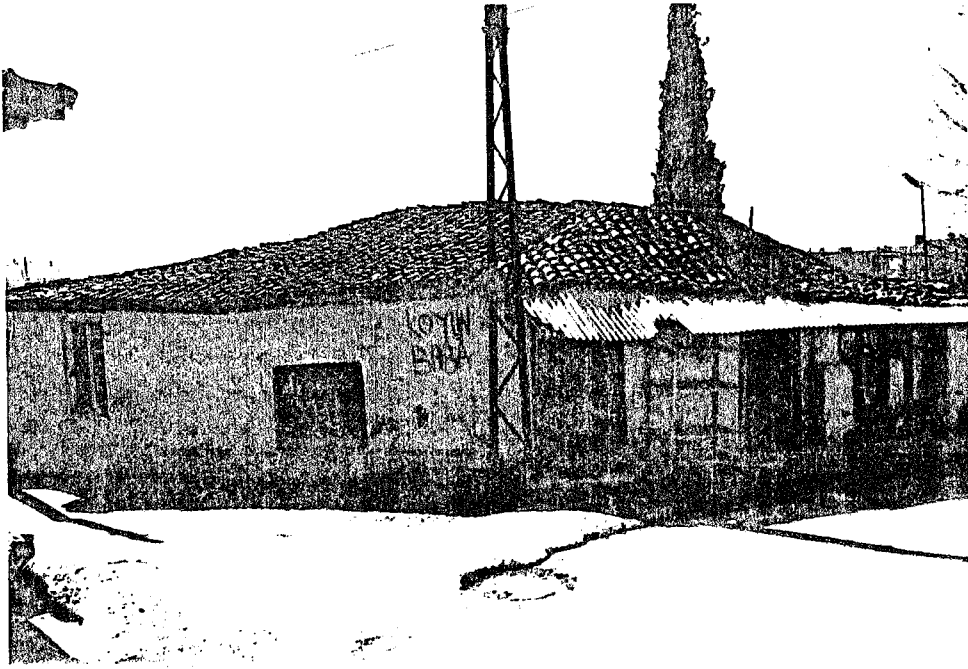
Resim 47 - Şekmeti Mehmed Efendi (Kaz. Türkes) Türkesinlen bir görünüm.

Resim 48 - Şekmeti Mehmed Efendi Türkesi iç mekânından bir görünüm.

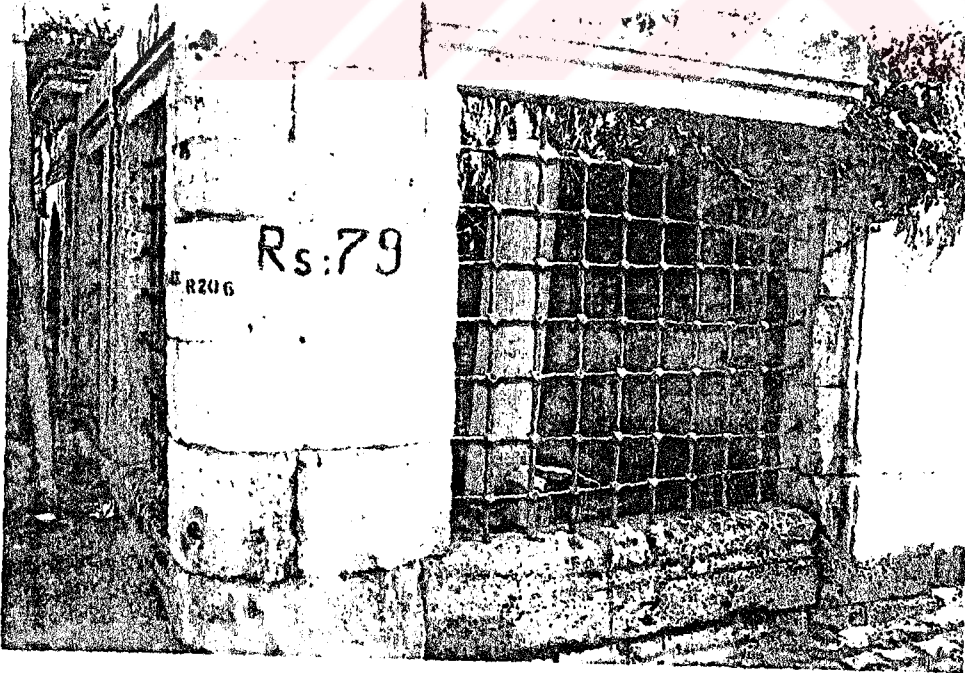
Resim 49 - Şakmeti Mehmed Efendi Türbesi'nin büyük çentirinin iç görünüşü

Resim 50 - Koyun Baba Türbesinden bir görünüş

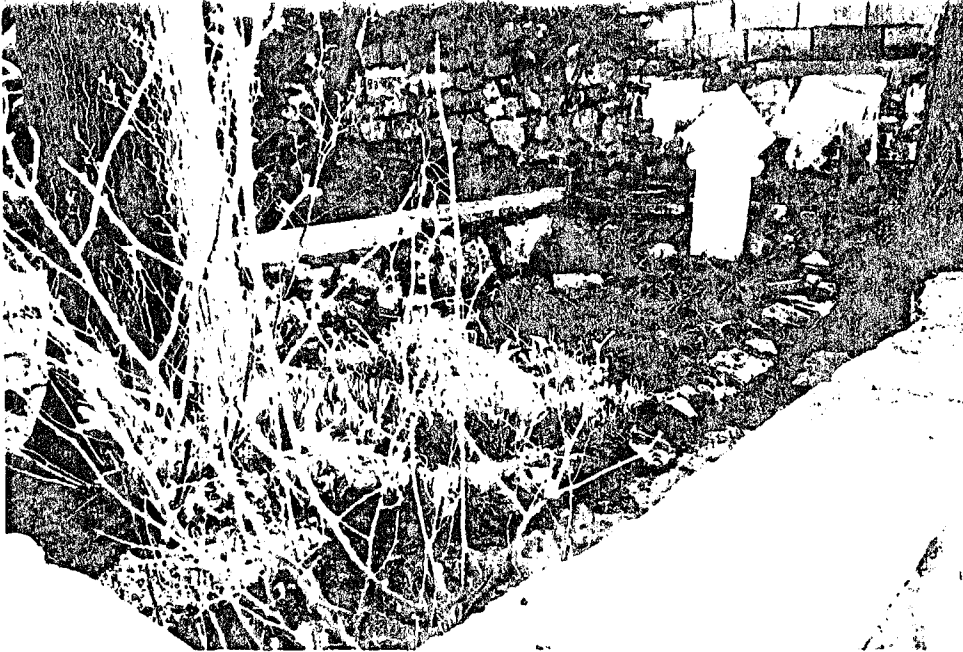
Resim 51 Koyun Haba Türbesinin iç mekânından bir görüntü.

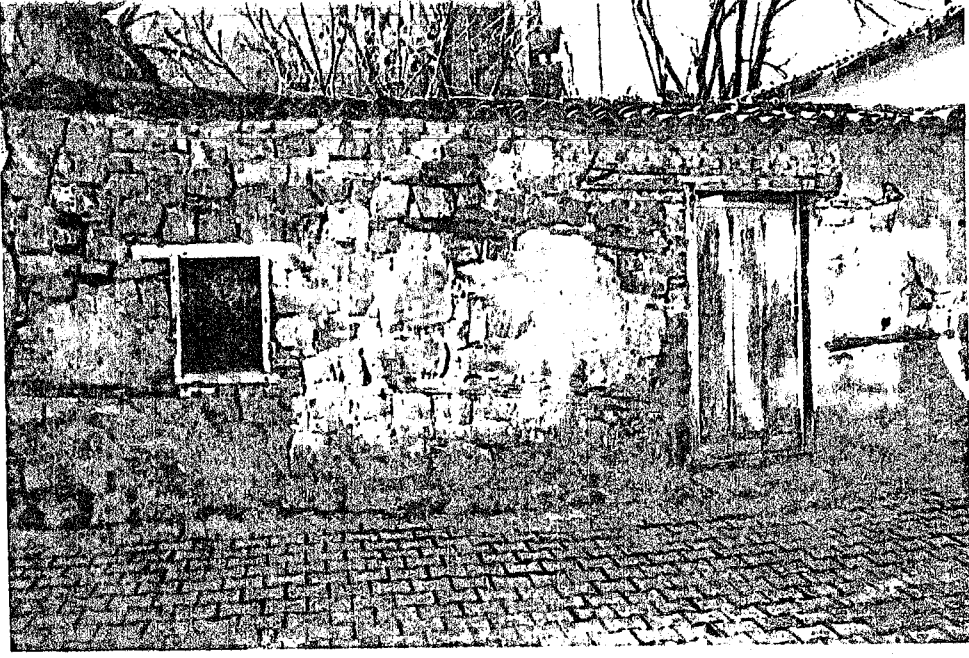
Resim 52 Bugün yıkılmış olan Vizeli Hamza Çelebi Türbesi'nin bulunduğu yere den genel görüntü.

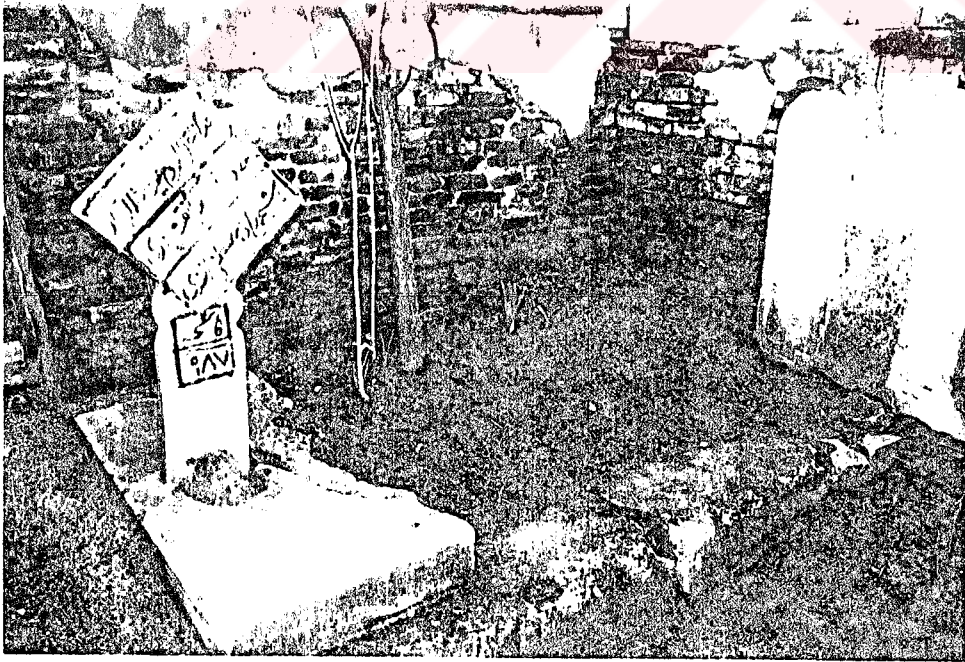
Resim 53 - Vizeli Hamza Çelebi mezarı.

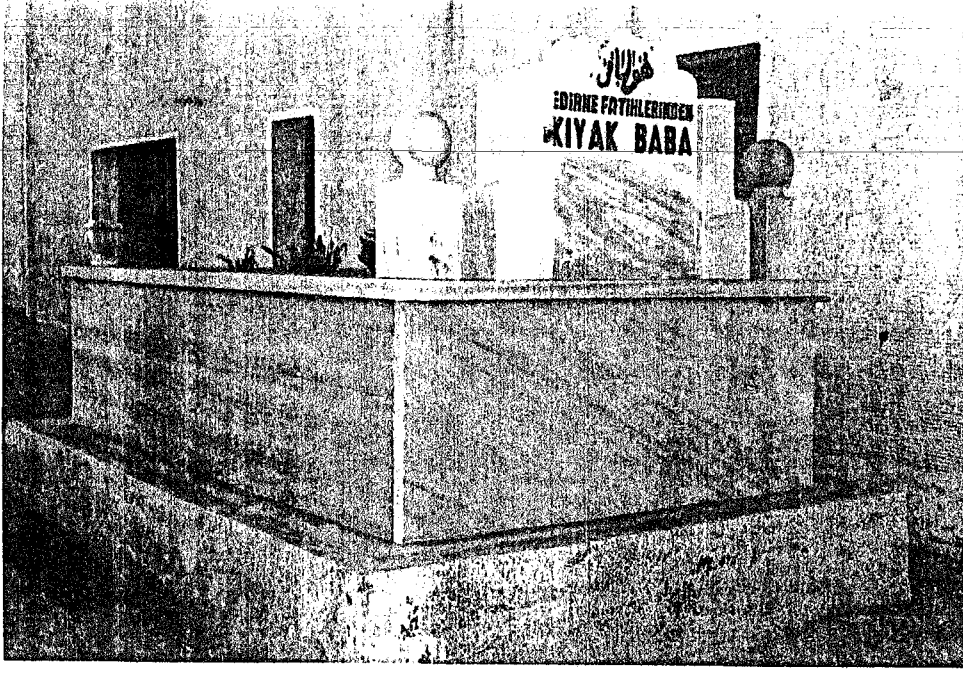
Resim 54 - Bugün türbesi yıkılan, Kabuli Şeyh Mustafa Efendi mezarı.

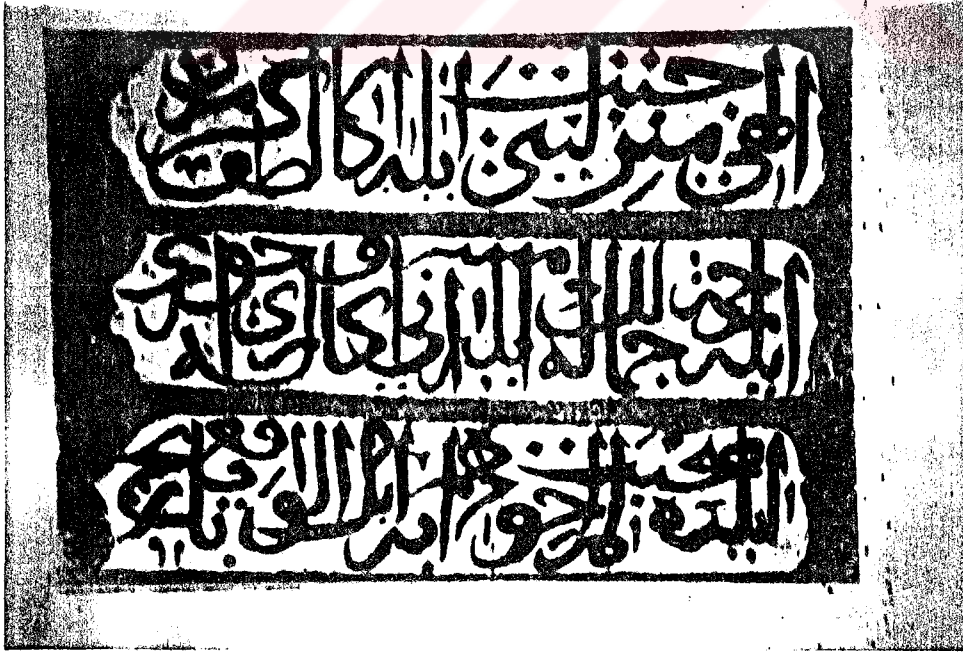
Resim 55 - Bugün yıkılmış olan, mezarın günümüze ulaşmış olan Başçı Mustafa Efendi Türbesinin bulunduğu yerden genel görünüşü.

Resim 56 - Başçı Mustafa Efendi'nin mezarı.

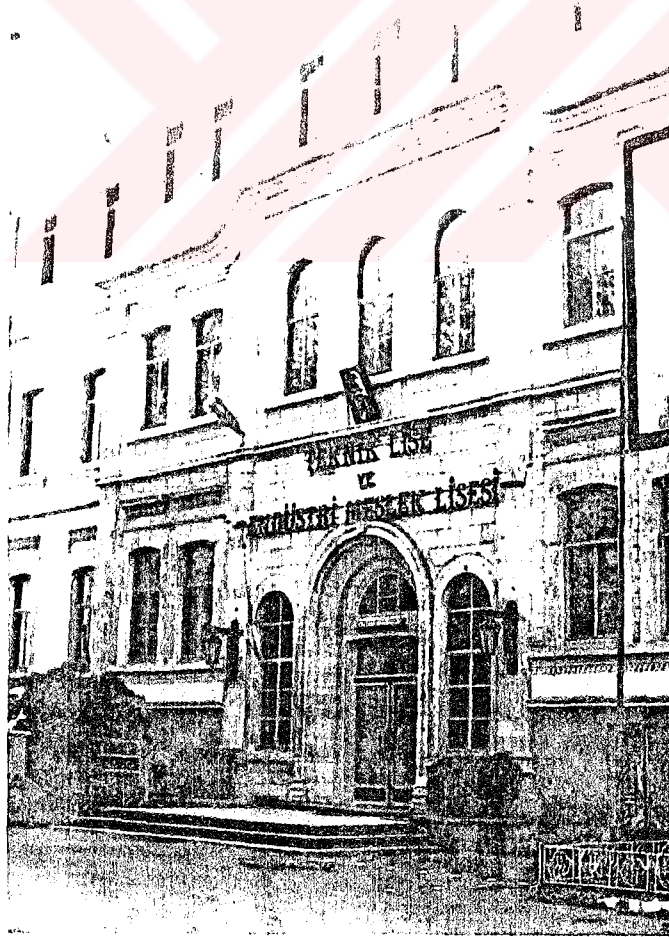
Resim 57 - Bugün tuba ya idrar olan, yeni tesbit edilen Kiyak Baba'nın mezarı.

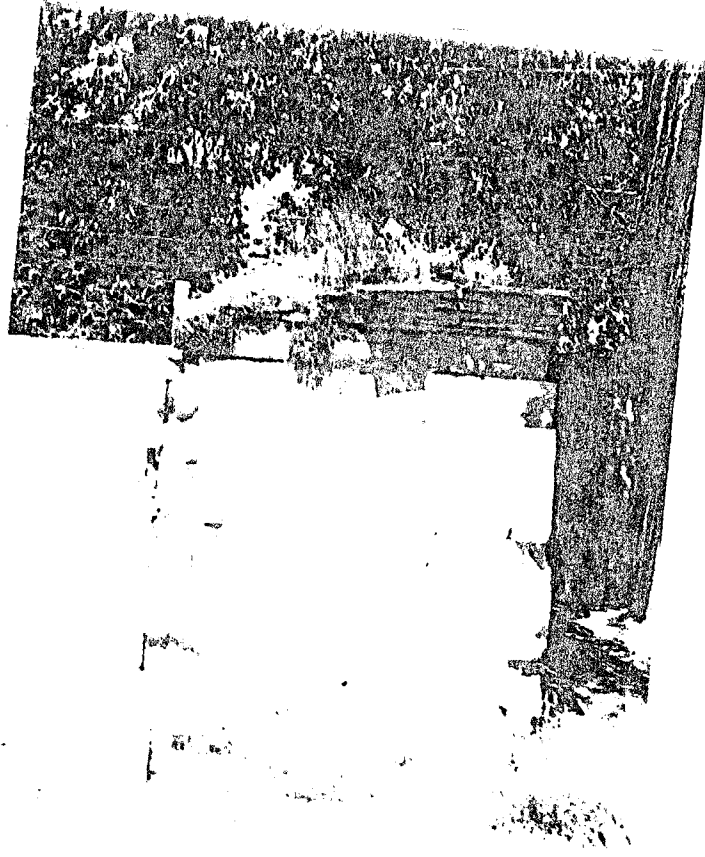
Resim 58 - İbrahim Fecl Tübe Kitabesi.

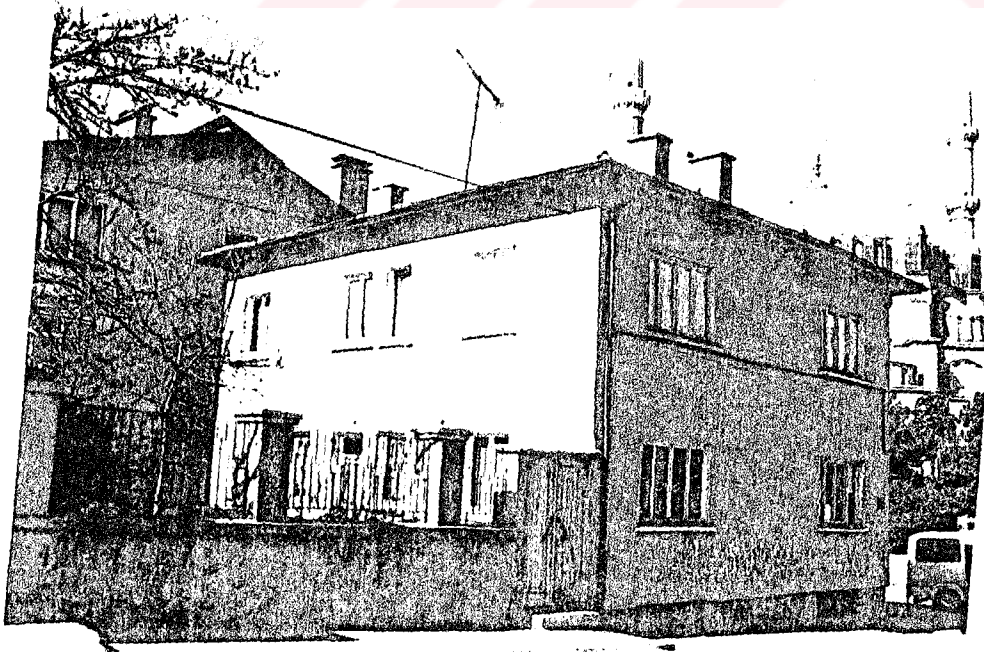
Resim 59 - Bugün yıkılmış olan, ancak yeri tespit edilen Şeyh-ül
Eslam Ali Efendi Türbesi'nin bulunduğu Zehrimar
Mezarlığı'ndan bir görüntü.

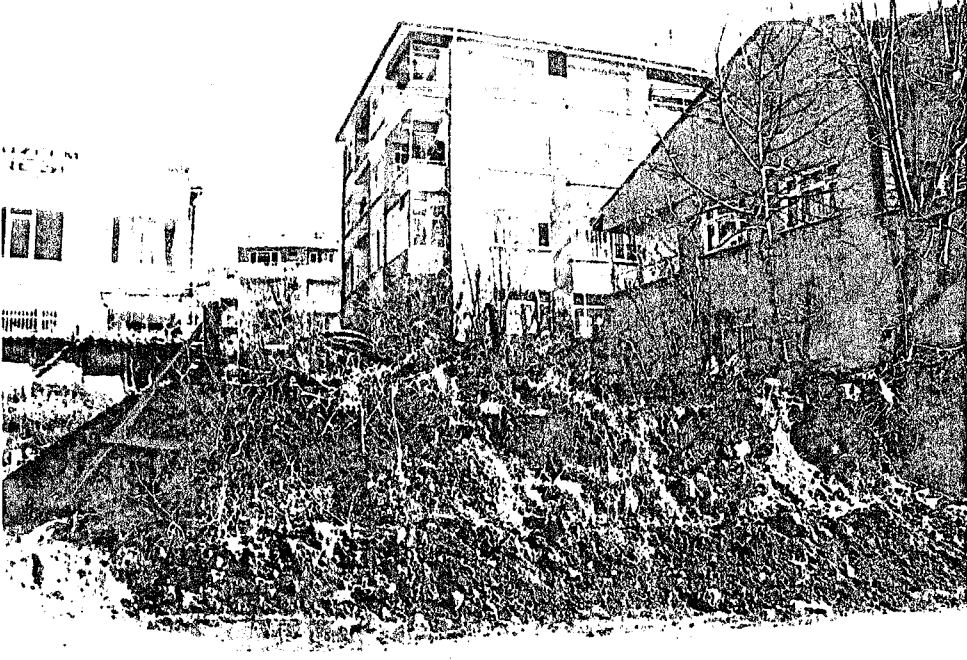
Resim 60 - Bugün yıkılmış olan, Toççu Baba Türbesi'nin
bulunduğu yer olarak tespit edilen, Endüstri
Meslek Lisesi.

Resim 01 - Bugün yıkılmış olan Eski baş Mevlana Efendi Türbesi'nin bulunduğu yer Eski baş Mevlana Efendi Çeşmesi'nin arkasındadır. Türbenin olduğu yereleli çesmeden bir görüntü.

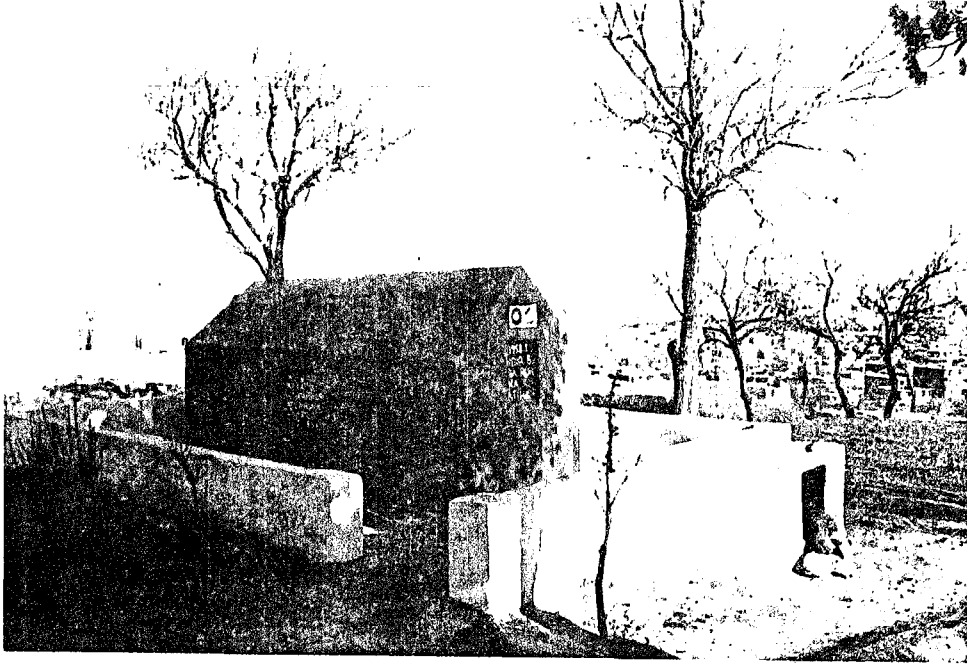
Resim 02 - Karşı Baba Türbesinin yerinde olduğunu tespit ettiğimiz Karşı Baba Sokak 2 no'lu evden bir görüntü.

Resim 03 - Ercan Otel'in arkaasında olduğunu tesbit ettiğimiz Şehy Davut Türbesi'nin bulunduğu yere dair görüntü.

Resim 04 - Karaca Ahmet Türbesi'nin yerinde olduğunu tesbit ettiğimiz yere dair görüntü.

Resim 65 - Hudu (Hizu) Baba'nın mezarı.